

**OPERATIONEEL PROGRAMMA VOOR DE
DOELSTELLING "INVESTEREN IN GROEI EN
WERKGELEGENHEID"**

CCI	2014NL16RFOP001
Titel	Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland
Versie	1.2
Eerste jaar	2014
Laatste jaar	2020
Subsidiabel vanaf	1-jan-2014
Subsidiabel tot	31-dec-2023
Nummer besluit EC	
Datum besluit EC	
Nummer wijzigingsbesluit lidstaat	
Datum wijzigingsbesluit lidstaat	
Datum inwerkingtreding wijzigingsbesluit lidstaat	
Onder het operationele programma vallende NUTS-regio's	NL1 - NOORD-NEDERLAND

1. STRATEGIE VOOR DE BIJDRAGE VAN DE OPERATIONELE PROGRAMMA'S AAN DE EU-STRATEGIE VOOR SLIMME, DUURZAME EN INCLUSIEVE GROEI EN DE VERWEZENLIJING VAN ECONOMISCHE, SOCIALE EN TERRITORIALE SAMENHANG

1.1 Strategie voor de bijdrage van de operationele programma's aan de EU-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei en de verwezenlijking van economische, sociale en territoriale samenhang

1.1.1 Beschrijving van de strategie van het programma om bij te dragen aan de levering van de EU-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei en voor het verwezenlijken van de economische, sociale en territoriale samenhang.

1.1 Strategie van het OP om bij te dragen aan het realiseren van de EU2020 strategie

Inleiding Europa staat voor grote maatschappelijke uitdagingen. Onder meer op het gebied van voeding, gezondheid, demografische ontwikkeling, energietransitie en duurzaam gebruik van hulpbronnen. Het zijn uitdagingen die vragen om innovatieve oplossingen. Noord-Nederland – de provincies Groningen, Fryslân, en Drenthe - herkent zich als regio in veel van de uitdagingen op Europees niveau. In het Europa van 2020 wil Noord-Nederland zich ontwikkelen en profileren als regio die bekend staat om de vernieuwende manier waarop maatschappelijk én economisch voordeel behaald wordt uit innovatie.

Noord-Nederland heeft de afgelopen jaren hard gewerkt aan structurele versterking van de economie. Daarbij is veel bereikt. Er is onder meer geïnvesteerd in het opbouwen en versterken van de kennisinfrastructuur in de vijf speerpunt clusters: Healthy Ageing, Watertechnologie, Agrifood, Sensortechnologie en Energie. Dat biedt een fundament om op verder te bouwen. Veel kennis is aanwezig, er zijn netwerken gevormd en er ligt potentie om deze basis te benutten voor verdere versterking.

In deze sectie wordt eerst de Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation (RIS3) besproken, die leidend is voor dit Operationeel Programma (OP) voor de inzet van middelen uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) in Noord-Nederland.

In een volgende sectie wordt ingegaan op de uitdagingen die Noord-Nederland met dit OP wil aanpakken. Bouwend op de investeringen in de afgelopen jaren en de daarmee opgebouwde positie wordt met het OP met name ingezet op de punten waar de noordelijke kracht kan worden versterkt en verbeterd. Vervolgens wordt de aansluiting met nationale en Europese kaders besproken. Het hoofdstuk sluit af met een verantwoording van de keuze voor thema's en investeringsprioriteiten en de strategie die landsdeel Noord daarin kiest.

□

De RIS3 van Noord-Nederland

De RIS3 van Noord-Nederland is gebaseerd op een analyse van het regionale DNA. Vier onderdelen zijn daarbij van wezenlijk belang: de sterke Noord-Nederlandse clusters van bedrijven en kennisinstellingen, de toepassingsgerichtheid van het noordelijk bedrijfsleven, de menselijke maat in leven en zaken doen en het belang van human capital in brede zin.

Op basis van drie criteria is gekeken welke clusters van bedrijvigheid sterk en onderscheidend zijn in het Noorden: bewijslast (kwantitatieve en kwalitatieve onderbouwing middels factsheets), draagvlak bij quadruple helix partijen en innovatiepotentieel. Uit deze analyse zijn vijf speerpuntclusters naar voren gekomen die de basis leggen voor de RIS3: Agrifood, Energie, Healthy Ageing, Watertechnologie en Slimme (sensor) systemen en materialen. De laatste bouwt voort op het sensorcluster in brede zin, aangevuld met de sterke positie van de regio op het gebied van slimme materialen als niche binnen de High Tech Systems and Materials (HTSM-) en chemie-sector. Elk van deze clusters is ook onderdeel van een van de nationale topsectoren en vormt daarmee de regionale inkleuring en vertaling van het topsectorenbeleid.

In de RIS3 heeft het Noorden ervoor gekozen om de focus te leggen op het vinden van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen op het gebied van:

1. Gezondheid, demografie en welzijn
2. Voedselzekerheid, duurzame landbouw en bio-economie
3. Zekere, schone en efficiënte energie
4. Schone, veilige watervoorziening

Bij de RIS3 voor Noord-Nederland staan de maatschappelijke uitdagingen centraal. Het zijn uitdagingen die relevant zijn voor Noord-Nederland, voor Nederland en voor Europa. Vernieuwende oplossingen voor deze uitdagingen zijn noodzakelijk, daarvoor zijn innovaties nodig. Deze uitdagingen leiden daarmee ook tot kansen voor het bedrijfsleven. Ontwikkeld in het Noorden van Nederland en exporteerbaar naar heel Europa en de rest van de wereld.

De basis voor het komen tot innovaties en oplossingen ligt in het regionale DNA. De speerpuntclusters – met hun kennis en netwerken - zijn van wezenlijk belang om te komen tot innovaties. Maar ze zijn niet de exclusieve focus van de regio. Ook spelers uit andere sectoren die een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan de vier maatschappelijke uitdagingen passen binnen de RIS3 voor Noord-Nederland.

Daarbij is menselijk kapitaal een belangrijk middel om te komen tot waardevolle toepassingen. Er is kennis, mankracht en ondernemerschap nodig. Juist in het toepassingsgerichte midden- en kleinbedrijf (MKB) is kennis nodig van de praktijk, van

het omzetten van nieuwe kennis in concrete toepassingen. Daarvoor zijn goed opgeleide mensen cruciaal, op alle opleidingsniveaus. Dat begint met een opleiding die aansluit op de behoeften van het regionale bedrijfsleven, maar heeft ook betrekking op mensen die al werken, zodat de toenemende kennis van de praktijk gekoppeld wordt aan de nieuwste kennis.

Noord-Nederland stelt een ambitieus doel. Zij wil zichzelf ontwikkelen tot "living lab region". Een regio waar wordt ontwikkeld en getest of, en onder welke condities ontwikkelingen en innovaties tot toepassingen leiden die echte, concrete oplossingen bieden voor de geselecteerde maatschappelijke uitdagingen. Deze oplossingen moeten leiden tot exporteerbare producten, concepten en diensten om soortgelijke uitdagingen in andere regio's op te lossen. Op deze manier wordt door het bieden van oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen innovatie gestimuleerd en worden nieuwe banen gecreëerd. De weg naar deze ambitie van living lab region loopt langs het volgende valorisatiepad, van 'Kennis naar Koöperatie, naar Koopman':

- *Kennis*: er bestaan kennislacunes die oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen in de weg staan. Wanneer deze door het bedrijfsleven worden gezien en er behoefte bestaat aan specifieke nieuwe kennisontwikkeling voor oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen, dan kan dat binnen deze lijn.
- *Koöperatie*: living labs en cross-overs als relevante middelen om tot oplossingen te komen. De maatschappelijke uitdagingen zijn complex en vragen om samengestelde oplossingen door samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen, samenleving en overheden. Dit wordt bedoeld met 'cross-overs'. In een reallife omgeving kan kennis worden getest en bijgeschaafd tot er een werkende innovatieve toepassing ontstaat. Dit wordt bedoeld met 'living labs'
- *Koopman*: deze stap in het valorisatiepad gaat om het ontwikkelen van *werkende innovatieve* oplossingen tot *vermarktbaar* oplossingen. Noord-Nederland streeft immers innovaties na met exportpotentieel, ze moeten ook werkgelegenheid opleveren.

Om van heden naar toekomst te komen zijn investeringen nodig. Dit OP is een van de programma's die uitvoering moeten geven aan deze strategie. Daartoe zijn de regionale kansen en knelpunten verkend die moeten worden opgepakt en aangepakt om te komen tot het toekomstbeeld uit de RIS3.

Het RIS3 traject is in Noord-Nederland verder gegaan na oplevering van de RIS3. Met de oprichting van een taskforce RIS is uitvoering gegeven aan de ambitie om een gedragen

Noordelijke Innovatie Agenda (NIA) op te stellen. Meer dan 120 personen hebben deelgenomen aan sessie die geleid hebben tot de NIA, met ongeveer een derde bedrijven, een derde overheid en een derde kennis- en onderwijsinstellingen. Dit geeft nogmaals aan dat de RIS3 en NIA breed worden gedragen door de partners in Noord-Nederland. Partners, die in het voortraject dat geleid heeft tot de RIS3 hebben meegewerkt, bevestigden in de opmaat naar de NIA de keuzes die in de RIS3 gemaakt zijn.

Van RIS3 naar OP

De RIS3 is het kader voor (Europese) investeringen in Noord-Nederland. In de strategie is uitgegaan van een multifund benadering. Dat betekent ook dat de RIS3 niet alleen met dit OP kan worden gerealiseerd.

Dit OP richt zich op het stimuleren van innovatie binnen het innovatief MKB. De belangrijkste reden hiervoor is dat de oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen voor een belangrijk deel uit het innovatieve MKB zullen moeten komen. In Noord-Nederland is immers 99,93% van de bedrijven een MKB bedrijf [Panteia, Innovatie in het MKB in Noord-Nederland, 2014]. Ook het grootbedrijf en de kennisinstellingen zijn van belang voor deze oplossingen, maar vooral in samenwerking met het MKB. De beschikbaarheid van goed opgeleide mensen is een basisvoorwaarde voor innovatie en vormt ook onderdeel van dit OP. Om de aansluiting tussen RIS3 en dit OP te maken worden hieronder de regionale uitdagingen benoemd die specifiek gelden voor het innovatief vermogen van het Noordelijk MKB.

Regionale uitdagingen

Innovatiestimulering: Beperkt innovatief vermogen noordelijk MKB

Slimme groei vraagt om innovatie. De concurrentiekracht van Nederland wordt bepaald door de mate waarin het in staat is om te innoveren en kennis om te zetten in kassa. Innovatie is in toenemende mate een gezamenlijk proces. Nog maar zelden is een bedrijf in staat om solitair te komen tot innovatie. Samenwerking met klanten, toeleveranciers, kennisinstellingen en andere bedrijven is noodzakelijk om de benodigde kennis en kunde bij elkaar te brengen als voorwaarde voor innovatie.

Zoals hierboven aangegeven kent Noord-Nederland kent een oververtegenwoordiging van het MKB in het bedrijfsleven, Het MKB bedrijfsleven vormt de banenmotor van de economie en daarmee de focus van dit programma [EIM, 'Do SME's create more and better jobs?', 2011]. Maar zeker op het gebied van onderzoek en innovatie kent het MKB een aantal uitdagingen. Een verdere versterking van de innovatiekracht van de noordelijke economie is benodigd en loopt met name via het MKB. Uit de SWOT in de gebiedsanalyse komt een aantal punten naar voren waarop inspanning benodigd is:

- De uitgaven aan Onderzoek & Ontwikkeling (R&D) zijn in Noord-Nederland lager dan gemiddeld. Noord-Nederland huisvest 10% van de bevolking van Nederland. Slechts 6% van de nationale R&D uitgaven vindt plaats in Noord-Nederland [SNN, CBS in Gebiedsanalyse Noord-Nederland, 2013];
- van de R&D-uitgaven nemen de kennisinstellingen een groter dan gemiddeld deel van voor hun rekening. Dat is logisch gezien de relatief grote kennisinstellingen in de regio. Maar het biedt ook kansen om te zorgen dat onderzoek en ontwikkeling in het Noorden meer een zaak van het bedrijfsleven wordt;
- Het aandeel MKB dat in de afgelopen drie jaar een nieuw product of dienst op de markt heeft gebracht, is in het Noorden structureel lager dan in Nederland (25% tegen 31 % landelijk [SNN, CBS in Gebiedsanalyse Noord-Nederland, 2013]);
- Het aandeel innovatieve bedrijven in het MKB is lager dan in Nederland als geheel (46% tegen 52% landelijk [CBS, Regionale Innovatie in Nederland: Community Innovation Survey, 2008]) ;
- Het omzetaandeel uit nieuwe of vernieuwde producten of diensten is lager dan gemiddeld in Nederland (4% tegen 6% landelijk)[Panteia, 2014]

De oorzaken voor deze achterblijvende cijfers zijn divers. Een deel heeft te maken met de sectorstructuur in het Noorden, met veel bedrijven in de primaire sector en de bouw, die traditioneel minder innovatief zijn en sterk drijven op grote volumes tegen lage kosten. Daarnaast kent Noord-Nederland maar een beperkt aantal grote industriële bedrijven, die vaak een groot deel van de private R&D uitgaven voor hun rekening nemen. Hoewel er in de afgelopen jaren sterk is gebouwd aan de kennisbasis, blijkt dat nog maar beperkt te worden omgezet in nieuwe producten of diensten. Uit cijfers van Panteia blijkt ook dat er weliswaar netwerken zijn opgebouwd; Noord-Nederlandse bedrijven maken evenveel gebruik van externe netwerken om kennis uit te wisselen als landelijk gemiddeld. Maar de omzetting daarvan in vernieuwingsprojecten blijft ruim achter: in Nederland werkt 34% van de bedrijven samen met andere bedrijven of kennisinstellingen aan vernieuwingsprojecten, in Noord-Nederland is dat 19% [Panteia, 2014].

In de interviews die in het kader van de RIS3 zijn gehouden geven bedrijven aan dat innovatie vaak niet tot stand komt omdat de stap van idee naar businesscase te onzeker, risicovol, moeilijk en kostbaar is. Onder meer de beschikbaarheid van financiering en de mogelijkheid om innovaties real-life te testen worden als knelpunt benoemd. Daarnaast wordt het stimuleren van cross-sectorale verbanden en aandacht voor exportbevordering en internationale oriëntatie van het MKB van belang geacht door de stakeholders en ondersteund door door het SNN voor de RIS3 ingestelde (stakeholder-)thematheams Innovatiestimulering en internationalisering. Tot slot wordt ook het belang van goed opgeleide werknemers benadrukt in de interviews en bevestigd door de analyses van het thematheam human capital.

In haar in 2014 uitgevoerde onderzoek naar de innovativiteit van het Noord-Nederlandse MKB heeft Panteia de innovatiepiramide als uitgangspunt genomen .

De innovatiepiramide is een segmentatie van bedrijven op grond van hun technologische innovatieve resultaten in de afgelopen drie jaar, hun R&D-inspanningen en mate van interactie met andere partijen¹. Aan de innovatiepiramide liggen daarmee drie criteria ten grondslag:

1. **Research & Development:** bedrijven die geen R&D uitvoeren, bedrijven die incidenteel aan R&D doen, en bedrijven die systematisch aan R&D doen.
2. **Realisatie van innovaties:** bedrijven die niet innoveren, bedrijven die innovaties van andere partijen adopteren, bedrijven die zelf innovaties ontwikkelen.
3. **Kennisuitwisseling en samenwerking:** bedrijven die wel of niet met andere partijen (leveranciers, kennisinstellingen, adviseurs e.d.) kennis uitwisselen of samenwerken in het kader van innovatie.

Op basis van deze criteria worden bedrijven ingedeeld in vijf segmenten:

Koplopers: Koplopers ontwikkelen zelf product- of procesinnovaties en doen expliciet en systematisch aan R&D. Gerealiseerde productinnovaties zijn nieuw voor hun markt of bedrijfstak.

Ontwikkelaars: Ontwikkelaars ontwikkelen eveneens zelf product- of procesinnovaties. Ze hebben eigen capaciteit voor de ontwikkeling van innovatie, echter zonder dat innovatie expliciet is georganiseerd door middel van R&D.

Toepassers: Toepassers realiseren product- of procesinnovaties, waarbij het zowel om eigen ontwikkelingen als adopties kan gaan. Zij innoveren door het combineren en toepassen van elders beproefde kennis en methoden. Dit komt tot uiting in externe innovatieve samenwerking en/of het gebruik van een extern kennisnetwerk.

Volgers: Volgers zijn bedrijven met bescheiden maar wel aanwezige innovatieve activiteiten. Volgers kunnen innovaties realiseren, of systematisch of incidenteel R&D uitvoeren, of interacteren met andere partijen, maar niet allemaal tegelijk.

Niet-innovatieven: Niet-innovatieven zijn bedrijven die in de afgelopen drie jaar geen innovaties hebben gerealiseerd, geen R&D doen, en niet met andere partijen samenwerken of kennis uitwisselen om te innoveren

De indeling voor Nederland en Noord-Nederland is als volgt:

Koplopers: in Nederland 5%; in Noord-Nederland 2%

Ontwikkelaars: in Nederland 17%; in Noord-Nederland 12%

Toepassers: in Nederland 19%; in Noord-Nederland 13%

Volgers: in Nederland 34%; in Noord-Nederland 42%

Niet-innovatieven: in Nederland 25%; in Noord-Nederland 31%

In Noord-Nederland valt op dat met name het aandeel volgers in de innovatiepiramide landelijk gezien relatief groot is en dat de groep ontwikkelaars en toepassers relatief klein is. Deze uitkomsten betekenen dat innovatie voor een groot deel van het MKB nog onvoldoende structureel onderdeel uitmaakt van de bedrijfsvoering. Hiervoor zijn volgens Panteia een aantal redenen aan te wijzen:

- Bij het MKB in Noord-Nederland is R&D minder vaak structureel dan wel incidenteel ingebed. De bedrijven doen minder vaak zelf aan R&D, hebben in verhouding minder vaak medewerkers die in hun dagelijkse werk bezig zijn met innovaties en reserveren minder vaak budget voor innovaties.
- De MKB-bedrijven in de noordelijke provincies realiseren minder innovaties. En vervolgens kenmerkt Noord-Nederland zich bij het realiseren van innovaties meer door het adopteren van innovaties dan het op eigen kracht ontwikkelen van de innovaties.
- Het Noord-Nederlandse MKB werkt relatief minder vaak samen bij innovaties dan het totale Nederlandse MKB.

Het MKB in Noord-Nederland gaat gelijk op met landelijke gemiddelde bij het inschakelen van externe netwerken om kennis uit te wisselen. De kennisuitwisseling in de netwerken van het Noord-Nederlandse MKB worden echter minder omgezet in daadwerkelijke innovatietrajecten.

De uitdaging is volgens Panteia er voor te zorgen dat voor een groter deel van het noordelijk MKB innovatie een structureel onderdeel vormt voor het ondernemen. Oftewel dat meer Noord-Nederlandse bedrijven behoren tot de bovenste drie lagen van de piramide. Daarbij zal het lastig zijn om meer koplopers te creëren. Koplopers zijn vaak relatief grote bedrijven, veelal in de industrie. Daarvan heeft Noord-Nederland er weinig en als gekeken wordt naar de sectorstructuur wordt het moeilijk deze te ontwikkelen. Een veel grotere kans ligt er in het vergroten van het aantal toepassers en ontwikkelaars. De volgers in het MKB voeren enige innovatie-activiteiten uit, maar zij zijn hier nog zeker niet structureel mee bezig. Vaak hebben zij voldoende ideeën en staan zij ook open voor innovaties. Het ontbreekt hen doorgaans aan tijd, financiële middelen of mankracht om de innovaties daadwerkelijk te realiseren. Door volgers te prikkelen om hun ideeën om te zetten in innovaties en deze ook te realiseren, kunnen zij in de innovatiepiramide toepassers worden. Van belang is om de bedrijven er voortdurend op te wijzen om met hun ideeën aan de slag te gaan en te voorkomen dat plannen op de plank blijven liggen. Op hun beurt kunnen toepassers ook een trede hoger komen op de innovatiepiramide. Toepassers realiseren wel innovaties, maar doen dit nog niet op eigen kracht. Door toepassers te stimuleren om op eigen kracht te innoveren, kunnen zij zich ontpoppen tot ontwikkelaars.

Samenwerking kan een belangrijke rol spelen bij het innovatiever maken van de Noord-Nederlandse MKB-bedrijven. Door MKB-bedrijven met elkaar in contact te laten komen, kunnen ze kennis uitwisselen, elkaar inspireren, maar vooral ook van elkaar leren. Door

de handen ineen te slaan kan doorgaans veel meer of sneller iets worden bereikt. Meer ontwikkelaars en toepassers in Noord-Nederland geeft een sterke boost aan de regionale economie omdat er meer innovatie tot stand zal komen die kan leiden tot economische groei.

Op basis van de analyse van de innovatiecijfers, de Innovatiepiramide en de gesprekken met stakeholders ter voorbereiding op de RIS3 en het OP blijkt dat het innovatief vermogen van het noordelijk MKB twee voornaamste knelpunten kent die aandacht verdienen:

- het Noord-Nederlandse MKB blijkt onvoldoende in staat om kennis aan te boren en/of zelf te genereren. Er liggen kansen voor verdieping en uitbreiding van kennis door samenwerking tussen bedrijven en tussen bedrijven en kennisinstellingen;
- het Noord-Nederlandse MKB is nog onvoldoende in staat om kennis te valoriseren en daadwerkelijk om te zetten in nieuwe producten en diensten (beperkt aandeel nieuwe of vernieuwende diensten in de omzet).

Deze knelpunten zijn in de consultaties op basis van een vergevorderd concept van het OP nogmaals getoetst bij de stakeholders en door hen bevestigd als meest relevante en prangende knelpunten.

Het aanpakken van deze twee knelpunten vormt de kern van het OP en is in lijn met de noodzaak tot innovatiebevordering die in alle regionale plannen naar voren komt en samenkomt in de RIS3. De afbakening van de activiteiten van het OP binnen het innovatieproces, komt verderop in deze sectie aan de orde.

Voldoende kundig en gespecialiseerd personeel in bedrijven en kennisinstellingen in Noord-Nederland

Om te kunnen innoveren is een voldoende en goed aanbod van ‘resources’ voor het MKB in het innovatiesysteem cruciaal. De beschikbaarheid van resources die nodig zijn voor innovatie is in belangrijke mate afhankelijk van de grootte van het bedrijf. Concreet heeft het MKB, en opzichte van het grootbedrijf minder personele, financiële en infrastructurele middelen voor onderzoek en ontwikkeling beschikbaar en weet het vaak ook niet de weg naar publieke en private R&D te vinden. Specifiek op het gebied van personele middelen signaleert Noord-Nederland een gat in het regionale innovatiesysteem. Arbeidsvraag- en arbeidsaanbod zijn onvoldoende structureel op elkaar afgestemd waardoor de beschikbaarheid van voldoende kundig en gespecialiseerd personeel onder druk staat.

Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) laten zien dat het aandeel hoogopgeleiden onder de beroepsbevolking in Noord-Nederland 31% is, tegen 35% landelijk. Dit terwijl uit de consultaties en interviews blijkt dat er een toenemende behoefte is aan hoger opgeleide werknemers en potentiële R&D-medewerkers in het noordelijk bedrijfsleven. Uit de interviews en het recente rapport ‘Naar een lerende

economie' blijkt dat er op middellange termijn een tekort aan gekwalificeerd personeel dreigt [Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, WRR, 2013]. Hoewel er geen directe krapte op de arbeidsmarkt is (tot 2018), is er op basis van het dreigende tekort op middellange termijn wel aanleiding voor directe actie [SNN, Noordelijke Innovatieagenda, 2014].

Het WRR-rapport becijfert een daling van de behoefte aan middelbaar opgeleid personeel en een stijgende behoefte aan mensen met een hoge opleiding en '21st century skills'. Als daarin niet wordt geïnvesteerd, is dat een bedreiging voor het innovatief vermogen en daarmee voor de welvaart in Nederland. Het belang van deze mensen bij het doorvoeren van innovaties in het MKB wordt ook onderschreven door het recente Panteia-onderzoek:

"Om de ideeën om te zetten in concrete innovaties, speelt het menselijk kapitaal binnen een bedrijf een belangrijke rol. Het succes van innovaties is afhankelijk van de talenten van medewerkers" [Panteia, 2014].

Specifiek voor Noord-Nederland geldt de 'human capital'-uitdaging extra sterk, aangezien het percentage hoger opgeleiden nu al relatief laag is. Dat betekent dat extra inspanningen hierop van belang zijn. Zonder beschikbaarheid van hoogopgeleide medewerkers komt het innovatief vermogen van het bedrijfsleven in gevaar. Dit geldt voor grotere bedrijven, maar zeker voor het innovatieve MKB. Het knelpunt wordt versterkt doordat ondernemers in Noord-Nederland onvoldoende in beeld hebben welke behoefte aan hoogopgeleide medewerkers, en met welke kwalificaties, zij in de toekomst hebben.

Het specifieke knelpunt voor het innovatiesysteem in Noord-Nederland – op het terrein van human capital – betreft dan ook beschikbaarheid van voldoende kundig en gespecialiseerd personeel voor het noordelijk bedrijfsleven. Om het innovatiesysteem te versterken is van belang dat ondernemers beter inzicht krijgen in hun (toekomstige) vraag naar personeel, met de juiste kwalificaties en vaardigheden. Op dit moment wordt die vraag niet systematisch gearticuleerd waardoor er moeilijk op in te spelen is door onderwijs- en kennisinstellingen. Daarnaast en in vervolg hierop worden acties ondersteund die bijdragen aan het versterken van het systeem waarbinnen vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd binnen de kaders van de maatschappelijke uitdagingen geformuleerd in de RIS3. Dit OP ondersteunt daarmee acties die focussen op de (latente) arbeidsvraag vanuit het MKB.

Regionale overheden, het innovatief bedrijfsleven en kennis- en onderwijsinstellingen werken steeds vaker samen en investeren gezamenlijk in de regionale economie. Uit de interviews en consultatie van noordelijke arbeidsmarktspecialisten komt naar voren dat het hier nog ontbreekt aan goede structuren op regionaal niveau om de skills behoefte van het bedrijfsleven helder te articuleren richting onderwijs- en kennisinstellingen.

Dit OP wil zich richten op het invullen van die leemtes en het contact tussen kennisinstellingen en het MKB structureel verbeteren, op dagelijkse basis. Door de (door-)ontwikkeling van (boven)regionale en sector overstijgende structuren en door samenwerking, te ondersteunen kan voor een betere matchmaking tussen de behoeften van het bedrijfsleven en publieke en private onderwijs- en kennisinstelling worden gezorgd. De noodzaak hiervan wordt ook bevestigd in de Kennis- en Innovatieagenda [KIA-coalitie, 2014]. Noord-Nederland scoort daarin lager dan gemiddeld op het

gebruikmaken van de relaties tussen MKB en kennisinstellingen. Dit OP richt zich daarbij conform de verhouding tussen het EFRO en het ESF (Europees Sociaal Fonds), op een duurzame versterking van het systeem en niet op ondersteuning van individuen.

Innovatiestimulering: koolstofarme economie

De omschakeling naar een koolstofarme economie is een belangrijk thema in de Europa 2020 (EU2020)-strategie. Dit wordt benadrukt door de verplichting om minimaal 20% van de EFRO-middelen te besteden aan dit thema. Nederland heeft in het Nationaal Energieakkoord afgesproken dat de uitstoot van broeikasgassen die niet onder het EU-emissiehandelssysteem vallen, in 2020 met 14% wordt verminderd ten opzichte van het niveau van 2005.

Op nationaal en regionaal niveau is al een groot aantal maatregelen in uitvoering, of staat in de planning, om de EU2020-doelstellingen voor 'koolstofarm' te behalen. Verreweg het grootste deel van deze maatregelen heeft betrekking op het verhogen van het gebruik van hernieuwbare energie, het verlagen van het energieverbruik en het bevorderen van slimme energiesystemen. Zo hebben de noordelijke provincies (revolverende) energiefondsen in voorbereiding en zijn er op regionaal en nationaal niveau diverse ondersteuningsfaciliteiten beschikbaar voor elk van deze drie gebieden.

Om te komen tot een gerichte en waardevolle inzet van de EFRO-middelen binnen het thema koolstofarme economie is een aantal sessies belegd met specialisten op het gebied van energie- en klimaatbeleid. Hieruit kwam naar voren dat in het licht van de beschikbare maatregelen en instrumenten, en het instrumentarium dat binnen afzienbare tijd beschikbaar komt, alsook gegeven de relatief geringe additionele slagkracht die het EFRO kan leveren, een inzet van EFRO-middelen op uitrolmaatregelen in Noord-Nederland niet voor de hand ligt.

Des te meer aanleiding is er voor aansluiting van het OP bij één van de andere onderdelen van de EU-strategie voor 'koolstofarm': het bevorderen van innovaties in koolstofarme technologieën. Zoals uit het onderzoek van onder meer Panteia blijkt, loopt het Noord-Nederlands MKB op verschillende innovatieaspecten achter bij de rest van Nederland: het aandeel bedrijven dat nieuwe producten of diensten op de markt brengt of procesverbeteringen doorvoert is kleiner dan het landelijk gemiddelde. Noord-Nederlandse MKB-bedrijven zijn bezig met vernieuwingen, hebben ideeën, maar het ontbreekt hen doorgaans aan tijd, financiële middelen of mankracht om innovaties daadwerkelijk te realiseren [Panteia, 2014].

Tegelijkertijd blijkt uit ander onderzoek van Panteia dat Noord-Nederlandse bedrijven, in het bijzonder de zogeheten Mid Market bedrijven, grote affiniteit hebben met duurzaamheid [Panteia, 2012, Mid Market monitor]. De zogeheten Duurzaamheidspiramide van Panteia laat zien dat het aandeel Noord-Nederlandse Mid Market bedrijven dat duurzaam ondernemen belangrijk tot zeer belangrijk vindt, hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Vooral in de op een na hoogste categorie, de ontwikkelaars, die veel waarde hechten aan duurzaam ondernemen, maar bij de implementatie nog niet zo ver zijn als koplopers, is de vertegenwoordiging van Noord-Nederlandse bedrijven relatief groot. Hoewel er een verschil zit in definitie tussen

duurzaamheid in bredere zin en inzet op de overgang naar een koolstofarme economie, geeft dit wel een indicatie van de innovatiebereidheid van Noord-Nederlandse bedrijven op weg naar een koolstofarme economie.

De kansen die er liggen op het gebied van innovatie én de affiniteit met duurzaamheid geven een sterke aanleiding de aandacht binnen het OP voor Noord-Nederland niet alleen te richten op het stimuleren van innovaties in algemene zin, maar een extra luik te creëren voor innovaties in koolstofarme technologieën. Op deze manier wordt een dubbelslag geslagen: er wordt bijgedragen aan het verminderen van CO₂-voetafdruk én het noordelijk MKB wordt innovatiever.

De omslag naar een koolstofarme economie geldt hierbij voor elk van de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen. De maatschappelijke uitdagingen zijn richtinggevend voor de manier waarop Noord-Nederland innovaties stimuleert gericht op CO₂-vermindering. Ze brengen focus aan in de innovatie-inspanningen.

Europese en nationale kaders

EU2020 vormt het wenkend perspectief van de Europese Commissie om Europa te richten op slimme, duurzame en inclusieve groei. De Europese Unie wil zich met deze strategie ontwikkelen tot een concurrerende, duurzame en sociale markteconomie. Het perspectief is aantrekkelijk, de uitdagingen zijn groot. Die uitdagingen liggen op het vlak van economie, ecologie en sociale cohesie.

Op nationaal niveau wordt invulling aan gegeven aan de EU2020-doelstellingen via het bedrijfslevenbeleid, zoals beschreven in het Nationaal Hervormings Programma (NHP). Daarin wordt met name de samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven in de negen topsectoren bevorderd. De Europese Commissie (EC) geeft de lidstaten jaarlijks een aantal aanbevelingen voor het versterken van het beleid. De landenspecifieke aanbeveling van de Europese Commissie voor Nederland op het gebied van innovatie voor 2013 is:

"Innovatie, investeringen in particuliere O&O en nauwere verbanden tussen de wetenschapswereld en het bedrijfsleven stimuleren, alsook industriële vernieuwing bevorderen door middel van passende prikkels in het kader van het bedrijfslevenbeleid, en daarbij de toegankelijkheid voor niet tot de topsectoren behorende ondernemingen te waarborgen en het fundamenteel onderzoek veilig te stellen."

Hoewel Noord-Nederland in haar RIS3-strategie kiest voor een focus op maatschappelijke uitdagingen, sluiten de RIS3 en dit OP ook uitstekend aan op het topsectorenbeleid. Noord-Nederland zet het bedrijfsleven voorop in haar strategie en waar mogelijk wordt nauw aangesloten bij de initiatieven die de topteams ontwikkelen. Daarnaast neemt Noord-Nederland de landenspecifieke aanbeveling ter harte en is er binnen de RIS3 en het OP ruimte voor ondernemingen die niet tot de topsectoren

behoren. De haalbaarheid van de focus op maatschappelijke uitdagingen wordt hard gemaakt door de kennis en kunde die aanwezig is in de sterke noordelijke clusters, maar de RIS3 beperkt zich daar qua toepassingen niet exclusief toe.

Noord-Nederland onderschrijft de inzet van het Gemeenschappelijk Strategisch Kader en de uitwerking daarvan in het landenspecifieke position paper van de Europese Commissie van november 2012 [EC, Position of the Commission Services on the development of the Partnership Agreement and programmes in THE NETHERLANDS for the period 2014-2020, 2012].

De grote maatschappelijke uitdagingen waarop de EU zich richt, vragen om een regionale vertaling en om regionale bijdragen. De wijze waarop die bijdragen tot stand komen is door de EC vastgelegd in haar position paper voor Nederland. In dit position paper geeft de EC aanwijzingen voor de beleidsprioriteiten van de lidstaat Nederland. Uiteraard vanuit het besef dat Europese doelstellingen alleen haalbaar worden wanneer lidstaten en regio's daar aan willen werken.

Het position paper benoemt de volgende prioriteiten:

- Innovatiekracht en R&D intensiteit, in het bijzonder van het bedrijfsleven;
- Efficiënt en duurzaam (hernieuwbaar) gebruik van hulpbronnen;
- Arbeidsmarktparticipatie, in het bijzonder van mensen met een achterstand.

Deze prioriteiten kunnen in alle gevallen worden geprojecteerd op de situatie in Noord-Nederland en zijn door het Noorden vertaald in maatregelen. De keuze en uitwerking van de thema's en prioriteiten van dit OP sluit rechtstreeks aan op de prioriteiten in het position paper.

Wijze waarop de suggesties van de Ex ante evaluator zijn meegenomen en verwerkt

De Ex ante evaluatie is een iteratiefproces geweest met de opstellers van de OP's. Met een kritische en constructieve opstelling heeft de Ex ante evaluator bijgedragen aan optimalisatie van de kwaliteit van het OP voor Noord-Nederland. De belangrijkste bijdrage van de Ex ante evaluator heeft gezeten in de aanscherping van de interventielogica en de daaruitvolgende aanpassingen in resultaat- en outputindicatoren. Dit heeft geleid tot een scherper en beter OP.

De Ex ante evaluator heeft op de versie van het OP dat in maart 2014 bij de EC is ingediend, zijn finale evaluatie uitgevoerd. Alle relevante aspecten werden als voldoende (of beter) gewaardeerd. De aanbevelingen hebben dan ook niet direct geleid tot aanpassingen in het OP.

Veel van de opmerkingen die de Ex ante evaluator in het finale rapport heeft geplaatst passen bij de eerste observaties van de EC. Met de verwerking van de opmerkingen van de EC is impliciet een aantal aanbevelingen van de Ex ante evaluator verwerkt. Daarbij gaat het onder meer om betere resultaatindicatoren voor specifieke doelstellingen A en D en een duidelijkere onderbouwing van de noodzaak van specifieke doelstelling A.

Ook maakte de Ex ante evaluator opmerkingen over de behoeftenanalyse van specifieke doelstellingen B en C. Aan dit commentaar is tegemoet gekomen door onderzoeksbureau Panteia nader onderzoek te laten verrichten naar de innovatiekenmerken van het Noord-Nederlands MKB, aan de hand van de Innovatiepiramide. Met dit aanvullende onderzoek is een stevigere onderbouwing gegeven aan de interventielogica van specifieke doelstellingen B en C.

Een ander punt van de Ex ante evaluator betrof de onderbouwing van de noodzaak voor 'slimme uitrol' binnen de uitwerking van Investeringsprioriteit 4F. In verder overleg met de EC is de beperkte relevantie van deze specifieke doelstelling erkend en komen te vervallen. Impliciet is hiermee ook tegemoet gekomen aan de opmerking van de Ex ante evaluator.

Het Panteia-rapport is als bijlage bij dit OP opgenomen.

Thematische doelstellingen en bijbehorende investeringsprioriteiten

Noord-Nederland kiest in samenspraak met de quadruple helix, de thema's *1.versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie* en *4. ondersteuning van de overgang naar een koolstofarme economie* in alle bedrijfstakken. Deze thematische doelstellingen worden ondergebracht in twee prioritaire assen. De derde prioritaire as wordt gevormd door Technische bijstand:

- 1. Prioritaire as 1: Human capital, kennis en innovatie**
- 2. Prioritaire as 2: Koolstofarme economie**
- 3. Prioritaire as 3: Technische bijstand.**

Focus op het MKB

De focus van dit OP ligt op de innovatieactiviteiten van het Noord-Nederlands MKB, in het bijzonder op die van toepassers, ontwikkelaars en (minder expliciet) koplopers. Dit zijn geen absolute categorieën voor selectie. Bedrijven komen in aanmerking voor medefinanciering op basis van de *activiteiten*, die bepalen tot welk niveau in de innovatiepiramide een bedrijf behoort. Door bijvoorbeeld MKB-bedrijven die nog geen vernieuwingsprojecten met andere bedrijven of kennisinstellingen uitvoeren, te stimuleren vernieuwingsprojecten uit te voeren, klimmen deze MKB-bedrijven in de piramide op, van volger naar toepasser, van ontwikkelaar naar koploper.

Ad 1. Prioritaire as 1: Human Capital, kennis en innovatie

Prioritaire as 1 omvat de thematische doelstelling *'Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie*. Binnen de thematische doelstelling kiest Noord-Nederland voor één investeringsprioriteit:

(b) bevordering van bedrijfsinvesteringen in innovatie en onderzoek, de ontwikkeling van koppelingen en synergiën tussen bedrijven, O&O-centra en hoger onderwijs, en met name de ontwikkeling van producten en diensten, de overdracht van technologie, sociale innovatie en toepassingen voor overheidsdiensten, de stimulering van de vraag, het opzetten van netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie; [...] ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, maatregelen voor snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie in sleuteltechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën;

Focus investeringsprioriteit 1B

Het Noorden zet binnen investeringsprioriteit 1b in op drie specifieke doelen (SD A t/m C):

A. Meer en structurelere samenwerking tussen triple helix partners, teneinde arbeidsvraag en arbeidsaanbod in het regionale innovatiesysteem permanent beter af te stemmen.

Het OP richt zich op het versterken van het innovatiesysteem op het gebied van de afstemming tussen arbeidsvraag en –aanbod. Hiertoe moet een betere en structurele samenwerking tussen triple helix partners tot stand worden gebracht. Daarbij gaat het om afstemming op het niveau van maatschappelijke uitdagingen en sectoren, en het afstemmen tussen één of enkele bedrijven en onderwijsinstellingen binnen de maatschappelijke uitdagingen. De bijdrage die het OP hieraan kan leveren is het tot stand brengen van structurele samenwerkingen.

De combinatie van een nu reeds achterblijvend percentage hoger opgeleiden én de notie dat het belang hiervan in de toekomst alleen maar toeneemt, vraagt om actieve maatregelen. Vanuit het EFRO worden die acties ondersteund die bijdragen aan de strategie gericht op de vier maatschappelijke opgaven.

Om het systeem duurzaam te versterken wordt ingezet op praktijkgerichte structuren die vanuit de vraag van het bedrijfsleven opereren. Bij het opzetten van nieuwe praktijkgerichte structuren is het MKB-bedrijfsleven leidend. Echter, een deel van het probleem ligt in het feit dat MKB-ers zich niet dagelijks met deze problematiek kunnen

bezighouden. In eerste instantie wordt daarom gewerkt aan bewustwording van het MKB en het expliciteren van de behoeften en wensen voor de toekomst. Het verder concretiseren van de vraag maakt daarmee onderdeel uit van het OP. Naar verwachting zal de vraaggerichtheid toe kunnen nemen naarmate het programma vordert. Hoe meer MKB'ers zich bewust zijn van de naderende problematiek, des te groter is de kans dat zij ook maatregelen willen nemen om hier mee om te gaan.

Dit vanuit het EFRO gefinancierde OP begeeft zich niet op het terrein van het ESF. Nationaal is ESF conform de verordening immers gericht op ondersteuning van personen en individuele trajecten. Dit OP zet in op een versterking van de human capital infrastructuur en schept daarmee de condities om goede resultaten te halen met interventies vanuit het ESF. Hiermee kan synergie tussen beide programma's worden gerealiseerd.

Ook het Techniekpact Noord-Nederland – opgesteld door ondernemers, onderwijs en overheid samen – spreekt uit dat investeringen in human capital noodzakelijk zijn voor groei en innovatie in de brede technieksector. Het Techniekpact richt zich daarbij specifiek op de technieksector in de volle breedte, de focus van dit OP is breder in termen van sectoren en typen werknemers, namelijk gericht op de maatschappelijke uitdagingen en niet uitsluitend op techniek. Het OP is beperkter in termen van interventies die worden ondersteund, namelijk gericht op een duurzame versterking van het innovatiesysteem. Het OP is complementair aan de inspanningen van het Techniekpact.

In aansluiting op de focus in de RIS3, geldt dat alle uit te voeren activiteiten in deze investeringsprioriteit dienen bij te dragen aan het oplossen van de eerder genoemde maatschappelijke uitdagingen.

B. Betere kennispositie van het MKB door samen met andere bedrijven en/of kennisinstellingen kennis aan te boren, te genereren en naar binnen te halen binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen

De RIS3 vraagt om vernieuwende oplossingen om de complexe maatschappelijke uitdagingen te kunnen oplossen. De focus ligt dus op de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten. Daarvoor is echter naast productontwikkeling en validatie ook nieuwe kennisontwikkeling nodig. Die kennis moet door het MKB gevonden en geabsorbeerd worden. Door samen met andere bedrijven (MKB en grootbedrijf) en kennisinstellingen nieuwe kennis te ontwikkelen kan het kennisniveau van MKB-bedrijven worden vergroot. Daarnaast zijn netwerken en met name het benutten van netwerken voor het genereren van kennis, nodig om het MKB in staat te stellen nieuwe kennis binnen te halen en te absorberen. Het stimuleren van dergelijke netwerken is geen doel op zich, maar een instrument om bedrijven en kennisinstellingen bij elkaar te brengen om te komen tot innovatie.

Vanzelfsprekend zijn er in Noord-Nederland wel netwerken aanwezig tussen bedrijven, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties. Sterker nog, er zijn vele netwerken en de noordelijke spelers weten elkaar steeds beter te vinden. De aanwezige

netwerken verschillen sterk in aard en karakter. Ze lopen uiteen van netwerken die zich uitstrekken over het gehele landsdeel zoals MKB Noord-Nederland en VNO-NCW Noord, tot netwerken die zich richten op specifieke sectoren, zoals de clusterorganisaties Energy Valley, Wateralliance, Healthy Ageing Netwerk Noord-Nederland (HANNN) en Greenlincs. Daarnaast zijn er netwerken gericht op vraagstukken rondom de ‘biobased economy’ (‘biobased society’) en rondom high tech bedrijvigheid (‘Region of smart factories’).

Het stimuleren van netwerken is dan ook geen doel op zich binnen dit OP. Maar er wordt wel gesignaleerd dat hoewel er aanbod is aan netwerken op een hoog abstractieniveau, zoals die hierboven genoemd zijn, de netwerken op een lager niveau, tussen MKB bedrijven onderling en tussen MKB bedrijven en grote bedrijven en kennisinstellingen niet sluitend zijn. MKB-ers zijn vaak wel aangesloten bij initiatieven of netwerken, maar maken er nog te beperkt gebruik van. Dit komt ook het onderzoek van Panteia naar voren [Panteia, 2014]. Panteia signaleert dat MKB’ers in Noord-Nederland bijna evenveel in netwerken zitten als daarbuiten, maar dat MKB’ers in Noord-Nederland deze netwerken veel minder vaak gebruiken om vernieuwingsprojecten op te zetten. Slechts 19% van de bedrijven in Nederland werkt samen om vernieuwingsprojecten op te zetten tegen 34% landelijk gemiddeld.

Met name het benutten van netwerken tussen bedrijven onderling en tussen bedrijven en kennisinstellingen verdient daarmee nog aandacht. Waar aantoonbaar noodzakelijk om de innovatieinfrastructuur van het MKB te versterken, kan, in beperkte mate, ook nieuwe, laagdrempelige, netwerkvorming worden ondersteund. Het OP wil hier aan bijdragen door samenwerkende bedrijven, en bedrijven en kennisinstellingen te ondersteunen in het kennisontwikkelingsproces. Het financieren van (de exploitatie van) netwerkorganisaties valt nadrukkelijk niet binnen de reikwijdte van dit OP.

Een aspect dat verder maar ten dele wordt gedekt door de bestaande netwerken, zijn de cross-sectorale verbindingen die nodig zijn om de grote maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden. Oplossingen hiervoor komen nog maar zelden vanuit één bedrijfstak of sector. Cross-sectorale verbindingen zijn, zo is uit consultaties gebleken, van belang. Het is al lastig voor MKB’ers om bedrijven in hun eigen sector te kennen, laat staan bedrijven uit andere sectoren. En toch zijn het juist deze combinaties die kunnen leiden tot de baanbrekende innovaties waar Noord-Nederland naar op zoek is.

Bruikbare kennis hoeft niet uit de eigen regio te komen, maar kan ook over de regio- en landsgrenzen heen van waarde zijn. Een meer internationale oriëntatie kan bijdragen aan het versterken van het innovatief vermogen van het MKB en het vergroten van de groep toepassers, ontwikkelaars en (minder expliciet,) koplopers. De focus ligt daarbij op de vier maatschappelijke uitdagingen uit de RIS3

Bij de mogelijkheden die dit OP ter vergroting van de internationale oriëntatie biedt gaat het nadrukkelijk niet om exportbevordering. Dat wordt reeds door andere organisaties, zoals Kamer van Koophandel, gedaan. Bovendien draagt exportbevordering ‘an sich’ niet bij aan het versterken van het innovatief vermogen van het MKB.

C. Meer innovatie en valorisatie in het MKB binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen

De volgende stap nadat kennis is gevonden en binnengehaald is het omzetten in nieuwe producten en diensten. Het noordelijke MKB brengt minder innovatieve producten of diensten op de markt dan de rest van Nederland en haalt een kleiner deel van haar omzet uit nieuwe of vernieuwde producten of diensten. Zij heeft moeite om kennis om te zetten in innovatie. Juist in het omzetten van kennis in innovatie wordt het verschil gemaakt voor de regio.

Investeringsprioriteit b is in het bijzonder gericht op toepassers, ontwikkelaars en (minder expliciet) op koplopers binnen het MKB. Zij worden gestimuleerd om bedrijfsinvesteringen in innovatie te doen en om daarbij samen te werken met andere ondernemers en kennisinstellingen. De focus ligt op de vier maatschappelijke uitdagingen uit de RIS3.

□

Ad 2. Prioritaire as 2: Koolstofarme economie

Prioritaire as 2 omvat de thematische doelstelling steun voor de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken. Hierbinnen kiest Noord-Nederland voor de investeringsprioriteit:

(f) Het bevorderen van onderzoek, innovatie en de keuze voor koolstofarme technologieën.

Focus investeringsprioriteit 4F

Het Noorden zet binnen IP 4F in op één specifiek doel:

D. Een groter aandeel van de innovaties in Noord-Nederland is specifiek gericht op CO₂-reductie

Het OP richt zich met specifieke doelstelling D op het vergroten van het aandeel innovaties gericht op CO₂-reductie. Juist daar ligt de toegevoegde waarde van het OP in een beleidsveld waar reeds andere maatregelen worden genomen gericht op uitrol van

technologieën. Ook past dit bij de RIS3 strategie waarbinnen wordt ingezet op het uitdagen van het MKB om zich met haar innovaties te richten op maatschappelijke uitdagingen.

Acties die bijdragen aan het vergroten van het aandeel innovaties gericht op CO2 reductie kunnen worden ondersteund binnen investeringsprioriteit 4F.

Afbakening binnen de innovatieketen

Het zwaartepunt van het dit OP ligt op innovatie. Alle specifieke doelen zijn gericht op innovatie. Om specifieker te duiden op welk deel van de innovatieketen het OP wordt ingezet wordt in dit OP gebruik gemaakt van het TRL-model. TRL staat voor Technology Readiness Levels. Vanzelfsprekend is innovatie een iteratief proces, dat wordt gekenmerkt door feedback loops en continue leercurves. Ook de indeling van de specifieke doelstellingen naar de verschillende levels is niet absoluut. Het model moet dan ook gezien worden als een hulpmiddel om aan te geven op welke momenten in dit interactieve proces interventie vanuit het OP wordt gepleegd.

TRL-levels lopen in elkaar over en worden meestal verbeeld in een thermometer. De fases zijn fluïde en de afbakening in levels is erop gericht de hoofdactiviteit in een bepaalde fase te vatten:

- TRL 9: Marktintroductie product / dienst - buiten reikwijdte OP
- TRL 8: Product/dienst is compleet en operationeel - buiten reikwijdte OP
- TRL 7: Demonstratie prototype in operationele omgeving - SD C en D
- TRL 6: Demonstratie prototype in testomgeving - SD C en D
- TRL 5: Validatie prototype - SD C en D
- TRL 4: Implementatie en test prototype - SD B
- TRL 3: Proof-of-Concept - SD B
- TRL 2: Toegepast onderzoek - buiten reikwijdte OP
- TRL 1: Fundamenteel onderzoek - buiten reikwijdte OP

Voor de eerste levels van de TRL geldt dat dit het domein is van meer fundamenteel en vroege stadia van toegepast onderzoek. Daarin wordt voorzien door zowel Europese programma's als Horizon2020 als Nederlandse programma's als NWO en de Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's).

Specifieke doelstelling B grijpt met name in op de TRL niveau's 3 en 4. Hierbij gaat het om het in samenspraak met, in opdracht van of door het MKB ontwikkelen van kennis. De afstand tot de markt is nog relatief groot.

Het zwaartepunt van het OP ligt op TRL's 5 tot en met 7. Hier gaat het om het stimuleren van innovatie en valorisatietrajecten met een duidelijke focus op de markt. TRL's 5 tot en met 7 vormen een onderlegger voor de te ondersteunen acties binnen specifieke doelstellingen C en D. Ten aanzien van TRL 7 geldt dat het gaat om demonstraties waarbij het hoofddoel is verdere (technische) verbeteringen aan te brengen in het product of dienst die niet grotendeels vaststaan.

Specifieke doelstelling A kent een horizontale insteek die niet gebonden is aan TRL-levels.

In **tabel 1** is per investeringsprioriteit verantwoord waarom deze investeringsprioriteit van belang is voor het programma.

1.1.2 Een motivering voor de keuze van de thematische doelstellingen en overeenkomstige investeringsprioriteiten in het kader van de partnerschapsovereenkomst, op basis van een identificatie van de regionale en, in voorkomend geval, de nationale behoeften, waaronder de noodzaak om de uitdagingen, zoals vermeld in de betreffende landenspecifieke aanbevelingen aan te pakken die zijn vastgesteld in overeenstemming met artikel 121, lid 2, VWEU en de betreffende aanbevelingen van de Raad die zijn vastgesteld in overeenstemming met artikel 148, lid 4, VWEU, rekening houdend met de voorafgaande evaluatie.

Tabel 1: Motivering van de keuze van thematische doelstellingen en investeringsprioriteiten

Gekozen thematische doelstelling	Gekozen investeringsprioriteit	Motivering van de keuze
01 - Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en	<ul style="list-style-type: none"> • Lidstaat specifieke aanbeveling om arbeidsmarktparticipatie en R&D intensiteit bedrijfsleven te versterken. Arbeidsmarktparticipatie en R&D intensiteit bedrijfsleven te versterken. • Europese doelstelling is 3% van het BBP te investeren in onderzoek en ontwikkeling. Nederland heeft als doel 2,5%. Op dit moment (2012) loopt Noord Nederland hierop achter met 2,16%. • Human capital agenda van groot belang voor innovatief vermogen van het MKB. • Bestaande MKB-netwerken worden

Gekozen thematische doelstelling	Gekozen investeringsprioriteit	Motivering van de keuze
	<p>open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën</p>	<p>onvoldoende benut om kennis binnen te halen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op specifieke onderdelen (laagdrempelig MKB, cross-overs) nog hiaten in MKB-netwerkstructuur. • Het noordelijke MKB brengt minder innovatieve producten of diensten op de markt dan de rest van Nederland. Heeft moeite om kennis om te zetten in innovatie. • RIS3 richt zich op het komen tot oplossingen die daadwerkelijk effect hebben en Noord wil een sterke valorisatie regio in Europa worden.
<p>04 - Ondersteuning van de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken</p>	<p>4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lidstaat specifieke aanbeveling om in te zetten op efficiënt en duurzaam gebruik van hulpbronnen. • Europa 2020 doelstelling om 20% minder CO2 uit te stoten (t.o.v. 1990). Voor Nederland gaat het om 16%. • Beleidsveld waar al andere partijen zich richten op uitrol van technologieën. • Noordelijk MKB brengt minder innovatieve producten en/of diensten op de markt dan rest van Nederland. Terwijl zij wel veel affiniteit heeft met duurzame ontwikkeling en daar in wil investeren. • Ook binnen dit thema focus op innovatie en oplossingen in lijn met de RIS3.

1.2 Motivering van de financiële toewijzing

Motivering van de financiële toewijzing (d.w.z. steun van de Unie) aan elke thematische doelstelling en in voorkomend geval de investeringsprioriteit, in overeenstemming met de vereisten inzake thematische concentratie rekening houdend met de ex-ante-evaluatie.

De raming en verdeling van geprogrammeerde middelen sluit aan op de interventielogica, prioriteiten, thema's en doelstellingen van het OP. Afhankelijk van de keuze van Europese thema's kan een minimum deel gelden dat van de EFRO middelen op een thema moet worden ingezet. Op basis van artikel 4 van Verordening (EU) Nr. 1301/2013 is dit als volgt:

- thema 1 en 4: minimaal 80% van de totale EU middelen
- waarbij thema 4: minimaal 20% van de totale EU middelen

Noord-Nederland kiest uitsluitend voor deze twee thema's. De RIS3 is leidend voor het OP, hetgeen betekent dat de middelen sterk geconcentreerd worden op innovatie. Niet alleen binnen thema 1, maar ook binnen thema 4 worden de middelen ingezet op innovatie. Deze inzet van middelen past bij de analyse van regionale behoeften, het bestaande beleidsveld en de uitgangspunten van de RIS3.

Thema 1 Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie

Voor dit thema wordt 76% van de Europese middelen ingezet. De sterke financiële nadruk wordt verklaard doordat het thema is gericht op de uitvoering van de RIS3. Onderzoek, ontwikkeling en innovatie staan centraal, gerelateerd aan de maatschappelijke uitdagingen waarop Noord-Nederland zich in het kader van haar RIS3 concentreert. Investerings in human capital, voorzover deze tot doel hebben het innovatiesysteem te versterken, zijn onderdeel van de uitwerking van het thema.

Door voor dit thema een groot deel van de Europese middelen te reserveren wordt recht gedaan aan de Europese prioriteiten. De EU-doelen vragen van Nederland een behoorlijke inspanning als het gaat om het verhogen van de investeringen in R&D.

Hetzelfde geldt voor de arbeidsmarkt, met aandacht voor onderwerpen als arbeidsparticipatie en opleidingsniveau. Deze focus is ook zichtbaar in de landenspecifieke aanbevelingen en het position paper van de EC. Zij adviseert Nederland om sterk in te zetten op innovatie (in het bijzonder private R&D investeringen en de verbinding tussen wetenschap en bedrijfsleven) en een actief arbeidsmarktbeleid (in het bijzonder arbeidsparticipatie). Noord-Nederland legt in haar RIS3 de relatie tussen innovatie en arbeidsmarktstrategie en laat dit terugkomen in de uitwerking van thema 1.

De keuze voor het aandeel in de Europese middelen van thema 1 is ook beïnvloed door andere financieringsbronnen die beschikbaar zijn voor innovatie. Europese programma's als Horizon 2020, ESF, INTERREG en het POP stellen middelen beschikbaar voor innovatie, maar complementair aan de uitwerking van thema 1 van het OP. Nationaal zijn er programma's als het Topsectorenbeleid, regionaal wordt via onder meer innovatiefondsen geïnvesteerd in R&D. Deze kunnen worden benut voor cofinanciering of kunnen activiteiten ondersteunen die in het verlengde liggen van thema 1.

Thema 4 Ondersteuning van de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken

Voor dit thema wordt 20% van de Europese middelen ingezet.

Het OP ondersteunt binnen dit thema eveneens hoofdzakelijk activiteiten die bijdragen aan onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Een aandeel van 20% van de middelen past hierbij.

De aansluiting op het Europese beleid is op een vergelijkbare wijze te verklaren als voor thema 1. Door thema 4 sterk te richten op innovatie op het gebied van een koolstofarme economie wordt een bijdrage geleverd aan de Europese focus op R&D. Dit is terug te vinden in de EU doelen voor Nederland, alsmede in de landenspecifieke aanbevelingen en in het position paper van de EC. Bovendien wordt met thema 4 een bijdrage geleverd aan de Europese doelstellingen op het gebied van broeikasgas, hernieuwbare energie en energie-efficiëntie. Deze zijn onderdeel van de EU doelen, maar komen ook terug in het advies van de EC voor Nederland. Naast bevordering van R&D investeringen (innovatie) en arbeidsparticipatie (human capital) is het efficiënt en duurzaam gebruik van hulpbronnen de derde aanbeveling in het position paper.

Thema 4 richt zich op innovatie op het gebied van koolstofarme economie. Met het aandeel van dit thema in de totale EFRO-middelen van Noord-Nederland is er rekening mee gehouden dat ook andere financieringsbronnen beschikbaar zijn. Andere Europese programma kunnen bijvoorbeeld een bijdrage leveren aan ontwikkeling van (fundamentele) kennis, internationale samenwerking en toepassing op het gebied van energie. Daarnaast zijn er nationaal en regionaal fondsen beschikbaar (of in ontwikkeling), die onder meer grootschaligere toepassing van nieuwe technologie en concepten kunnen financieren.

Technische Bijstand

Voor dit thema wordt 4% van de Europese middelen ingezet.

Tabel 2: Overzicht van de investeringsstrategie van het operationele programma

Prioritaire as	Fonds	Door de Unie verleende steun (EUR)	Deel van de totale EU-steun voor het operationele programma	Thematische doelstelling / investeringsprioriteit / specifieke doelstelling	Gemeenschappelijke en programmaspecifieke resultaatindicatoren waarvoor een streefdoel is vastgesteld
1	ERDF	78.693.000,00	76.00%	<p>▼ 01 - Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie</p> <p>▼ 1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën</p> <p>▼ A - Meer en structurelere samenwerking tussen triple helix partners teneinde arbeidsvraag en arbeidsaanbod in het regionale innovatiesysteem permanent beter af te stemmen binnen de kaders van de maatschappelijke uitdagingen</p> <p>▼ B - Betere kennispositie van het MKB door samen met andere bedrijven en/of kennisinstellingen kennis aan te boren, te genereren en naar binnen te halen binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen</p> <p>▼ C - Meer innovatie en valorisatie in het MKB binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen</p>	[R01, R02, R03]
2	ERDF	20.708.000,00	20.00%	<p>▼ 04 - Ondersteuning van de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken</p> <p>▼ 4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën</p> <p>▼ D - Een hoger aandeel van de innovaties in Noord-Nederland is gericht op CO2 reductie</p>	[R04]
3	ERDF	4.140.823,00	4.00%	E - Een effectieve, efficiënte en rechtmatige besteding van het EFRO-budget voor Noord-Nederland	[]

2. PRIORITAIRE ASSEN

2.A BESCHRIJVING VAN DE PRIORITAIRE ASSEN, ANDERS DAN VOOR TECHNISCHE BIJSTAND

2.A.1 Prioritaire as

Identificatiecode van de prioritaire as	1
Titel van de prioritaire as	Human capital, kennis en innovatie

- De volledige prioritaire as zal uitsluitend door financieringsinstrumenten worden uitgevoerd
- De volledige prioritaire as zal uitsluitend worden uitgevoerd door financieringsinstrumenten die op EU-niveau zijn opgezet
- De volledige prioritaire as zal aan de hand van door de gemeenschap aangestuurde lokale ontwikkeling worden uitgevoerd
- Voor het ESF: De gehele prioritaire as is bedoeld voor sociale innovatie of transnationale samenwerking of beide

2.A.2 Motivering voor het vaststellen van een prioritaire as met betrekking tot meer dan één regiocategorie, thematische doelstelling of fonds (waar van toepassing)

2.A.3 Fonds, regiocategorie en berekeningsgrondslag voor steun van de Unie

Fonds	Regiocategorie	Berekeningsgrondslag (totale subsidiabele uitgaven of subsidiabele publieke uitgaven)	Regiocategorie voor ultraperifere regio's en noordelijke dunbevolkte regio's (indien van toepassing)
ERDF	Meer ontwikkeld	Totaal	

2.A.4 Investeringsprioriteit

Identificatiecode van de investeringsprioriteit	1b
Benaming van de investeringsprioriteit	Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën

2.A.5 Specifieke doelstellingen die overeenkomen met de investeringsprioriteit en verwachte resultaten

Identificatiecode van de specifieke doelstelling	A
Benaming van de specifieke doelstelling	Meer en structurelere samenwerking tussen triple helix partners teneinde arbeidsvraag en arbeidsaanbod in het regionale innovatiesysteem permanent beter af te stemmen binnen de kaders van de maatschappelijke uitdagingen
Resultaten die de lidstaat met steun van de Unie beoogt te bereiken	<p><i>Uitdaging</i></p> <p>De beschikbaarheid van voldoende kundig en gespecialiseerd personeel vormt een belangrijke uitdaging voor het Noordelijk innovatiesysteem. Om het innovatiesysteem te versterken is van belang dat ondernemers beter inzicht krijgen in hun (toekomstige) vraag naar personeel met de juiste kwalificaties en vaardigheden. Op dit moment wordt die vraag niet systematisch gearticuleerd waardoor er moeilijk op in te spelen is door onderwijs- en kennisinstellingen. Daarnaast en in vervolg hierop worden acties ondersteund die bijdragen aan het versterken van het systeem waarbinnen vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd binnen de kaders van de maatschappelijke uitdagingen, geformuleerd in de RIS3. Het OP voor Noord-Nederland ondersteunt daarmee acties die focussen op de (latente) arbeidsvraag vanuit het bedrijfsleven.</p> <p><i>Resultaat</i></p> <p>Een versterking van het potentieel en van het aanpassingsvermogen van het Noord-Nederlandse innovatiesysteem. Dit realiseert Noord-Nederland door het opzetten en versterken van structuren van permanente afstemming van vraag en aanbod</p>

	op het gebied van human capital in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen in de regio.
Identificatiecode van de specifieke doelstelling	B
Benaming van de specifieke doelstelling	Betere kennispositie van het MKB door samen met andere bedrijven en/of kennisinstellingen kennis aan te boren, te genereren en naar binnen te halen binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen
Resultaten die de lidstaat met steun van de Unie beoogt te bereiken	<p><i>Uitdaging</i></p> <p>In sectie 2 is geconcludeerd dat een van de knelpunten voor de onderbenutting van het innovatiepotentieel van het MKB ligt in het feit dat bedrijven onvoldoende in staat zijn om externe kennis aan te boren en naar binnen te halen. Kennis aanboren kan onder meer door kennis samen met kennisinstellingen of andere bedrijven te ontwikkelen of specifieke expertise in te huren (tijdelijk of permanent). Ook samenwerking met partners met complementaire kennis kan een bijdrage leveren, zowel binnen als buiten de eigen regio, waarbij de direct aangrenzende regio's de meest voor de hand liggende partners zijn. Kennis vinden kan door regionale, nationale en internationale netwerken, met kennisinstellingen, grote bedrijven en andere MKB bedrijven, beter te benutten.</p> <p>Het vormen van netwerken is in dit verband nadrukkelijk geen doel op zich, maar een instrument om complementaire kennis te verkrijgen. Alleen daar waar netwerken aantoonbaar ontbreken en noodzakelijk zijn om de innovatieinfrastructuur van het MKB te versterken kunnen deze, in beperkte mate, vanuit het programma worden ondersteund. Het gaat dan om laagdrempelige netwerken en om netwerken over sectorgrenzen heen (cross-overs).</p> <p>Ook een brede, internationale oriëntatie is van belang om aansluiting te vinden bij de vraag van internationale doelgroepen.</p> <p>Met haar RIS3 streeft Noord-Nederland naar een kenniseconomie, waarin innovaties tot stand komen die bijdragen aan maatschappelijke uitdagingen en vertaald worden in innovatieve toepassingen die werken in de praktijk. Het Noord-</p>

	<p>Nederlandse MKB moet hieraan een belangrijke bijdrage leveren. Deze specifieke doelstelling is er op gericht om een groter deel van het Noord-Nederlands MKB in staat te stellen ook daadwerkelijk die bijdrage te kunnen leveren. De geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen hebben betrekking op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gezondheid, demografie en welzijn • voedselzekerheid, duurzame landbouw en bio-economie • zekere, schone en efficiënte energie • schone, veilige watervoorziening <p><i>Resultaat</i></p> <p>Met dit specifiek doel streeft Noord-Nederland ernaar de kennispositie van het MKB te versterken binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen. MKB bedrijven zijn dan beter in staat kennis aan te boren en te genereren. Daarmee wordt het innovatiesysteem verbreed en vormt innovatie voor meer MKB bedrijven een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering.</p>
Identificatiecode van de specifieke doelstelling	C
Benaming van de specifieke doelstelling	Meer innovatie en valorisatie in het MKB binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen
Resultaten die de lidstaat met steun van de Unie beoogt te bereiken	<p><i>Uitdaging</i></p> <p>Innovatietrajecten worden gekenmerkt door inherente onzekerheid. Dat betekent dat investeringen benodigd zijn waarvan niet op voorhand zeker is of deze daadwerkelijk zullen renderen. Hierdoor worden veel MKB bedrijven er van weerhouden om innovatietrajecten te starten en uit te voeren (wat ook blijkt uit de cijfers in sectie 1). Veel goede ideeën blijven op de plank liggen en komen niet op de markt. Juist in de laatste fasen tussen productontwikkeling en marktintroductie is ondersteuning nodig om kennis om te zetten in ontwikkeling van nieuwe producten, technologieën, diensten of concepten. In lijn met de</p>

RIS3 is het daarbij van belang dat producten, technologieën, diensten of concepten vraaggericht worden ontwikkeld en resultaten in innovatieve toepassingen die werken in de praktijk. Dit past bij de doelstelling om Noord- Nederland als proeftuin én valorisatieregio te ontwikkelen.

De geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen hebben betrekking op:

- gezondheid, demografie en welzijn
- voedselzekerheid, duurzame landbouw en bio-economie
- zekere, schone en efficiënte energie
- schone, veilige watervoorziening

Resultaat

Dit specifiek doel heeft als resultaat dat er meer MKB bedrijven zullen zijn die innovatietrajecten uitvoeren en kennis omzetten in innovaties die werken in een praktijkomgeving, binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen. Daarbij mag het meest worden verwacht van toepassers, ontwikkelaars en (minder expliciet), koplopers in de innovatiepiramiden. Op hen is dit doel dan ook gericht.

De ambitie is om het omzetaandeel van vernieuwde producten te laten toenemen met 14%, van 8% naar 9%. Een ambitieuze doelstelling, met name gezien het beperkte programmabudget en de grote afhankelijkheid van externe (conjuncturele) factoren.

Tabel 3: Programmaspecifieke resultaatindicatoren per specifieke doelstelling (voor het EFRO en het Cohesiefonds)

Specifieke doelstelling		A - Meer en structurelere samenwerking tussen triple helix partners teneinde arbeidsvraag en arbeidsaanbod in het regionale innovatiesysteem permanent beter af te stemmen binnen de kaders van de maatschappelijke uitdagingen						
ID	Indicator	Meeteenheid	Regiocategorie (indien relevant)	Uitgangswaarde	Referentiej aar	Streefwaarde (2023)	Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
R01	Waardering van de aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven door stakeholders	Nader te bepalen	Meer ontwikkeld	Nader te bepalen	2015	Nader te bepalen	Enquête / interviews	Tweejaarlijks
Specifieke doelstelling		B - Betere kennispositie van het MKB door samen met andere bedrijven en/of kennisinstellingen kennis aan te boren, te genereren en naar binnen te halen binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen						
ID	Indicator	Meeteenheid	Regiocategorie (indien relevant)	Uitgangswaarde	Referentiej aar	Streefwaarde (2023)	Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
R02	Aandeel bedrijven van het totaal aantal innovatieve bedrijven dat samenwerkt met bedrijven en kennisinstellingen	percentage	Meer ontwikkeld	31,00	2010	35,00	CIS, CBS	Tweejaarlijks
Specifieke doelstelling		C - Meer innovatie en valorisatie in het MKB binnen de in de RIS3 geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen						
ID	Indicator	Meeteenheid	Regiocategorie (indien relevant)	Uitgangswaarde	Referentiej aar	Streefwaarde (2023)	Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
R03	Omzetaandeel van nieuwe of vernieuwde producten	percentage	Meer ontwikkeld	8,00	2010	9,00	CIS, CBS	Tweejaarlijks

2.A.6 In het kader van de investeringsprioriteit te ondersteunen maatregel (per investeringsprioriteit)

2.A.6.1 Beschrijving van het type en voorbeelden van maatregelen die worden ondersteund, en de verwachte bijdrage daarvan aan de specifieke doelstellingen, met inbegrip van, indien van toepassing, vermelding van de voornaamste doelgroepen, beoogde specifieke grondgebieden en soorten begunstigden

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
Specifieke doelstelling A <i>Doelgroep</i> Het MKB in Noord-Nederland. Deze specifieke doelstelling kent geen afbakening naar TRL-niveaus en zet in op de koplopers, ontwikkelaars, toepassers en volgers uit de innovatiepiramide. Technisch talent heeft binnen deze doelstelling naar verwachting een belangrijke plaats omdat het voor alle maatschappelijke uitdagingen een belangrijke drager van innovatie is. <i>Geografische focus</i> Geen. De mogelijkheid om 15% van de middelen landsgrens- dan wel landsdeel overstijgend in te zetten kan worden benut wanneer dit duidelijk meerwaarde heeft.	

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

Type begunstigden

Potentiële begunstigden zijn primair het (georganiseerde) bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen en dit op HBO en WO niveau.

Aangezien meer organisaties zich inzetten voor arbeidsmarktbeleid kunnen er ook andere begunstigden zijn, zoals maatschappelijke organisaties, intermediaire organisaties en overheden. Laatstgenoemde organisaties kunnen alleen begunstigde zijn, wanneer zij acties opzetten en ondersteunen die invulling geven aan een duidelijke vraag van het bedrijfsleven.

Type acties:

- Het ontwikkelen van nieuwe structuren waarin regionale overheden, het innovatief bedrijfsleven en onderwijsinstellingen samenwerken en afspraken maken over de human capital agenda ten dienste van de in de RIS geformuleerde ambities voor innovatie in Noord-Nederland.
- Het verbeteren van het inzicht in de toekomstige behoefte aan hoogopgeleide werknemers op HBO en WO niveau van het noordelijk bedrijfsleven en het formuleren van de gevraagde skills in aanvulling op de generieke onderwijsinfrastructuur.

Voorgenomen acties zijn:

- Projecten waarin clusters van bedrijven en onderwijsinstellingen vraag gestuurd samen werken aan ontwikkeling van curricula ter bevordering van de aansluiting tussen vraag naar en aanbod van hoogopgeleide medewerkers (bijvoorbeeld in de vorm van bedrijfsscholen, werkstages voor docenten, etc.).
- Projecten waarin bedrijven gezamenlijk structuren opzetten om R&D faciliteiten van bedrijven te ontsluiten voor gebruik door onderwijsinstellingen.

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
<ul style="list-style-type: none"> • Het ontwikkelen van gerichte E-portfolio-systemen, die kennis en ervaring inzichtelijk en uitwisselbaar maken binnen en tussen clusters (digitaal curriculum vitae met aanvullende informatie over vaardigheden, referenties, feedback etc.). • Projecten waarin structuren worden opgezet naar analogie van de Centres of Expertise, dan wel additionele activiteiten van bestaande Centres of Expertise en lectoraten (Centres of expertise zijn publiek-private samenwerkingsverbanden, waarbinnen ondernemers, wetenschappers, docenten en studenten samen werken aan het bevorderen van de kwaliteit van het technisch HBO-onderwijs). <p><i>Toelichting keuze indicator</i></p> <p>Het resultaat dat binnen deze specifieke doelstelling wordt nagestreefd kan niet worden gevangen door gebruik te maken van bestaande indicatoren. Het is uitermate moeilijk om het resultaat weer te geven door middel van een kwantitatief meetbare indicator. Vandaar dat is gekozen voor het formuleren van een kwalitatieve indicator die de waardering voor de aansluiting tussen vraag en aanbod weergeeft.</p> <p>De indicator wordt samengesteld door een aantal inhoudelijk deskundigen hun waardering te laten geven over de aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven in de regio. Daarbij wordt een goede mix gezocht van regionale deskundigen en deskundigen van buiten. Door dit panel tweejaarlijks te bevragen aan de hand van een aantal nog te definiëren stellingen kan inzicht worden geboden in de mate waarin het gewenste resultaat wordt bereikt.</p> <p>Specifieke doelstelling B</p> <p><i>Doelgroep</i></p>	

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

De specifieke doelstelling richt zich op de fasen van het innovatieproces waarin onderzoek en kennisontwikkeling centraal staan, maar de afstand tot de markt nog relatief groot is. Dit zijn acties die zich vooral concentreren op fase 3 en 4 van het TRL model, zoals toegelicht in het eerste deel van het OP. De focus ligt op het vergroten van het aantal toepassers, ontwikkelaars en (minder expliciet) koplopers in Noord-Nederland.

Geografische focus

Geen. De mogelijkheid om 15% van de middelen landsgrens- dan wel landsdeel overstijgend in te zetten, kan worden benut wanneer dit duidelijk meerwaarde heeft.

Type begunstigden

Potentiële begunstigden zijn primair (MKB)-bedrijven en kennisinstellingen.

Daarnaast kunnen andere organisaties begunstigden zijn, zoals maatschappelijke organisaties en intermediaire en vertegenwoordigende organisaties. Deze organisaties kunnen alleen begunstigde zijn wanneer zij met hun activiteiten invulling geven aan een duidelijke vraag vanuit het bedrijfsleven en de activiteiten op overtuigende wijze bijdragen aan de specifieke doelstelling. Met name wanneer het gaat om het bereiken van MKB-bedrijven is het denkbaar dat hiervoor intermediaire en vertegenwoordigende organisaties een rol spelen. Veel MKB'ers hebben niet de organisatiegraad en financiële en organisatorische capaciteiten om zelfstandig projecten op te zetten.

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

Type acties

Het OP richt zich met deze doelstelling op projecten die het ontwikkelen en vinden van kennis bevorderen, waarbij wordt ingezet op de volgende activiteiten:

- Stimulering van onderzoeksactiviteiten om tot innovatieve producten te komen, gerelateerd aan de genoemde uitdagingen van de RIS3. Een voorwaarde is dat het gaat om nieuwe kennis die door, samen met of in opdracht van het MKB wordt gegenereerd. Het MKB kan zelfstandig of in samenwerking met andere MKB- bedrijven een kennisvraag onderzoeken of datzelfde doen in samenwerking met kennisinstellingen. Ook samenwerking tussen MKB en grootbedrijf is mogelijk, bijvoorbeeld om nieuwe toepassingen voor bestaande technologieën te onderzoeken;
- Naast onderzoek zijn netwerken een belangrijk middel om kennis te genereren en ten behoeve van innovaties aan te wenden. Het OP draagt bij aan activiteiten die gericht zijn op het beter benutten van netwerken, Daarnaast wordt, in beperkte mate het vormen van nieuwe netwerken ondersteund, maar alleen als wordt aangetoond dat een dergelijk netwerk nog ontbreekt, logisch aansluit bij de bestaande netwerkstructuren en voorwaardelijk is voor het versterken van de innovatie-infrastructuur. Het gaat hierbij primair om laagdrempelige netwerken ten behoeve van het MKB en om netwerken van organisaties met verschillende (sectorale en organisatorische) achtergronden;
- Verder worden projecten ondersteund die de internationale oriëntatie van bedrijven vergroten, voor zover deze bijdragen aan het versterken van het innovatief vermogen van het Noord-Nederlands MKB. Dat kan bijvoorbeeld gaan om kennis die in het buitenland aanwezig is.

□

Acties die binnen specifieke doelstelling B kunnen worden ondersteund:

- Kennisontwikkeling en onderzoek door bedrijven samen met kennisinstellingen of door bedrijven onderling;
- Ondersteuning van het MKB bij het verwerven van nieuwe kennis;
- Uitwisseling van personeel tussen MKB bedrijven, MKB en grootbedrijf of tussen MKB en kennisinstellingen gericht op kennisontwikkeling;
- Activiteiten gericht op netwerkbenutting en matching, in het bijzonder laagdrempelig en cross-sectoraal;
- Activiteiten die de internationale oriëntatie van het MKB vergroten, voor zover deze bijdragen aan het versterken van het innovatief vermogen van

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
<p>het MKB.</p> <p>□</p> <p><i>Toelichting keuze indicator</i></p> <p>Deze doelstelling is erop gericht bedrijven betere toegang tot kennis te verschaffen en te zorgen voor het naar binnen halen van deze kennis in de organisatie. Samenwerking met andere bedrijven en kennisinstellingen is daar een zeer belangrijk middel voor. Daarmee is deze indicator geschikt om te meten wat het resultaat is van de interventies die onder deze doelstelling worden gepleegd. De Community Innovation Statistics (CIS) worden 2 jaarlijks geïnventariseerd. Dit gebeurt Europa breed en op nationaal niveau. Voor 2008 en 2010 zijn door CBS regionale uitsplitsingen hiervan gemaakt. Het plan is om met de andere landsdelen gezamenlijk opdracht te verstrekken voor regionalisering van de data. De CIS meet bedrijven ongeacht grootte, terwijl dit OP zich richt op het MKB. Omdat in Noord-Nederland 99,93% van de bedrijven tot het MKB behoort, is deze indicator toch goed bruikbaar.</p> <p>Vanzelfsprekend wordt de resultaatindicator beïnvloed door externe factoren en is de ontwikkeling maar zeer beperkt afhankelijk van de investeringen vanuit het OP. Onder meer de stand van de conjunctuur is hierbij van invloed, maar ook het feit dat er een trend is richting steeds meer samenwerking voor innovatie tussen bedrijven.</p> <p>Specifieke doelstelling C</p> <p><i>Doelgroep</i></p> <p>Deze specifieke doelstelling richt zich op het deel van het innovatieproces dat bijdraagt aan productontwikkeling in de vorm van ontwikkeling van</p>	

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

prototypes en tests in een test- en demonstratieomgeving. Het gaat vooral om fase 5 tot en met 7 van het TRL model. Onder producten worden ook niet-tastbare producten (diensten) verstaan.

Geografische focus

Geen. De mogelijkheid om 15% van de middelen landsgrens- dan wel landsdeel overstijgend in te zetten, kan worden benut wanneer dit duidelijk meerwaarde heeft.

Type begunstigden

Potentiële begunstigden zijn primair (MKB)- bedrijven.

Daarnaast is het mogelijk dat andere organisaties begunstigde zijn, zoals kennisinstellingen, en . Deze organisaties kunnen echter alleen begunstigden zijn wanneer zij met hun activiteiten invulling geven aan een duidelijke vraag vanuit het bedrijfsleven en de activiteiten op overtuigende wijze bijdragen aan de specifieke doelstelling.

Type acties

De doelstelling richt zich op de volgende acties:

- Ondersteuning van innovatietrajecten waarbinnen innovatieve producten worden ontwikkeld (dat kan ook in de vorm van concepten, diensten of technologie). Het gaat om innovatieve producten die bijdragen aan de genoemde maatschappelijke uitdagingen van de RIS3. Innovatietrajecten van

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

individuele bedrijven zijn mogelijk, maar vooral ook van clusters van bedrijven of van samenwerkingsverbanden tussen bedrijven, kennisinstellingen of andere partners;

- Daarnaast wordt het testen van nieuwe producten, concepten, diensten of technologieën in een praktijkomgeving (living lab) ondersteund. Dit gebeurt bij voorkeur in samenwerking met de beoogde eindgebruikers. Het testen kan een integraal onderdeel zijn van een innovatietraject. Maar de mogelijkheid om te testen kan ook worden ontwikkeld in de vorm van de opzet of verbetering van proeftuinfaciliteiten ten behoeve van meerdere innovatietrajecten en om Noord-Nederland als valorisatieregio te ontwikkelen. Dit vraagt onder meer om combinaties van kennis en partijen en om monitoring van effecten en ervaringen;
- Indachtig de RIS3 worden innovatietrajecten gestimuleerd waarin cross-overs worden gemaakt tussen bedrijven uit diverse sectoren die samenwerken aan oplossingen voor de maatschappelijke uitdagingen.

Acties die binnen deze doelstelling kunnen worden ondersteund:

- Ondersteuning van innovatietrajecten, gericht op ontwikkeling van nieuwe producten, concepten, technologieën en diensten;
- Testen van innovatieve toepassingen in praktijkomgeving gericht op valorisatie van nieuwe technieken, indien het testen een logisch onderdeel is van een innovatietraject;
- Valorisatie van producten en diensten door de opzet of verbetering van proeftuinfaciliteiten ten behoeve van innovatietrajecten van of met het bedrijfsleven;

Living labs

Een proeftuin is een open innovatie-omgeving die over een langere periode aan meerdere ondernemers ruimte biedt voor het testen van technologische of marktinnovatie van nieuwe of vernieuwde producten of diensten die zich in het ontwikkelstadium bevinden, waarbij ten minste een eindgebruiker en ondernemer betrokken zijn en welke zich kenmerkt door een realistische omgeving, waarbij de proeftuin een bijdrage levert aan het versnellen van de

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

marktintroductie van nieuwe producten of diensten door MKB-ers.

Bij de beoordeling van de bijdrage van het OP aan een nieuw of verbeterd living lab zal worden beoordeeld:

- of een dergelijk living lab of een sterk vergelijkbaar living lab al bestaat;
- of het living lab aansluit bij een duidelijke vraag vanuit het bedrijfsleven;
- er sprake is van een open innovatie omgeving;
- het niet gaat om een eenmalig project/activiteit, maar om een testfaciliteit die aan meerdere ondernemers, over een langere periode, ruimte biedt om hun product te testen;
- de testfaciliteit een bijdrage levert aan het versnellen van de marktintroductie van nieuwe diensten/producten door MKB-ers;
- het voldoende laagdrempelig is voor het MKB;
- het doel van de proeftuin is het testen van technologische of marktinnovatie van nieuwe of vernieuwde producten of diensten;
- het om innovaties gaat die zich in het ontwikkelstadium bevinden (dus geen onderzoek);
- alle relevante stakeholders er bij betrokken zijn;
- het living lab duidelijk gebruikers georiënteerd is;
- wat de business case voor het living lab op de lange termijn is.

Op deze manier wordt er voor gezorgd dat het OP alleen living lab faciliteiten ondersteund die noodzakelijk zijn voor het innovatiesysteem. De inventarisatie van living labs in de NIA wordt daarbij als één van de toetsstenen gebruikt en waar nodig geüpdatet gedurende de programmaperiode.

Toelichting keuze resultaatindicator

De resultaatindicator zou idealiter moeten worden toegespitst op het MKB aangezien daar de focus van het programma ligt. Helaas is deze indicator niet beschikbaar. Wel wordt opgemerkt dat het overgrote deel van de innovatieve bedrijven in de regio bestaat uit MKB-bedrijven, namelijk 99,93%.

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

Afgesproken is dat deze resultaatindicator wordt gehanteerd door alle landsdelen.

Noord-Nederland wil op deze indicator groeien naar het (huidige) landelijk gemiddelde. Dat is een ambitieuze doelstelling aangezien het gaat om een stijging van meer dan 10%. Ook hier geldt dat externe invloeden in belangrijke mate het resultaat zullen bepalen. Dat neemt echter niet weg dat de indicator het beoogde resultaat van deze specifieke doelstelling goed weerspiegelt.

Uitgebreide toelichtingen op de definitie, rapportage en berekening van (basis-) en streefwaarden voor de output- en resultaatindicatoren zijn beschikbaar bij de managementautoriteit (Fiches indicatoren Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland) en als informele bijlage verstuurd naar de betreffende desk-officers van de Europese Commissie.

2.A.6.2 Richtsnoeren voor keuze van concrete acties

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

De kaders voor de selectie van projecten zijn landelijk afgesproken. Er wordt gewerkt met een uniform systeem van kwaliteitsselectie met beoordeling door een externe deskundigencommissie en een minimale score. Op basis van dit advies neemt de MA een besluit.

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
<p>Bij de uitvoering van het OP wordt In Noord-Nederland gewerkt met calls en tenders, Per specifieke doelstelling zal, mede afhankelijk van het stadium van programmauitvoering en de resultaten die zijn bereikt, worden gekozen voor dat instrument waarmee op meest effectieve en efficiënte wijze wordt bijgedragen aan het eindresultaat dat wordt beoogd. De selectiecriteria die voor te ondersteunen acties gelden, worden per call (selectie via open inschrijving) of tender in detail uitgewerkt.</p> <p>Het opstellen van tenders en calls volgt uit het proces van interactie met stakeholders, dat met de RIS3 is ingezet en met de Noordelijke Innovatie Agenda (NIA), als uitwerking van de RIS3, wordt voortgezet. In de NIA zijn de maatschappelijke uitdagingen uit de RIS3 nader uitgewerkt en gespecificeerd. Dat biedt de ruimte om binnen de geselecteerde maatschappelijke uitdagingen in te zetten op de meest prangende en relevante kansen en uitdagingen. De NIA zoomt binnen de maatschappelijke uitdagingen in op relevante thema's en innovatiedomeinen. Doordat deze gedurende de programmauitvoering wordt vernieuwd, kan binnen de maatschappelijke uitdagingen telkens de dan relevante nadere invulling plaatsvinden.</p> <p>In de calls en tenders zal steeds specifiek worden aangegeven op welke doelgroep van activiteiten de tender of call zich richt. Dat zal dan een gecombineerde afbakening zijn in termen van TRL's, maatschappelijke uitdagingen en segmenten van de innovatiepiramide. Daarmee wordt op drie manieren afgebakend en kan een duidelijke focus worden aangehouden.</p> <p>Ten aanzien van het gebruik van de innovatiepiramide geldt dat de selectie van acties en ondernemingen zal plaatsvinden op basis van de activiteiten die worden ondernomen en mate waarin deze ertoe bijdragen dat een onderneming opklimt in de piramide. Deze werkwijze is mede gekozen omdat vooraf niet kan worden vastgesteld tot welke categorie in de piramide, een onderneming behoort.</p> <p>In globale zin werkt de beoordeling van projecten als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een project/aanvraag wordt technisch beoordeeld door de MA; • Voor de inhoudelijke beoordeling van de kwaliteit van het project wordt een commissie met deskundigen ingesteld die een advies geven op basis van een score op vooraf opgestelde criteria; 	

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
<ul style="list-style-type: none"> • De criteria zijn in principe voor heel Nederland gelijk. Eventuele afwijkingen worden gemotiveerd; • Bij een minimale score wordt een positief advies verstrekt aan de MA voor financiering uit het OP; • De criteria waarop wordt beoordeeld zijn gebaseerd op vijf basisuitgangspunten. De uitgangspunten zijn: <ul style="list-style-type: none"> ○ bijdrage aan de doelstellingen van het OP; ○ mate van innovativiteit; ○ kwaliteit van de business case; ○ kwaliteit van de aanvraag; ○ duurzame ontwikkeling. <p>De weging kan verschillen per specifiek doel en per instrument.</p> <p>Voor de leden van de deskundigencommissie wordt een profiel opgesteld, waarbij alle stakeholders kandidaten kunnen aandragen.</p> <p>Bij de uitwerking van het criterium ‘duurzame ontwikkeling’ zal gehoor worden gegeven aan art. 96(7)(a) van Verordening (EG) 1303/2013. Daarbij zal een puntenscore als ondergrens voor selectie worden gesteld. Zo wordt voorkomen dat projecten worden geselecteerd die slechts in beperkte mate bijdragen aan de doelstellingen. Daarmee wordt focus en impact geborgd.</p> <p>Onderdeel van de beoordeling op duurzame ontwikkeling is de toets op de horizontale beginselen uit art. 6 en 7 van Verordening (EG) 1303/2013. Projecten die strijdig zijn (oftewel negatief bijdragen, situatie verslechteren) met de beginselen van gelijke kansen en/of duurzame ontwikkeling komen niet voor subsidie in aanmerking.</p>	

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

Verder hanteert het OP de volgende specifieke uitgangspunten voor de selectie van projecten:

- *Projecten worden aantoonbaar gedragen door behoeften van ondernemers, waaronder in ieder geval het MKB;*
- *Voor zover het gaat om onderzoek:*
  - *richten projecten zich op toegepaste vormen van onderzoek, onderzoek waarbij het bedrijfsleven betrokken is. Fundamenteel onderzoek is uitgesloten;*
  - *richten projecten zich op onderzoeksactiviteiten en niet de opzet of exploitatie van instituten.*
- *Voor zover het gaat om intermediaire functies kan het programma steun verlenen aan specifieke activiteiten, niet de opzet of exploitatie van organisaties;*
- *Stimulering van internationalisering is exclusief ondersteuning van export;*
- *Wanneer steun wordt verleend aan een grote onderneming, vergewist de MA zich er van dat dit niet leidt tot een substantieel verlies van arbeidsplaatsen op bestaande locaties van deze onderneming in de EU.*
- *In aanvulling op de criteria in sectie 2.A.6.1, in het bijzonder ‘open innovatie omgeving’, geldt ten aanzien van living labs, dat deze alleen in aanmerking komen als overtuigend is uiteengezet op welke wijze de door betrokken partijen verkregen kennis openlijk wordt gedeeld.*

2.A.6.3 Gepland gebruik van financieringsinstrumenten (in voorkomend geval)

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
-------------------------------	--

Financiële instrumenten betreffen verstrekking van leningen, participaties of garanties. Ze kunnen een passende vorm van steunverlening zijn voor projecten waarbinnen investeringen worden gedaan die op korte of middellange termijn kunnen worden terugverdiend door de projectpartners.

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
<p>De inzet van het instrumentarium zal volgend zijn op de interventielogica en dient bij te dragen aan de output en resultaatindicatoren.</p> <p>Binnen deze investeringsprioriteit wordt verwacht dat de verschillende activiteiten worden ondersteund op basis van subsidieverlening.</p> <p>Er zijn geen concrete plannen voor het revolverend inzetten van middelen. Mogelijk worden tijdens de uitvoering van het OP financiële instrumenten ontwikkeld om activiteiten op revolverende basis te ondersteunen. Binnen het OP kunnen zelfstandig financiële instrumenten worden ontwikkeld, maar het is ook mogelijk dat het OP bijdraagt aan regionale instrumenten die door andere organisaties, in Noord-Nederland, worden opgezet. Wanneer op enig moment wordt besloten dergelijke instrumenten te gaan ontwikkelen of daar aan bij te dragen, zal dit gebeuren conform de voorwaarden in de verordening. Daartoe behoort onder meer een kapitaalmarktonderzoek naar de behoeften en wensen voor deze vorm van ondersteuning.</p>	

2.A.6.4 Gepland gebruik van grote projecten (in voorkomend geval)

Investeringsprioriteit	1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën
<p><i>Als onderdeel van een of meer operationele programma's kunnen het EFRO en het Cohesiefonds steun verlenen aan een concrete actie die een reeks werkzaamheden, activiteiten of diensten omvat en die bedoeld is om op zichzelf een ondeelbare taak van nauwkeurig omschreven economische of technische aard, met duidelijk omschreven doelen, te vervullen en waarvan de totale kosten hoger zijn dan 50 000 000 euro ("groot project").</i></p> <p><i>Financieringsinstrumenten worden niet als grote projecten beschouwd.</i></p> <p>Noord-Nederland is niet voornemens EFRO in te zetten voor ondersteuning van majeure projecten.</p>	

2.A.6.5. Outputindicatoren per investeringsprioriteit en, waar van toepassing, per regiocategorie

Tabel 5: Gemeenschappelijke en programmaspecifieke outputindicatoren (per investeringsprioriteit, voor het ESF uitgesplitst naar regiocategorie en indien van toepassing voor het EFRO)

Investeringsprioriteit		1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën							
ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Regiocategorie (indien relevant)	Streefwaarde (2023)			Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
					M	W	T		
CO01	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat steun ontvangt	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			434,00	interne gegevensverzamelings	jaarlijks
CO02	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat subsidies ontvangt	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			288,00	interne gegevensverzamelings	jaarlijks
CO04	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun ontvangt	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			146,00	interne gegevensverzamelings	jaarlijks
CO06	Productieve	EUR	EFRO	Meer ontwikkeld			41.265.760,00	interne	jaarlijks

Investeringsprioriteit		1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën							
ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Regiocategorie (indien relevant)	Streefwaarde (2023)			Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
					M	W	T		
	investering: Particuliere investeringen die zijn afgestemd op overheidssteun voor ondernemingen (subsidies)							gegevensverzameling	
CO26	Onderzoek, innovatie: Aantal ondernemingen dat samenwerkt met onderzoeksinstellingen	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			56,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
CO27	Onderzoek, innovatie: Particuliere investeringen die gelijke tred houden met overheidssteun voor innovatie of O&O-projecten	EUR	EFRO	Meer ontwikkeld			48.855.632,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
CO28	Onderzoek, innovatie: Aantal ondersteunde ondernemingen om nieuw op de markt producten	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			144,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks

Investeringsprioriteit		1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën							
ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Regiocategorie (indien relevant)	Streefwaarde (2023)			Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
					M	W	T		
	te introduceren								
CO29	Onderzoek, innovatie: Aantal ondersteunde ondernemingen om voor het bedrijf nieuwe producten te introduceren	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			144,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
PS01	Aantal samenwerkingsverbanden tussen bedrijven uit verschillende sectoren (cross-overs)	samenwerkingsverbanden	EFRO	Meer ontwikkeld			42,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
PS02	Aantal kennisuitwisselingstrajecten tussen MKB-ondernemingen en onderzoeksinstituten	trajecten	EFRO	Meer ontwikkeld			14,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
PS03	Aantal deelnemende MKB bedrijven in innovatietrajecten	Enterprises	EFRO	Meer ontwikkeld			215,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks

Investeringsprioriteit		1b - Bevordering van de bedrijfsinvesteringen in O&I, de ontwikkeling van koppelingen en synergieën tussen ondernemingen, centra voor onderzoek en ontwikkeling, en het hoger onderwijs, met name het bevorderen van investeringen in product- en dienstenontwikkeling, overdracht van technologie, sociale innovatie, eco-innovatie, toepassingen voor overheidsdiensten, stimulering van de vraag, netwerken, clusters en open innovatie door middel van slimme specialisatie, en ondersteuning van technologisch en toegepast onderzoek, proefopstellingen, snelle productvalidatie, geavanceerde productiecapaciteit en eerste productie, in het bijzonder in ontsluitingstechnologieën en verspreiding van universeel inzetbare technologieën							
ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Regiocategorie (indien relevant)	Streefwaarde (2023)			Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
					M	W	T		
PS04	Aantal nieuwe of verbeterde proeftuinfaciliteit en (living labs)	Proeftuinfaciliteiten	EFRO	Meer ontwikkeld			3,00	interne gegevensverzamelings	jaarlijks
PS05	Aantal voor gebruik door onderwijsinstellingen ontsloten O&O-faciliteiten van bedrijven	O&O-faciliteiten	EFRO	Meer ontwikkeld			9,00	interne gegevensverzamelings	jaarlijks

2.A.7 Sociale innovatie, transnationale samenwerking en de bijdrage aan thematische doelstellingen 1-7

Prioritaire as	1 - Human capital, kennis en innovatie
-----------------------	---

2.A.8 Prestatiekader

Tabel 6: Prestatiekader van de prioritaire as (per fonds en, voor het EFRO en het ESF, per regio-categorie)

Prioritaire as		1 - Human capital, kennis en innovatie							
ID	Soort indicator	Indicator of belangrijke uitvoeringsstap	Meeteenheid, waar van toepassing	Fonds	Regiocategorie	Mijlpaal voor 2018	Uiteindelijke doelstelling (2023)	Gegevensbron	Uitleg over de relevantie van de indicator, in

Prioritaire as			1 - Human capital, kennis en innovatie										
ID	Soort indicator	Indicator of belangrijke uitvoeringsstap	Meeteenheid, waar van toepassing	Fonds	Regiocategorie	Mijlpaal voor 2018			Uiteindelijke doelstelling (2023)			Gegevensbron	Uitleg over de relevantie van de indicator, in
						M	W	T	M	W	T		voorkomend geval
CO01	O	Productive investment: Number of enterprises receiving support	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			22			434,00	interne gegevensverzameling	Zie 'Additionele kwalitatieve informatie over de opzet van het prestatiekader' en de onderbouwing in het document 'Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland' in de bijlage bij dit OP.
FI01	F	Bedrag aan gecertificeerde uitgaven van begunstigden, zoals opgenomen in betaalaanvragen aan de Europese Commissie	EUR	EFRO	Meer ontwikkeld			53.094.168,00			207.885.000,00	interne gegevensverzameling	Zie 'Additionele kwalitatieve informatie over de opzet van het prestatiekader' en de onderbouwing in het document 'Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland' in de bijlage bij dit OP.
KIS01	I	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt in gestarte projecten	Enterprises	EFRO	Meer ontwikkeld			239			434,00	interne gegevensverzameling	Zie 'Additionele kwalitatieve informatie over de opzet van het prestatiekader' en de onderbouwing in het document 'Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland' in de bijlage bij dit OP.

Aanvullende kwalitatieve informatie over het opstellen van het prestatiekader

De interventies in deze prioritaire as en de voortgang ervan, worden het best gerepresenteerd door één output indicator, één key implementation step en één financiële indicator:

- *CO01, Aantal ondernemingen dat steun ontvangt;*
- *KIS01, Aantal ondernemingen dat steun ontvangt in gestarte projecten;*

- *FI01, Bedrag aan gecertificeerde uitgaven van begunstigen, zoals opgenomen in betaalaanvragen aan de Europese Commissie*

Het doel van deze prioritaire as is het ondersteunen van ondernemingen bij het vinden en genereren van kennis en het omzetten van kennis in innovatieve producten en diensten. De indicator ‘aantal ondernemingen dat steun ontvangt’ geeft weer in hoeverre het programma daadwerkelijk ondernemingen ondersteunt. Daarmee wordt ruimschoots meer dan 50% van de acties binnen deze prioritaire as door deze indicator gerepresenteerd. Daarbij is helder dat een goede registratie en alertheid op dubbeltellingen belangrijke aandachtspunten zijn bij de beoordeling en registratie.

De mijlpaal voor de outputindicator geeft, gegeven de verwachting dat eind 2018 nog maar weinig projecten (fysiek) zijn afgerond, relatief beperkte informatie over de voortgang van de prioritaire as. Om additionele monitoringsinformatie te ontvangen is er daarom een 'key implementation step' toegevoegd. De key implementation step geeft, op basis van de toegekende subsidies weer welke ondernemingen steun ontvangen. Het gaat hierbij niet noodzakelijkerwijs om (fysiek) afgeronde projecten.

De streefwaarde voor de outputindicator voor 2023 is gebaseerd op de praktijkervaring van de managementautoriteit en op in dit stadium bekende informatie over de programmering van het OP. Per specifieke doelstelling is gekeken naar ervaringscijfers met vergelijkbare doelstellingen in de programmaperiode 2007 – 2013. Daaruit zijn kengetallen gedestilleerd in termen van gemiddelde subsidiebedragen per onderneming of samenwerkingsverband. Vervolgens zijn per specifieke doelstelling aannames gedaan over de wijze waarop de middelen ter beschikking worden gesteld (subsidieregelingen, niet-financiële steun en financiële steun via zogenoemde ‘vrije projecten’). Tezamen leidt dit tot streefwaarden per specifieke doelstelling, die vervolgens zijn opgeteld voor het prestatiekader.

De mijlpaal moet zijn gebaseerd op fysiek afgeronde, maar niet noodzakelijkerwijs afgerekende projecten. De mijlpaal-waarde voor 2018 is gebaseerd op ervaringen in de programmaperiode 2007 – 2013 en op actuele verwachtingen ten aanzien van de programmering van het OP N-NL in het eerste uitvoeringsjaar.. Uitgaande van een eerste subsidieverlening in september 2015 resten minder dan drie en een half jaar tot aan het moment waarop de mijlpaal moet zijn behaald. Drie en een half jaar na de eerste subsidietoekenning in het programma 2007 – 2013 was slechts ongeveer 2% van alle projecten volledig afgerond. Een jaar later was circa 5% van de projecten afgerond en afgerekend. In de periode 2007-2013 duurt het afrekenen van een project gemiddeld genomen ruim een half jaar. Als bij bovengenoemde bedragen voor deze afrekenperiode wordt gecorrigeerd, was na drie jaar ongeveer 2% en na vier jaar circa 5% (fysiek) afgerond. Ervan uitgaande dat door strakke sturing en monitoring een tijdsinstroom kan worden behaald ten opzichte van de vorige programmaperiode, van ruim een half jaar, wordt de mijlpaal voor de outputindicator gesteld op 5% van de streefwaarde voor 2023.

De streefwaarde van de key implementation step voor eind 2018 is gebaseerd op een planning van de inzet van het voorziene instrumentarium gedurende de programmaperiode. Noord-Nederland streeft naar een gerichte en gespreide inzet van instrumenten, met als doel een zo effectief en efficiënt mogelijke bijdrage aan de (specifieke) doelstellingen te bewerkstelligen. Factoren die, behalve het streven naar een gespreide inzet, bij de planning hebben

meegewogen: het type instrument en de verwachte voorbereidingstijd voor de doelgroep van de geplande acties, het verwachte absorptievermogen van de doelgroep, de voorziene openingsduur van het loket, het aantal keren dat inzet van het instrument is voorzien, het voorziene budget per keer, de verwachte uitvoeringsduur van acties, de verwachte output en de relatieve bijdrage aan de outputindicator. Per instrument is geraamd welk deel van het geraamde budget (% inzet instrument x indicatief budget per specifieke doelstelling) naar verwachting uiterlijk op 31 december 2018 aan projecten kan zijn toegekend. In totaliteit levert dit een raming op voor de streefwaarde voor de key implementation step.

Ten slotte is de financiële indicator 'Bedrag aan gecertificeerde uitgaven van begunstigden, zoals opgenomen in betaalaanvragen aan de Europese Commissie gekozen. Daadwerkelijk gemaakte projectkosten vormen een goede indicator voor de mate van voortgang van het programma.

De streefwaarde 2023 voor de financiële indicator is gesteld op 100% van de totale subsidiabele kosten. Ultimo 2023 moeten alle kosten zijn gemaakt en betaald om in aanmerking te komen voor medefinanciering. Het is dan ook logisch dat 100% van de totale subsidiabele kosten op dat moment gemaakt is. Met het bepalen van de mijlpaal 2018 worden de jaartranches gevolgd. Eind 2018 moeten conform de "n+3-regel" de jaartranches 2014 en 2015 zijn uitgegeven. Exclusief prestatiereserve maken deze jaartranches circa 25,5% uit van het totale budget. Daarom is de mijlpaal 2018 voor de financiële prestatieindicator gezet op 25,5% van de geraamde totale programmaomvang (EFRO en cofinancieringen) in deze prioritaire as.

Gedetailleerde informatie over het prestatiekader, met uitgebreide onderbouwingen van streefwaarden en mijlpalen is opgenomen in een document dat als afzonderlijke bijlage bij dit OP is gevoegd: 'Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland'. In dit document wordt uitgebreid beschreven hoe wordt tegemoet gekomen aan de vereisten, zoals die zijn opgenomen in Bijlage II bij Verordening (EU) Nr. 1303/2013 en zijn uitgewerkt in artikel 4 lid 2 van Uitvoeringsverordening (EU) Nr. 215/2014.

2.A.9 Categorieën steunverlening

De categorieën steunverlening die overeenkomen met de inhoud van de prioritaire as, op basis van een door de Commissie vastgestelde nomenclatuur, en indicatieve uitsplitsing van door de Unie verleende steun.

Tabellen 7-11: Categorieën steunverlening

Tabel 7: Dimensie 1: Steunverleningsgebied

Prioritaire as		1 - Human capital, kennis en innovatie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
ERDF	Meer ontwikkeld	056. Investerings in infrastructuur, capaciteit en uitrusting in kmo's, direct gekoppeld aan onderzoeks- en innovatieactiviteiten	7.248.042,00
ERDF	Meer ontwikkeld	057. Investerings in infrastructuur, capaciteit en uitrusting in grote bedrijven, direct gekoppeld aan onderzoeks- en innovatieactiviteiten	1.035.433,00
ERDF	Meer ontwikkeld	058. Onderzoeks- en innovatie-infrastructuur (openbaar)	517.719,00
ERDF	Meer ontwikkeld	059. Onderzoeks- en innovatie-infrastructuur (particulier, met inbegrip van wetenschapsparken)	517.719,00
ERDF	Meer ontwikkeld	060. Onderzoeks- en innovatie-activiteiten in openbare onderzoekscentra en kenniscentra, waaronder netwerkactiviteiten	2.070.867,00
ERDF	Meer ontwikkeld	061. Onderzoeks- en innovatie-activiteiten in particuliere onderzoekscentra, waaronder netwerkactiviteiten	3.106.300,00
ERDF	Meer ontwikkeld	062. Technologie-overdracht en samenwerking tussen universiteiten en bedrijven, vooral voor kmo's	21.744.129,00
ERDF	Meer ontwikkeld	063. Clusterondersteuning en zakelijke netwerken, vooral voor kmo's	8.283.492,00
ERDF	Meer ontwikkeld	064. Onderzoeks- en innovatieprocessen in kmo's (inclusief voucherregelingen, proces-, ontwerp-, service- en sociale innovatie)	26.921.267,00
ERDF	Meer ontwikkeld	067. kmo-ontwikkeling, steun voor ondernemerschap en incubatie (waaronder steun voor afgeleide activiteiten)	7.248.032,00

Tabel 8: Dimensie 2: Financieringsvorm

Prioritaire as		1 - Human capital, kennis en innovatie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
ERDF	Meer ontwikkeld	01. Niet-terugvorderbare subsidie	78.693.000,00

Tabel 9: Dimensie 3: Soort gebied

Prioritaire as		1 - Human capital, kennis en innovatie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
ERDF	Meer ontwikkeld	01. Grote stedelijke gebieden (dichtbevolkt > 50 000 inwoners)	55.085.100,00
ERDF	Meer ontwikkeld	05. Samenwerking tussen nationale of regionale programmagebieden in een nationale context	23.607.900,00

Tabel 10: Dimensie 4: Territoriale verwezenlijkingsmechanismen

Prioritaire as		1 - Human capital, kennis en innovatie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
ERDF	Meer ontwikkeld	07. Niet van toepassing	78.693.000,00

Tabel 11: Dimensie 6: secundair ESF-thema (alleen ESF en YEI)

Prioritaire as		1 - Human capital, kennis en innovatie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR

2.A.10 Overzicht van het voorgenomen gebruik van technische bijstand, inclusief eventuele maatregelen voor het versterken van de bestuurlijke capaciteit van de autoriteiten die betrokken zijn bij het beheer en besturen van de programma's en de begunstigden (in voorkomend geval) (per prioritaire as)

Prioritaire as:		1 - Human capital, kennis en innovatie	

2.A.1 Prioritaire as

Identificatiecode van de prioritaire as	2
Titel van de prioritaire as	Koolstofarme economie

- De volledige prioritaire as zal uitsluitend door financieringsinstrumenten worden uitgevoerd
- De volledige prioritaire as zal uitsluitend worden uitgevoerd door financieringsinstrumenten die op EU-niveau zijn opgezet
- De volledige prioritaire as zal aan de hand van door de gemeenschap aangestuurde lokale ontwikkeling worden uitgevoerd
- Voor het ESF: De gehele prioritaire as is bedoeld voor sociale innovatie of transnationale samenwerking of beide

2.A.2 Motivering voor het vaststellen van een prioritaire as met betrekking tot meer dan één regiocategorie, thematische doelstelling of fonds (waar van toepassing)

2.A.3 Fonds, regiocategorie en berekeningsgrondslag voor steun van de Unie

Fonds	Regiocategorie	Berekeningsgrondslag (totale subsidiabele uitgaven of subsidiabele publieke uitgaven)	Regiocategorie voor ultraperifere regio's en noordelijke dunbevolkte regio's (indien van toepassing)
ERDF	Meer ontwikkeld	Totaal	

2.A.4 Investeringsprioriteit

Identificatiecode van de investeringsprioriteit	4f
Benaming van de investeringsprioriteit	Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën

2.A.5 Specifieke doelstellingen die overeenkomen met de investeringsprioriteit en verwachte resultaten

Identificatiecode van de specifieke doelstelling	D
Benaming van de specifieke doelstelling	Een hoger aandeel van de innovaties in Noord-Nederland is gericht op CO2 reductie
Resultaten die de lidstaat met steun van de Unie beoogt te bereiken	<p><i>Uitdaging</i></p> <p>In de transitie naar een koolstofarme economie zijn (fundamentele) vernieuwingen noodzakelijk om de beoogde uitstootreductie van broeikasgassen (CO2) te realiseren.</p> <p>De inzet van innovatieve technieken is nodig om de gestelde energie- en emissiedoelen te halen. Het gaat om vernieuwingen in alle facetten van het energiesysteem, in de vorm van koolstofarme technologie of producten, diensten, processen of organisatievormen die rechtstreeks ten dienste staan van de transitie naar een koolstofarme technologie. Het technologische en innovatiepotentieel van Noord-Nederland kan een belangrijke bijdrage leveren aan het oplossen van het maatschappelijke vraagstuk van vermindering van de CO2-uitstoot, waarbij bovendien business-kansen voor het bedrijfsleven ontstaan.</p> <p><i>Resultaat</i></p> <p>Het resultaat van deze specifieke doelstelling is dat een hoger aandeel van de innovaties door ondernemingen en kennisinstellingen in Noord-Nederland is gericht op CO2-reductie.</p>

Tabel 3: Programmaspecifieke resultaatindicatoren per specifieke doelstelling (voor het EFRO en het Cohesiefonds)

Specifieke doelstelling		D - Een hoger aandeel van de innovaties in Noord-Nederland is gericht op CO2 reductie						
ID	Indicator	Meeteenheid	Regiocategorie (indien relevant)	Uitgangswaarde	Referentiej aar	Streefwaarde (2023)	Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
R04	Aandeel innovaties in Noord-Nederland gericht op CO2-reductie	Nader te bepalen	Meer ontwikkeld	Nader te bepalen	2015	Nader te bepalen	Enquête / interviews	Tweejaarlijks

2.A.6 In het kader van de investeringsprioriteit te ondersteunen maatregel (per investeringsprioriteit)

2.A.6.1 Beschrijving van het type en voorbeelden van maatregelen die worden ondersteund, en de verwachte bijdrage daarvan aan de specifieke doelstellingen, met inbegrip van, indien van toepassing, vermelding van de voornaamste doelgroepen, beoogde specifieke grondgebieden en soorten begunstigden

Investeringsprioriteit	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën
Specifieke doelstelling D	
<i>Doelgroep</i>	
Deze specifieke doelstelling richt zich op het deel van het innovatieproces dat bijdraagt aan productontwikkeling in de vorm van ontwikkeling van prototypes en tests van prototypes in een test- en operationele omgeving. Het gaat dan vooral om fase 5 tot en met 7 van het TRL model.	
<i>Geografische focus:</i>	
Geen. De mogelijkheid om 15% van de middelen landsgrens- dan wel landsdeel overstijgend in te zetten kan worden benut wanneer dit duidelijk meerwaarde heeft.	
<i>Type begunstigden</i>	
Potentiële begunstigden zijn primair het (georganiseerde) bedrijfsleven.	
Daarnaast is het mogelijk dat andere organisaties mogelijk als begunstigde zijn, zoals kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, en intermediaire	

Investeringsprioriteit	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën
<p>organisaties en overheden. Deze organisaties kunnen alleen begunstigden zijn wanneer zij met hun activiteiten invulling geven aan een duidelijke vraag vanuit het bedrijfsleven en de activiteiten op overtuigende wijze bijdragen aan de specifieke doelstelling.</p>	
<p><i>Type acties</i></p>	
<p>De doelstelling richt zich op de volgende activiteiten:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteuning van innovatietrajecten waarbinnen innovatieve producten worden ontwikkeld (dat kan ook in de vorm van concepten, diensten of technologieën) gericht op de reductie van uitstoot van broeikasgassen. Innovatietrajecten van individuele bedrijven zijn mogelijk, maar vooral ook van clusters van bedrijven of van samenwerkingsverbanden tussen bedrijven, kennisinstellingen of andere partners. Het gaat nadrukkelijk niet om activiteiten die slechts zijn gericht op verduurzaming of vermindering van de CO₂-uitstoot van het eigen productieproces van begunstigde of projectpartners; • Daarnaast wordt het testen van nieuwe producten, concepten, diensten of technologieën die direct gerelateerd zijn aan koolstofarme economie, in een praktijkomgeving ondersteund. Het testen gebeurt bij voorkeur in samenwerking met de beoogde eindgebruikers. Het testen kan een integraal onderdeel zijn van een innovatietraject. Maar de mogelijkheid om te testen kan ook worden ontwikkeld in de vorm van de opzet of verbetering van proeftuinfaciliteiten ten behoeve van meerdere innovatietrajecten en om Noord-Nederland als valorisatieregio te ontwikkelen. Dit vraagt onder meer om combinaties van kennis en partijen en om monitoring van effecten en ervaringen; • Indachtig de RIS3 worden innovatietrajecten gericht op koolstofarme technologieën gestimuleerd, waarin cross-overs worden gemaakt tussen bedrijven uit diverse sectoren. 	
<p>Acties die binnen deze doelstelling kunnen worden ondersteund:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • innovatietrajecten, gericht op van nieuwe producten, concepten, technologieën en diensten, direct gerelateerd aan de koolstofarme technologieën, die bijdragen aan CO₂ reductie; • testen van innovatieve toepassingen, die bijdragen aan CO₂ reductie, in een praktijkomgeving, indien het testen een logisch onderdeel is van een innovatietraject; 	

Investeringsprioriteit	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën
<ul style="list-style-type: none"> • opzet of verbetering van proeftuinfaciliteiten, die bijdragen aan CO2 reductie, ten behoeve van innovatietrajecten van of met bedrijfsleven. <p>Living labs</p> <p>Een proeftuin is een open innovatie-omgeving die over een langere periode aan meerdere ondernemers ruimte biedt voor het testen van technologische of marktinnovatie van nieuwe of vernieuwde producten of diensten die zich in het ontwikkelstadium bevinden, waarbij ten minste een eindgebruiker en ondernemer betrokken zijn en welke zich kenmerkt door een realistische omgeving, waarbij de proeftuin een bijdrage levert aan het versnellen van de marktintroductie van nieuwe producten of diensten door MKB-ers.</p> <p>Bij de beoordeling van de bijdrage van het OP aan een nieuw of verbeterd living lab zal worden beoordeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • of een dergelijk living lab of een sterk vergelijkbaar living lab al bestaat; • of het living lab aansluit bij een duidelijke vraag vanuit het bedrijfsleven; • er sprake is van een open innovatie omgeving; • het niet gaat om een eenmalig project/activiteit, maar om een testfaciliteit die aan meerdere ondernemers, over een langere periode, ruimte biedt om hun product te testen; • de testfaciliteit een bijdrage levert aan het versnellen van de marktintroductie van nieuwe diensten/producten door MKB-ers; • het voldoende laagdrempelig is voor het MKB; • het doel van de proeftuin is het testen van technologische of marktinnovatie van nieuwe of vernieuwde producten of diensten; • het om innovaties gaat die zich in het ontwikkelstadium bevinden (dus geen onderzoek); • alle relevante stakeholders er bij betrokken zijn; • het living lab duidelijk gebruikers georiënteerd is; • wat de business case voor het living lab op de lange termijn is. <p>Op deze manier wordt er voor gezorgd dat het OP alleen living lab faciliteiten ondersteund die noodzakelijk zijn voor het innovatiesysteem. De inventarisatie van living labs in de NIA wordt daarbij als één van de toetsstenen gebruikt en waar nodig geüpdatet gedurende de programmaperiode.</p>	

Investeringsprioriteit	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën
<p><i>Toelichting keuze indicator</i></p> <p>Het resultaat dat binnen deze specifieke doelstelling wordt nagestreefd kan niet worden gevangen door gebruik te maken van bestaande indicatoren. Op regionaal niveau zijn er geen indicatoren beschikbaar die innovaties meten op het gebied van CO2-reductie. Vandaar dat is gekozen voor een indicator ‘op maat’ waarbij data via surveys worden verzameld. Het gaat om een waardering op basis van een survey onder een representatief panel van bedrijven in Noord-Nederland. De survey wordt tweejaarlijks gehouden.</p> <p>Uitgebreide toelichtingen op de definitie, rapportage en berekening van de streefwaarden voor de outputindicatoren zijn beschikbaar bij de managementautoriteit (Fiches indicatoren Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland) en als informele bijlage verstuurd naar de betreffende desk-officers van de Europese Commissie.</p>	

2.A.6.2 Richtsnoeren voor keuze van concrete acties

Investeringsprioriteit	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën
<p>De kaders voor de selectie van projecten zijn landelijk afgesproken. Er wordt gewerkt met een uniform systeem van kwaliteitsselectie met beoordeling door een externe deskundigencommissie en een minimale score. Op basis van dit advies neemt de MA een besluit.</p> <p>Bij de uitvoering van het OP wordt in Noord-Nederland gewerkt met calls en tenders. Per specifieke doelstelling zal, mede afhankelijk van het stadium van programmauitvoering en de resultaten die zijn bereikt, worden gekozen voor dat instrument waarmee op meest effectieve en efficiënte wijze wordt bijgedragen aan het eindresultaat dat wordt beoogd. De selectiecriteria die voor te ondersteunen acties gelden, worden per call (selectie via open inschrijving) of tender in detail uitgewerkt.</p> <p>Het opstellen van tenders en calls volgt uit het proces van interactie met stakeholders, dat met de RIS3 is ingezet en met de Noordelijke Innovatie Agenda (NIA), als uitwerking van de RIS3, wordt voortgezet. In de NIA zijn de maatschappelijke uitdagingen uit de RIS3 nader uitgewerkt en gespecificeerd. Dat biedt de ruimte om binnen de geselecteerde maatschappelijke uitdagingen in te zetten op de meest prangende en relevante kansen en uitdagingen. De NIA zoomt binnen de maatschappelijke uitdagingen in op relevante thema's en innovatiedomeinen. Doordat deze gedurende de programmauitvoering wordt</p>	

vernieuwd, kan binnen de maatschappelijke uitdagingen telkens de dan relevante nadere invulling plaatsvinden.

In de calls en tenders zal steeds specifiek worden aangegeven op welke doelgroep van activiteiten de tender of call zich richt. Dat zal dan een gecombineerde afbakening zijn in termen van TRL's, maatschappelijke uitdagingen en segmenten van de innovatiepiramide. Daarmee wordt op drie manieren afgebakend en kan een duidelijke focus worden aangehouden.

Ten aanzien van het gebruik van de innovatiepiramide geldt dat de selectie van acties en ondernemingen zal plaatsvinden op basis van de activiteiten die worden ondernomen en mate waarin deze ertoe bijdragen dat een onderneming opklimt in de piramide. Deze werkwijze is mede gekozen omdat vooraf niet kan worden vastgesteld tot welke categorie in de piramide, een onderneming behoort.

In globale zin werkt de beoordeling van projecten als volgt:

- Een project/aanvraag wordt technisch beoordeeld door de MA;
- Voor de inhoudelijke beoordeling van de kwaliteit van het project wordt een commissie met deskundigen ingesteld die een advies geven op basis van een score op vooraf opgestelde criteria;
- De criteria zijn in principe voor heel Nederland gelijk. Eventuele afwijkingen worden gemotiveerd;
- Bij een minimale score wordt een positief advies verstrekt aan de MA voor financiering uit het OP;
- De criteria waarop wordt beoordeeld zijn gebaseerd op vijf basisuitgangspunten. De uitgangspunten zijn:
  - bijdrage aan de doelstellingen van het OP;
  - mate van innovativiteit;
  - kwaliteit van de business case;
  - kwaliteit van de aanvraag;

- duurzame ontwikkeling.

De weging kan verschillen per specifiek doel en per instrument.

Voor de leden van de deskundigencommissie wordt een profiel opgesteld, waarbij alle stakeholders kandidaten kunnen aandragen.

Bij de uitwerking van het criterium ‘duurzame ontwikkeling’ zal gehoor worden gegeven aan art. 96(7)(a) van Verordening (EG) 1303/2013. Daarbij zal een puntenscore als ondergrens voor selectie worden gesteld. Zo wordt voorkomen dat projecten worden geselecteerd die slechts in beperkte mate bijdragen aan de doelstellingen. Daarmee wordt focus en impact geborgd.

Onderdeel van de beoordeling op duurzame ontwikkeling is de toets op de horizontale beginselen uit art. 6 en 7 van Verordening (EG) 1303/2013. Projecten die strijdig zijn (oftewel negatief bijdragen, situatie verslechteren) met de beginselen van gelijke kansen en/of duurzame ontwikkeling komen niet voor subsidie in aanmerking.

Verder hanteert het OP de volgende specifieke uitgangspunten voor de selectie van projecten:

- *Projecten worden aantoonbaar gedragen door behoeften van ondernemers, waaronder in ieder geval het MKB;*
- *Voor zover het gaat om onderzoek:*
  - *richten projecten zich op toegepaste vormen van onderzoek, onderzoek waarbij het bedrijfsleven betrokken is. Fundamenteel onderzoek is uitgesloten;*
  - *richten projecten zich op onderzoeksactiviteiten en niet de opzet of exploitatie van instituten.*
- *Voor zover het gaat om intermediaire functies kan het programma steun verlenen aan specifieke activiteiten, niet de opzet of exploitatie van organisaties;*
- *Stimulering van internationalisering is exclusief ondersteuning van export;*
- *Wanneer steun wordt verleend aan een grote onderneming, vergewist de MA zich er van dat dit niet leidt tot een substantieel verlies van arbeidsplaatsen op bestaande locaties van deze onderneming in de EU.*
- *In aanvulling op de criteria in sectie 2.A.6.1, in het bijzonder ‘open innovatie omgeving’, geldt ten aanzien van living labs, dat deze alleen in aanmerking komen als overtuigend is uiteengezet op welke wijze de door betrokken partijen verkregen kennis openlijk wordt gedeeld.*

2.A.6.3 Gepland gebruik van financieringsinstrumenten (in voorkomend geval)

Investeringsprioriteit	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën
<p>Financiële instrumenten betreffen verstrekking van leningen, participaties of garanties. Ze kunnen een passende vorm van steunverlening zijn voor projecten waarbinnen investeringen worden gedaan die op korte of middellange termijn kunnen worden terugverdiend door de projectpartners.</p> <p>De inzet van het instrumentarium zal volgend zijn op de interventielogica en dient bij te dragen aan de output en resultaatindicatoren.</p> <p>Binnen deze investeringsprioriteit wordt verwacht dat de verschillende activiteiten worden ondersteund op basis van subsidieverlening.</p> <p>Er zijn geen concrete plannen voor het revolverend inzetten van middelen. Mogelijk worden tijdens de uitvoering van het OP financiële instrumenten ontwikkeld om activiteiten op revolverende basis te ondersteunen. Binnen het OP kunnen zelfstandig financiële instrumenten worden ontwikkeld, maar het is ook mogelijk dat het OP bijdraagt aan regionale instrumenten die door andere organisaties, in Noord-Nederland, worden opgezet. Wanneer op enig moment wordt besloten dergelijke instrumenten te gaan ontwikkelen of daar aan bij te dragen zal dit gebeuren conform de voorwaarden in de verordening. Daartoe behoort onder meer een kapitaalmarktonderzoek naar de behoeften en wensen voor deze vorm van ondersteuning.</p>	

2.A.6.4 Gepland gebruik van grote projecten (in voorkomend geval)

Investeringsprioriteit	4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën
<p><i>Als onderdeel van een of meer operationele programma's kunnen het EFRO en het Cohesiefonds steun verlenen aan een concrete actie die een reeks werkzaamheden, activiteiten of diensten omvat en die bedoeld is om op zichzelf een ondeelbare taak van nauwkeurig omschreven economische of technische aard, met duidelijk omschreven doelen, te vervullen en waarvan de totale kosten hoger zijn dan 50 000 000 euro ("groot project").</i></p> <p><i>Financieringsinstrumenten worden niet als grote projecten beschouwd.</i></p> <p>Noord-Nederland is niet voornemens EFRO in te zetten voor ondersteuning van majeure projecten.</p>	

2.A.6.5. Outputindicatoren per investeringsprioriteit en, waar van toepassing, per regiocategorie

Tabel 5: Gemeenschappelijke en programmaspecifieke outputindicatoren (per investeringsprioriteit, voor het ESF uitgesplitst naar regiocategorie en indien van toepassing voor het EFRO)

Investeringsprioriteit		4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën							
ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Regiocategorie (indien relevant)	Streefwaarde (2023)			Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
					M	W	T		
CO01	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat steun ontvangt	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			140,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
CO02	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat subsidies ontvangt	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			102,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
CO04	Productieve investering: Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun ontvangt	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			38,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
CO06	Productieve investering: Particuliere investeringen die zijn afgestemd op	EUR	EFRO	Meer ontwikkeld			15.835.820,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks

Investeringsprioriteit		4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën							
ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Regiocategorie (indien relevant)	Streefwaarde (2023)			Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
					M	W	T		
	overheidssteun voor ondernemingen (subsidies)								
CO26	Onderzoek, innovatie: Aantal ondernemingen dat samenwerkt met onderzoeksinstellingen	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			32,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
CO27	Onderzoek, innovatie: Particuliere investeringen die gelijke tred houden met overheidssteun voor innovatie of O&O-projecten	EUR	EFRO	Meer ontwikkeld			16.566.500,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
CO28	Onderzoek, innovatie: Aantal ondersteunde ondernemingen om nieuw op de markt producten te introduceren	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			51,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
CO29	Onderzoek, innovatie: Aantal ondersteunde ondernemingen om voor het bedrijf nieuwe producten te	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			51,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks

Investeringsprioriteit		4f - Het bevorderen van het onderzoek naar, innovaties in en de aanwending van koolstofarme technologieën							
ID	Indicator	Meeteenheid	Fonds	Regiocategorie (indien relevant)	Streefwaarde (2023)			Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
					M	W	T		
	introduceren								
PS01	Aantal samenwerkingsverbanden tussen bedrijven uit verschillende sectoren (cross-overs)	samenwerkingsverbanden	EFRO	Meer ontwikkeld			13,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
PS06	Aantal deelnemende MKB bedrijven in innovatietrajecten gericht op CO2-reductie	Enterprises	EFRO	Meer ontwikkeld			140,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks
PS07	Aantal nieuwe of verbeterde proeftuinfaciliteiten (living labs) gericht op CO2-reductie	Proeftuinfaciliteiten	EFRO	Meer ontwikkeld			2,00	interne gegevensverzameling	jaarlijks

2.A.7 Sociale innovatie, transnationale samenwerking en de bijdrage aan thematische doelstellingen 1-7

Prioritaire as	2 - Koolstofarme economie
----------------	---------------------------

2.A.8 Prestatiekader

Tabel 6: Prestatiekader van de prioritaire as (per fonds en, voor het EFRO en het ESF, per regiocategorie)

Prioritaire as		2 - Koolstofarme economie											
ID	Soort indicator	Indicator of belangrijke uitvoeringsstap	Meeteenheid, waar van toepassing	Fonds	Regiocategorie	Mijlpaal voor 2018			Uiteindelijke doelstelling (2023)			Gegevensbron	Uitleg over de relevantie van de indicator, in voorkomend geval
						M	W	T	M	W	T		
CO01	O	Productive investment: Number of enterprises receiving support	Ondernemingen	EFRO	Meer ontwikkeld			7			140,00	interne gegevensverzameling	Zie 'Additionele kwalitatieve informatie over de opzet van het prestatiekader' en de onderbouwing in het document 'Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland' in de bijlage bij dit OP.
FI01	F	Bedrag aan gecertificeerde uitgaven van begunstigden, zoals opgenomen in betaalanvragen aan de Europese Commissie	EUR	EFRO	Meer ontwikkeld			15.555.747,00			60.907.000,00	interne gegevensverzameling	Zie 'Additionele kwalitatieve informatie over de opzet van het prestatiekader' en de onderbouwing in het document 'Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland' in de bijlage bij dit OP.
KIS01	I	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt in gestarte projecten	Enterprises	EFRO	Meer ontwikkeld			76			140,00	interne gegevensverzameling	Zie 'Additionele kwalitatieve informatie over de opzet van het prestatiekader' en de onderbouwing in het document 'Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland' in de bijlage bij dit OP.

Aanvullende kwalitatieve informatie over het opstellen van het prestatiekader

De interventies in deze prioritaire as en de voortgang ervan, worden het best gerepresenteerd door één output indicator, één key implementation step en één financiële indicator:

- *CO01, Aantal ondernemingen dat steun ontvangt;*
- *KIS01, Aantal ondernemingen dat steun ontvangt in gestarte projecten;*
- *FI01, Bedrag aan gecertificeerde uitgaven van begunstigden, zoals opgenomen in betaalaanvragen aan de Europese Commissie*

Het doel van deze prioritaire as is het ondersteunen van ondernemingen bij het doorvoeren van innovaties gericht op de vermindering van uitstoot van broeikasgassen. De indicator ‘*aantal ondernemingen dat steun ontvangt*’ geeft weer in hoeverre het programma daadwerkelijk ondernemingen ondersteunt. Daarmee wordt ruimschoots meer dan 50% van de acties binnen deze prioritaire as door deze indicator gerepresenteerd. Daarbij is helder dat een goede registratie en alertheid op dubbeltellingen belangrijke aandachtspunten zijn bij de beoordeling en registratie.

De mijlpaal voor de outputindicator geeft, gegeven de verwachting dat eind 2018 nog maar weinig projecten (fysiek) zijn afgerond, relatief beperkte informatie over de voortgang van de prioritaire as. Om additionele monitoringsinformatie te ontvangen is er daarom een 'key implementation step' toegevoegd. De key implementation step geeft, op basis van de toegekende subsidies weer welke ondernemingen steun ontvangen. Het gaat hierbij niet noodzakelijkerwijs om (fysiek) afgeronde projecten.

De streefwaarde voor de outputindicator voor 2023 is gebaseerd op de praktijkervaring van de managementautoriteit en op in dit stadium bekende informatie over de programmering van het OP. Per specifieke doelstelling is gekeken naar ervaringscijfers met vergelijkbare doelstellingen in de programmaperiode 2007 – 2013. Daaruit zijn kengetallen gedestilleerd in termen van gemiddelde subsidiebedragen per onderneming of samenwerkingsverband. Vervolgens zijn per specifieke doelstelling aannames gedaan over de wijze waarop de middelen ter beschikking worden gesteld (subsidieregelingen, niet-financiële steun en financiële steun via zogenoemde ‘vrije projecten’). Tezamen leidt dit tot streefwaarden per specifieke doelstelling, die vervolgens zijn opgeteld voor het prestatiekader.

De mijlpaal moet zijn gebaseerd op fysiek afgeronde, maar niet noodzakelijkerwijs afgerekende projecten. De mijlpaal-waarde voor 2018 is gebaseerd op ervaringen in de programmaperiode 2007 – 2013 en op actuele verwachtingen ten aanzien van de programmering van het OP N-NL in het eerste uitvoeringsjaar.. Uitgaande van een eerste subsidieverlening in september 2015 resten minder dan drie en een half jaar tot aan het moment waarop de mijlpaal moet zijn behaald. Drie en een half jaar na de eerste subsidietoekenning in het programma 2007 – 2013 was slechts ongeveer 2% van alle projecten volledig afgerond. Een jaar later was circa 5% van de projecten afgerond en afgerekend. In de periode 2007-2013 duurt het afrekenen van een project gemiddeld genomen ruim een half jaar. Als bij bovengenoemde bedragen voor deze afrekenperiode wordt gecorrigeerd, was na drie jaar ongeveer 2% en na vier jaar circa 5% (fysiek) afgerond. Ervan uitgaande dat door strakke sturing en monitoring een tijdswinst kan worden behaald ten opzichte van de vorige programmaperiode, van ruim een half jaar, wordt de mijlpaal voor de outputindicator gesteld op 5% van de streefwaarde voor 2023.

De streefwaarde van de key implementation step voor eind 2018 is gebaseerd op een planning van de inzet van het voorziene instrumentarium gedurende de programmaperiode. Noord-Nederland streeft naar een gerichte en gespreide inzet van instrumenten, met als doel een zo effectief en efficiënt mogelijke bijdrage aan de (specifieke) doelstellingen te bewerkstelligen. Factoren die, behalve het streven naar een gespreide inzet, bij de planning hebben meegewogen: het type instrument en de verwachte voorbereidingstijd voor de doelgroep van de geplande acties, het verwachte absorptievermogen van de doelgroep, de voorziene openingsduur van het loket, het aantal keren dat inzet van het instrument is voorzien, het voorziene budget per keer, de verwachte uitvoeringsduur van acties, de verwachte output en de relatieve bijdrage aan de outputindicator. Per instrument is geraamd welk deel van het geraamde budget (% inzet instrument x indicatief budget per specifieke doelstelling) naar verwachting uiterlijk op 31 december 2018 aan projecten kan zijn toegekend. In totaliteit levert dit een raming op voor de streefwaarde voor de key implementation step.

Ten slotte is de financiële indicator 'Bedrag aan gecertificeerde uitgaven van begunstigen, zoals opgenomen in betaalaanvragen aan de Europese Commissie gekozen. Daadwerkelijk gemaakte projectkosten vormen een goede indicator voor de mate van voortgang van het programma.

De streefwaarde 2023 voor de financiële indicator is gesteld op 100% van de totale subsidiabele kosten. Ultimo 2023 moeten alle kosten zijn gemaakt en betaald om in aanmerking te komen voor medefinanciering. Het is dan ook logisch dat 100% van de totale subsidiabele kosten op dat moment gemaakt is. Met het bepalen van de mijlpaal 2018 worden de jaartranches gevolgd. Eind 2018 moeten conform de "n+3-regel" de jaartranches 2014 en 2015 zijn uitgegeven. Exclusief prestatiereserve maken deze jaartranches circa 25,5% uit van het totale budget. Daarom is de mijlpaal 2018 voor de financiële prestatieindicator gezet op 25,5% van de geraamde totale programmaomvang (EFRO en cofinancieringen) in deze prioritaire as.

Gedetailleerde informatie over het prestatiekader, met uitgebreide onderbouwingen van streefwaarden en mijlpalen is opgenomen in een document dat als afzonderlijke bijlage bij dit OP is gevoegd: 'Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland'. In dit document wordt uitgebreid beschreven hoe wordt tegemoet gekomen aan de vereisten, zoals die zijn opgenomen in Bijlage II bij Verordening (EU) Nr. 1303/2013 en zijn uitgewerkt in artikel 4 lid 2 van Uitvoeringsverordening (EU) Nr. 215/2014.

2.A.9 Categorieën steunverlening

De categorieën steunverlening die overeenkomen met de inhoud van de prioritaire as, op basis van een door de Commissie vastgestelde nomenclatuur, en indicatieve uitsplitsing van door de Unie verleende steun.

Tabellen 7-11: Categorieën steunverlening

Tabel 7: Dimensie 1: Steunverleningsgebied

Prioritaire as		2 - Koolstofarme economie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
ERDF	Meer ontwikkeld	065. Infrastructuur voor onderzoek en innovatie, overdracht van technologie en samenwerking in ondernemingen die zich toeleggen op de koolstofarme economie en op weerbaarheid tegen de klimaatverandering	17.601.800,00
ERDF	Meer ontwikkeld	068. Energie-efficiënte en demonstratieprojecten in kmo's en ondersteunende maatregelen	3.106.200,00

Tabel 8: Dimensie 2: Financieringsvorm

Prioritaire as		2 - Koolstofarme economie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
ERDF	Meer ontwikkeld	01. Niet-terugvorderbare subsidie	20.708.000,00

Tabel 9: Dimensie 3: Soort gebied

Prioritaire as		2 - Koolstofarme economie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
ERDF	Meer ontwikkeld	01. Grote stedelijke gebieden (dichtbevolkt > 50 000 inwoners)	14.495.600,00
ERDF	Meer ontwikkeld	05. Samenwerking tussen nationale of regionale programmagebieden in een nationale context	6.212.400,00

Tabel 10: Dimensie 4: Territoriale verwezenlijkingsmechanismen

Prioritaire as		2 - Koolstofarme economie	
----------------	--	---------------------------	--

Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
ERDF	Meer ontwikkeld	07. Niet van toepassing	20.708.000,00

Tabel 11: Dimensie 6: secundair ESF-thema (alleen ESF en YEI)

Prioritaire as		2 - Koolstofarme economie	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR

2.A.10 Overzicht van het voorgenomen gebruik van technische bijstand, inclusief eventuele maatregelen voor het versterken van de bestuurlijke capaciteit van de autoriteiten die betrokken zijn bij het beheer en besturen van de programma's en de begunstigden (in voorkomend geval) (per prioritaire as)

Prioritaire as:		2 - Koolstofarme economie	

2.B. BESCHRIJVING VAN DE PRIORITAIRE ASSEN VOOR TECHNISCHE BIJSTAND

2.B.1 Prioritaire as

Identificatiecode van de prioritaire as	3
Titel van de prioritaire as	Technische bijstand

2.B.2 Motivering voor de vaststelling van een prioritaire as die meer dan één regiocategorie betreft (waar van toepassing)

2.B.3 Fonds en regiocategorie

Fonds	Regiocategorie	Berekeningsgrondslag (totale subsidiabele uitgaven of subsidiabele publieke uitgaven)
EFRO	Meer ontwikkeld	Totaal

2.B.4 Specifieke doelstellingen en verwachte resultaten

ID	Specifieke doelstelling	Resultaten die de lidstaat met steun van de Unie beoogt te bereiken
E	Een effectieve, efficiënte en rechtmatige besteding van het EFRO-budget voor Noord-Nederland	Een succesvolle en adequate implementatie van het OP voor Noord-Nederland, met: <ul style="list-style-type: none"> • het bereiken van de in het OP geformuleerde specifieke doelstellingen; • effectieve controles met nadrukkelijke aandacht voor controledruk;

ID	Specifieke doelstelling	Resultaten die de lidstaat met steun van de Unie beoogt te bereiken
		<ul style="list-style-type: none"> • omvang rechtmatige bestedingen ruim binnen gestelde tolerantie; • optimale communicatie over het OP, projecten en resultaten; • zoveel mogelijk administratieve vereenvoudiging voor aanvragers; • harmonisering, afstemming en samenwerking met de andere MA's; • toename van deskundigheid bij medewerkers, onder andere op dossiers als (inhoudelijke) monitoring, staatssteun, aanbestedingsrecht en fraude-preventie.

2.B.5 Resultaatindicatoren

Tabel 12: Programmaspecifieke resultaatindicatoren (per specifieke doelstelling) (voor het EFRO/ESF/Cohesiefonds)

Prioritaire as		E - Een effectieve, efficiënte en rechtmatige besteding van het EFRO-budget voor Noord-Nederland									
ID	Indicator	Meeteenheid	Uitgangswaarde			Referent iejaar	Streefwaarde (2023)			Gegevensbron	Frequentie van de verslaggeving
			M	W	T		M	W	T		

2.B.6 Te ondersteunen acties en de verwachte bijdrage daarvan aan de verwezenlijking van de specifieke doelstellingen (per prioritaire as)

2.B.6.1. Een beschrijving van de te ondersteunen maatregelen en hun verwachte bijdrage aan de specifieke doelstellingen

Prioritaire as	3 - Technische bijstand
<p>Specifieke doelstelling E</p> <p>De specifieke doelstelling onder Technische bijstand heeft voor de managementautoriteit ten doel het Europees medegefinancierde programma uit te voeren in overeenstemming met de daarvoor geldende vereisten. De begunstigde van deze prioritaire as is de managementautoriteit zelf. Zij geeft in deze prioritaire as uitvoering aan haar taken en verplichtingen conform de Verordening houdende gemeenschappelijke bepalingen voor de Europese Structuur- en Investeringsfondsen. Hierbij maakt zij gebruik van de ervaringen uit de vorige programmaperiode en handhaaft zij minimaal het huidige niveau van programmabeheer.</p> <p>De aanbevelingen uit de tussentijdse evaluatie naar de uitvoering van het Operationeel Programma 2006-2013 zijn overgenomen in de uitvoering van het Operationeel Programma 2014-2020. De aanbevelingen richtten zich vooral op kennisbundeling en vermindering van administratieve lasten voor subsidieaanvragers. De managementautoriteit gaat actief op zoek naar oplossingen hiervoor om met de beschikbare subsidiemiddelen een maximaal resultaat te bereiken. Hiertoe wordt landelijk gestreefd naar meer samenwerking van de verschillende MA's. In een onderling convenant is reeds afgesproken dat er uniforme werkwijzes en één beoordelingssysteem worden opgezet. Dit betekent onder andere één AO-beschrijving ('artikel 124'), één ICT-systeem en één landelijk vastgestelde set van beoordelingscriteria.</p>	

Prioritaire as	3 - Technische bijstand
<p>Gezamenlijk met de andere managementautoriteiten wordt vóór opening van de programma's gezorgd voor vereenvoudiging van de regelgeving en duidelijkere communicatie over het programma en haar vereisten. Gedurende de uitvoering van het programma blijven vereenvoudiging van de regelgeving en duidelijke communicatie aandachtspunten.</p> <p>Deze prioritaire as richt zich daarmee hoofdzakelijk op de beheersmatige activiteiten die in het kader van het programmamanagement moeten worden uitgevoerd. Hieronder valt de inzet voor begeleiding van projecten in het proces van intake tot besluitvorming, voor financiële administratie en beheer, ondersteuning van de bestuurlijke structuur en overige secretariaatswerkzaamheden. Andere activiteiten hebben betrekking op informatievoorziening en publiciteit, monitoring en evaluatie, onderzoek en de aanschaf van hard- en software om het beheer te optimaal te ondersteunen en lasten voor begunstigden te verminderen.</p> <p>Deze activiteiten vereisen een deskundig apparaat dat verantwoordelijk is voor alle uitvoerende programmabeheeractiviteiten. Door middel van dit apparaat werkt de managementautoriteit samen met alle relevante gremia (zoals andere managementautoriteiten, Comité van Toezicht, deskundigencommissie, certificeringsautoriteit, auditautoriteit, het lidstaatverantwoordelijke ministerie en de Europese Commissie). De managementautoriteit staat met het programmabeheer ten dienste van alle doelgroepen van het programma.</p> <p>Ten opzichte van de uitvoering in de programmaperiode 2007-2013 wordt nadrukkelijk de samenwerking tussen de vier managementautoriteiten van de landsdelige EFRO-programma's in Nederland opgezocht. Hiermee wordt eenduidigheid in de uitvoering en duidelijkheid voor de begunstigde bereikt. Specifieke aandacht gaat daarbij uit naar deskundigheidsbevordering onder andere op de gebieden staatssteun, aanbesteding, monitoring en werkinstructies, geautomatiseerde systemen, gezamenlijke procedures en de communicatie uitingen.</p> <p>Binnen deze doelstelling worden acties van de managementautoriteit ondersteund die bijdragen aan het inhoudelijk, financieel en administratief beheer van het programma. In de eerste plaats gaat het daarbij om de personele bezetting van het programma, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bemensing van de uitvoeringsorganen van de managementautoriteit van het programma; • inschakeling van specialistische externe expertise of ondersteuning. <p>In hoofdlijnen vallen de volgende activiteiten van de uitvoering en organisatie van het programma onder deze prioritaire as:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ondersteuning van de managementautoriteit, de deskundigencommissie(s) en het Comité van Toezicht; 	

Prioritaire as	3 - Technische bijstand
<ul style="list-style-type: none"> • activiteiten gericht op programmering, projectacquisitie en projectselectie; • instellen en toepassen van adequate procedures ten aanzien van (het voorkomen van) fraude, aanbesteden, staatssteun, etc.; • ontwikkeling/aanschaf van (geautomatiseerde) administratieve systemen; • monitoring en evaluatie van de voortgang en realisatie van het programma; • financieel beheer en administratie van het programmabudget; • controle en toezicht op de projecten: • opstellen van rapportages en verslagen; • activiteiten op het gebied van marketing en communicatie; • deskundigheidsbevordering van de medewerkers van de managementautoriteit. <p>Ten opzichte van de uitvoering in de programmaperiode 2007-2013 wordt nadrukkelijk de samenwerking met de managementautoriteiten verbeterd. Deze verbetering ziet toe op de volgende onderdelen die allen leiden tot eenduidigheid in de uitvoering van de programma's en duidelijkheid voor de begunstigden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • één gemeenschappelijk ICT-systeem waarmee uitvoering wordt gegeven aan de beheersing van de programma's; • één gemeenschappelijke beschrijving van de Administratieve Organisatie en het bijpassende Controle en Beheersysteem; • nauwe samenwerking wordt gezocht op het gebied van communicatie, opleiding, kennisuitwisseling en werkinstructies, waardoor eenduidigheid in de uitvoering wordt bereikt; • MA's kunnen in verband met piekbelasting, ziekteverzuim e.d. een beroep doen op elkaars personeel; • gezamenlijke trainingen en collegiale toetsing <p><i>Instrumenten</i></p> <p>Ter uitvoering van deze prioritaire as bekostigt de managementautoriteit inzet van eigen medewerkers, faciliteiten en systemen. Daarnaast zal de managementautoriteit, in overeenstemming met de geldende aanbestedingsregels, diensten en/of leveringen inkopen.</p> <p>Voor de monitoring en evaluatie van resultaat- en outputindicatoren zal de managementautoriteit zorgdragen voor betrouwbare dataverzameling gedurende</p>	

Prioritaire as	3 - Technische bijstand
de looptijd van het programma.	

2.B.6.2 Outputindicatoren die naar verwachting bijdragen aan de resultaten (per prioritaire as)

Tabel 13: Outputindicatoren (per prioritaire as) (voor het EFRO/ESF/Cohesiefonds)

Prioritaire as		3 - Technische bijstand				
ID	Indicator (naam van de indicator)	Meeteenheid	Streefwaarde (2023) (facultatief)			Gegevensbron
			M	W	T	
PSTB0	Aantal klanttevredenheidsonderzoeken	Rapporten				
PSTB1	Communicatieplan	Plan				
PSTB2	Evaluatieplan	Plannen				
PSTB3	Website	Websites				
PSTB4	Aantal jaarverslagen	Rapporten				
PSTB5	Aantal publieksevenementen	Evenementen				
PSTB6	Aantal medewerkers bij de management autoriteit ten behoeve van de uitvoering van het OP EFRO 2014-2020 Noord-Nederland	FTE's				
PSTB7	Gezamenlijk ICT-systeem met de andere management autoriteiten	ICT-systemen				
PSTB8	Aantal voortgangsrapportages voor het Comité van Toezicht	Rapporten				
PSTB9	Aantal evaluaties	Rapporten				

2.A.7 Categorieën steunverlening (per prioritaire as)

Desbetreffende categorieën steunverlening op basis van een door de Commissie vastgestelde nomenclatuur, en een indicatieve verdeling van de door de Unie verleende steun.

Tabellen 14-16: Categorieën steunverlening

Tabel 14: Dimensie 1: Steunverleningsgebied

Prioritaire as		3 - Technische bijstand	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
EFRO	Meer ontwikkeld	121. Voorbereiding, uitvoering, toezicht en inspectie	3.105.617,00
EFRO	Meer ontwikkeld	122. Evaluatie en onderzoeken	258.801,00
EFRO	Meer ontwikkeld	123. Informatie en communicatie	776.405,00

Tabel 15: Dimensie 2: Financieringsvorm

Prioritaire as		3 - Technische bijstand	
Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
EFRO	Meer ontwikkeld	01. Niet-terugvorderbare subsidie	4.140.823,00

Tabel 16: Dimensie 3: Soort gebied

Prioritaire as		3 - Technische bijstand	
----------------	--	-------------------------	--

Fonds	Regiocategorie	Code	Bedrag in EUR
EFRO	Meer ontwikkeld	01. Grote stedelijke gebieden (dichtbevolkt > 50 000 inwoners)	2.898.576,00
EFRO	Meer ontwikkeld	05. Samenwerking tussen nationale of regionale programmagebieden in een nationale context	1.242.247,00

3. FINANCIERINGSPLAN

3.1 Financiële toewijzing uit elk fonds en de bedragen voor de prestatiereserve

Tabel 17

Fonds	Regiocategorie	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Totaal	
		Belangrijkste toewijzing	Prestatiereserve	Belangrijkste toewijzing	Prestatiereserve	Belangrijkste toewijzing	Prestatiereserve	Belangrijkste toewijzing	Prestatiereserve	Belangrijkste toewijzing	Prestatiereserve	Belangrijkste toewijzing	Prestatiereserve	Belangrijkste toewijzing	Prestatiereserve	Belangrijkste toewijzing	Prestatiereserve
EFRO	Meer ontwikkeld	13.091.329,00	835.617,00	13.353.421,00	852.346,00	13.620.722,00	869.408,00	13.893.318,00	886.807,00	14.171.360,00	904.555,00	14.454.958,00	922.657,00	14.744.206,00	941.119,00	97.329.314,00	6.212.509,00
Totaal		13.091.329,00	835.617,00	13.353.421,00	852.346,00	13.620.722,00	869.408,00	13.893.318,00	886.807,00	14.171.360,00	904.555,00	14.454.958,00	922.657,00	14.744.206,00	941.119,00	97.329.314,00	6.212.509,00

3.2. Totaal financieel krediet per fonds en nationale medefinanciering (EUR)

Tabel 18a: Financieringsplan

Prioritaire as	Fonds	Regiocategorie	Grondslag voor de berekening van de steun van de Unie (Totale subsidiabele kosten of publieke subsidiabele kosten)	Door de Unie verleende steun (a)	Nationale bijdrage (b) = (c) + (d)	Indicatieve uitsplitsing van nationale bijdrage		Totale financiering (e) = (a) + (b)	Medefinancieringspercentage (f) = (a) / (e) (2)	Bijdragen van de EIB (g)	Belangrijkste toewijzing		Prestatiereserve		Prestatiereserve als deel van de totale steun van de Unie (l) = (j) / (a) * 100
						Nationale overheidsfinanciering (c)	Nationale particuliere financiering (d) (1)				Door de Unie verleende steun (h) = (a) - (j)	Nationale bijdrage (i) = (b) - (k)	Door de Unie verleende steun (j)	Nationale bijdrage (k) = (b) * (j) / (a)	
1	EFRO	Meer ontwikkeld	Totaal	78.693.000,00	129.192.000,00	75.380.000,00	53.812.000,00	207.885.000,00	37,8541020276%	0,00	73.774.730,00	121.117.570,00	4.918.270,00	8.074.430,00	6,25%
2	EFRO	Meer ontwikkeld	Totaal	20.708.000,00	40.199.000,00	20.709.000,00	19.490.000,00	60.907.000,00	33,9993760980%	0,00	19.413.761,00	37.686.584,00	1.294.239,00	2.512.416,00	6,25%
3	EFRO	Meer ontwikkeld	Totaal	4.140.823,00	4.140.823,00	4.140.823,00	0,00	8.281.646,00	50,0000000000%	0,00	4.140.823,00	4.140.823,00			
Totaal	EFRO	Meer ontwikkeld		103.541.823,00	173.531.823,00	100.229.823,00	73.302.000,00	277.073.646,00	37,3697839888%		97.329.314,00	162.944.977,00	6.212.509,00	10.586.846,00	6,00%
Totaal-generaal				103.541.823,00	173.531.823,00	100.229.823,00	73.302.000,00	277.073.646,00	37,3697839888%		97.329.314,00	162.944.977,00	6.212.509,00	10.586.846,00	6,00%

(1) Alleen invullen als de prioritaire assen in totale kosten zijn uitgedrukt.

(2) Dit percentage mag worden afgerond op het dichtstbijliggende gehele getal in de tabel. Het voor terugbetalingen gebruikte exacte percentage is de verhouding (f).

Tabel 18c: Uitsplitsing van het financieringsplan per prioritaire as, fonds, regiocategorie en thematische doelstelling

Prioritaire as	Fonds	Regiocategorie	Thematische doelstelling	Door de Unie verleende steun	Nationale bijdrage	Totale financiering
1	EFRO	Meer ontwikkeld	Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie	78.693.000,00	129.192.000,00	207.885.000,00
2	EFRO	Meer ontwikkeld	Ondersteuning van de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken	20.708.000,00	40.199.000,00	60.907.000,00
Totaal				99.401.000,00	169.391.000,00	268.792.000,00

Tabel 19: Indicatief bedrag van de steun dat voor doelstellingen op het gebied van klimaatverandering moet worden gebruikt

Prioritaire as	Indicatief bedrag van de steun dat voor doelstellingen op het gebied van klimaatverandering moet worden gebruikt (EUR)	Deel van de totale toewijzing aan het operationele programma (%)
2	20.708.000,00	20,00%
Totaal	20.708.000,00	20,00%

4. GEÏNTEGREERDE AANPAK VAN TERRITORIALE ONTWIKKELING

Beschrijving van de geïntegreerde aanpak van territoriale ontwikkeling, waarbij rekening wordt gehouden met de inhoud en doelstellingen van het operationele programma wat de partnerschapsovereenkomst betreft, en wordt getoond op welke wijze het operationele programma bijdraagt aan het halen van de doelstellingen ervan en de verwachte resultaten

Met de specifieke doelstellingen draagt het OP bij aan de thematische doelstellingen van Nederland gericht op innovatie en koolstofarme economie, in lijn met de Partnerschapsovereenkomst en de landenspecifieke aanbeveling van de Europese Commissie. Het nationale topsectorenbeleid kent een regionale dimensie; het OP voor Noord-Nederland en de RIS3 voor Noord-Nederland sluiten aan op die regionalisering. De projecten die onder het OP zullen worden geselecteerd, dragen met hun resultaten bij aan de nationale resultaten en de Europa2020-doelen in Nederland. Zo neemt het OP een positie in binnen de integrale aanpak van regionale ontwikkeling, in de samenhang zoals in de partnerschapsovereenkomst en sectie 8 wordt benoemd.

4.1 Vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling (in voorkomend geval)

De aanpak ten aanzien van het gebruik van instrumenten voor een vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling en de beginselen voor het aanwijzen van de gebieden waar zij zullen worden toegepast

Zoals in de partnerschapsovereenkomst is beargumenteerd wordt alleen ingezet op CLLD vanuit ELFPO/POP3. Nederland zet met EFRO en ESF niet in op CLLD.

Voor Noord-Nederland is deze paragraaf daarmee niet van toepassing.

4.2 Geïntegreerde acties voor duurzame stadsontwikkeling (in voorkomend geval)

Indien van toepassing, het indicatieve bedrag aan EFRO-steun voor geïntegreerde acties voor duurzame stedelijke ontwikkeling, uit te voeren overeenkomstig artikel 7, lid 2, van Verordening (EU) nr. 1301/2013 en de indicatieve toewijzing van ESF-steun voor geïntegreerde acties.

In het programma wordt geen onderscheid gemaakt tussen acties uit te voeren in steden of op het platteland. Het platteland en de steden in Noord-Nederland zijn sterk met elkaar verweven en de onderlinge verschillen zijn beperkt. Daarbij komt dat het ijle karakter van de economie maakt dat om te komen tot oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen alle mogelijk inzet gebruikt moet worden.

Voor de Nederlandse inzet op het gebruik van geïntegreerde territoriale investeringsprogramma's wordt verwezen naar de partnerschapsovereenkomst en het OP voor het landsdeel West.

Tabel 20: Geïntegreerde acties voor duurzame stedelijke ontwikkeling — indicatieve bedragen aan EFRO- en ESF-steun

Fonds	EFRO- en ESF-steun (indicatief) (EUR)	Deel van de totale toewijzing van middelen aan het programma
Totaal EFRO	0,00	0,00%
TOTAAL EFRO+ESF	0,00	0,00%

4.3 Geïntegreerde territoriale investeringen (in voorkomend geval)

De aanpak voor het gebruik van geïntegreerde territoriale investeringen (zoals gedefinieerd in artikel 36 van Verordening (EU) nr. 1303/2013) in andere gevallen dan die welke onder punt 4.2 vallen, en de indicatieve financiële toewijzing daarvoor uit elke prioritaire as.

Zie sectie 4.2.

Voor Noord-Nederland is deze paragraaf daarmee niet van toepassing.

Tabel 21: Indicatieve financiële toewijzing aan geïntegreerde territoriale investeringen, anders dan de onder punt 4.2 genoemde gevallen (geaggregeerd bedrag)

Prioritaire as	Fonds	Indicatieve financiële toewijzing (steun van de Unie) (EUR)
Totaal		0,00

4.4 De regelingen voor interregionale en transnationale acties binnen de operationele programma's waarvan de begunstigden in ten minste één andere lidstaat gevestigd zijn; (in voorkomend geval)

Wanneer het bijdraagt aan het behalen van de doelen van het OP is het mogelijk dat begunstigden uit andere lidstaten worden gefinancierd vanuit het OP. Dit past ook bij de RIS3 die zich richt op exporteerbare kennis en het bevorderen van een internationale oriëntatie.

Binnen het OP worden op dit moment geen acties voorzien met begunstigden die zijn gevestigd in een andere lidstaat. Wanneer zich potentiële acties aandienen die bijdragen aan de doelstellingen van het programma en die voldoen aan de selectiecriteria, dan zijn dergelijke acties niet uitgesloten.

4.5 Bijdrage aan de geplande maatregelen op grond van het programma voor macroregionale en zeegebiedstrategieën, afhankelijk van de behoeften van het programmagebied, zoals aangegeven door de lidstaat (in voorkomend geval)

(Indien de lidstaten en regio's deelnemen aan macroregionale strategieën en zeegebiedstrategieën).

5. SPECIFIEKE BEHOEFTE VAN DE GEOGRAFISCHE GEBIEDEN DIE HET HARDST DOOR ARMOEDE WORDEN GETROFFEN OF DOELGROEPEN DIE HET GROOTSTE RISICO LOPEN OP DISCRIMINATIE OF SOCIALE UITSLUITING (IN VOORKOMEND GEVAL)

5.1 Geografische gebieden die het hardst door armoede worden getroffen/doelgroepen die het grootste risico lopen op discriminatie of sociale uitsluiting

5.2 Strategie voor de aanpak van de specifieke behoeften van de geografische gebieden die het hardst door armoede worden getroffen/doelgroepen die het grootste risico lopen op discriminatie of sociale uitsluiting, en, indien relevant, de bijdrage aan de in de partnerschapsovereenkomst vastgestelde geïntegreerde aanpak

Tabel 22: Acties voor de aanpak van specifieke behoeften van de geografische gebieden die het hardst door armoede worden getroffen/doelgroepen die het grootste risico lopen op discriminatie of sociale uitsluiting

Doelgroep/geografisch gebied	Belangrijkste soorten voorgenomen maatregel als onderdeel van geïntegreerde benadering	Prioritaire as	Fonds	Regiocategorie	Investeringsprioriteit
------------------------------	--	----------------	-------	----------------	------------------------

**6. SPECIFICIEKE BEHOEFTE VAN DE GEOGRAFISCHE GEBIEDEN DIE
KAMPEN MET ERNSTIGE EN PERMANENTE NATUURLIJKE OF
DEMOGRAFISCHE BELEMMERINGEN (IN VOORKOMEND GEVAL)**

7. AUTORITEITEN EN INSTANTIES DIE VERANTWOORDELIJK ZIJN VOOR BEHEER, CONTROLE EN AUDIT, EN DE ROL VAN DE RELEVANTE PARTNERS

7.1 Relevante autoriteiten en instanties

Tabel 23: Betrokken autoriteiten en instanties

Autoriteit/instantie	Naam van autoriteit/instantie, en afdeling of eenheid	Hoofd van autoriteit/instantie (positie of post)
Beheerautoriteit	Samenwerkingsverband Noord-Nederland	Voorzitter Dagelijks Bestuur SNN
Certificeringsautoriteit	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	Dhr. E.J. de Hilster (Manager Certificeringsautoriteit)
Auditautoriteit	Ministerie van Financiën - Auditdienst Rijk	Dhr. P.J.J. Vlasveld (Hoofd Auditautoriteit)
Instantie waaraan de Commissie de betalingen zal verrichten	Samenwerkingsverband Noord-Nederland	Concerncontroller

7.2 Betrokkenheid van de relevante partners

7.2.1 Maatregelen die zijn genomen om de relevante partners te betrekken bij de voorbereiding van het operationele programma en de rol van deze partners bij de uitvoering van, het toezicht op en de evaluatie van het programma

Coördinatie en samenwerking publieke partijen

Het OP is tot stand gekomen op basis van intensieve samenwerking tussen de regionale publieke en private partners.

Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) is de autoriteit die in Noord-Nederland de voorbereiding van het OP heeft gecoördineerd. Het SNN is een samenwerkingsverband van de drie noordelijke provincies: Drenthe, Fryslân en Groningen. De samenwerking is sinds 1992 vastgelegd in de vorm van een gemeenschappelijke regeling en sinds 2007 hebben de vier grote Noord-Nederlandse steden Groningen, Leeuwarden, Assen en Emmen een belangrijke adviesrol. Binnen SNN wordt het ruimtelijke en economische beleid van de drie provincies afgestemd met als doel de economische positie van Noord-Nederland te versterken. SNN kent een dagelijks bestuur en een algemeen bestuur, met daarnaast een aantal (bestuurlijke) commissies. Het bestuur is verantwoordelijk voor de voorbereiding van het OP. Daarbij zijn de Programmaraad, Werkgroep OP EFRO, Begeleidingsgroep en Taskforce RIS3 direct betrokken:

Programmaraad

Bestaande uit het dagelijks bestuur van SNN en vertegenwoordigers van kennis- en onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en clusterorganisaties. Binnen de programmaraad zijn een aantal themateams actief waarin triple helix partijen gezamenlijk hun visie formuleren op de noordelijke economische ontwikkeling. Voor de totstandkoming van de RIS3 en het OP is gebouwd op de statements en visies van de themateams innovatiestimulering, human capital en internationalisering. De keuzes in de RIS3 en het OP zijn daarmee gebaseerd op gezamenlijke visies en wensen van de triple helix partners. Daarnaast is de gehele programmaraad regelmatig geïnformeerd en geconsulteerd over de voortgang en inhoud van de RIS3 en het OP.

Werkgroep OP EFRO

Bestaande uit vertegenwoordigers van het SNN, de drie provincies en de vier grote steden. Binnen de werkgroep zijn de publieke belanghebbenden direct vertegenwoordigd. De werkgroep was verantwoordelijk voor de uitwerking van het programma en de organisatie van de consultatie

Begeleidingsgroep Europese Fondsen

Bestaande uit vertegenwoordigers van de drie provincies en de vier grote steden. De Begeleidingsgroep heeft de ontwikkeling van de RIS3 begeleid en de voorbereiding van het OP en de andere Europese programma's (met het oog op synergie).

Taskforce RIS3

Vanaf het moment van opleveren van de RIS3 is in Noord-Nederland een Taskforce RIS3 in het leven geroepen. Deze taskforce heeft de RIS3 verder uitgewerkt in een Noordelijke Innovatie Agenda (NIA). Bij het opstellen van de NIA is een groot aantal partners in de regio betrokken geweest. In sectie 12.3 is een lijst opgenomen met de namen van deze partners. □

Betrokken publieke instellingen

Daarnaast zijn diverse (semi-)publieke instellingen zijn in Noord-Nederland direct betrokken geweest bij de voorbereiding van het OP:

- *Europese Commissie* Meerdere malen geconsulteerd om de keuzes en interpretatie van voorschriften te toetsen.
- *Het Rijk, met name Ministerie van EZ* Coördinatie van de totstandkoming van de OP's en onderlinge synergie, aansluiting op nationale kaders als het Topsectorenbeleid.
- *Provincies en grote gemeenten* Intensief betrokken bij de voorbereiding van het OP met vertegenwoordigers in het bestuurlijk overleg van het SNN, Programmaraad, Werkgroep OP EFRO en Begeleidingsgroep.
- *Kennis- en onderwijsinstellingen* Actief betrokken als leden van de Programmaraad van SNN en via consultatie.
- *Betrokkenheid van economische en sociale partners en het maatschappelijk middenveld* Vanaf de start van het proces zijn economische en sociale partners en

het maatschappelijk middenveld betrokken bij het proces. De eerste aanzet voor de RIS3, als opmaat naar het OP, is gedaan door de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland. In de SER zijn werkgevers- en werknemersorganisaties en andere maatschappelijke partners en onafhankelijke experts verenigd. Naast input voor de RIS3 heeft de SER Noord-Nederland ook gereageerd op een concept van het OP. Tijdens de consultaties is een aparte sessie belegd met partners uit het sociale domein, en maatschappelijk middenveld. Daarbij waren onder meer vertegenwoordigers van:

- CMO (centra voor maatschappelijke ontwikkeling);
  - ISW (instituut voor sociale wetenschappen);
  - MEE Friesland (organisatie die maatschappelijke participatie van mensen met een beperking bevordert);
  - Noordermaat (organisatie gericht op ondersteunen van mensen bij versterken sociale zelfredzaamheid);
  - Partoer (bureau voor sociaaleconomische vraagstukken), en
  - STAMM (adviesbureau voor de sociale sector).
- Verder zijn milieupartners via consultaties bij de voorbereiding betrokken. Input is geleverd door de Natuur en milieufederatie Groningen, de Natuur en milieufederatie Drenthe en de Friese Milieufederatie. Vanuit de Natuur en milieufederatie Drenthe is actief deelgenomen aan een van de RIS3-sessies.

De belangrijkste stappen in het voorbereidingsproces

Het opstellen van dit OP voor Noord-Nederland kent een lange aanloop. Reeds in 2011 is de basis gelegd voor de programmaperiode 2014 – 2020. Daarbij zijn de volgende bouwstenen in chronologische volgorde van belang geweest.

Position Paper Noord-Nederland en EU 2020 Het SNN heeft samen met kennisinstellingen, belangrijke economische clusters, de NOM, Kamer van Koophandel en de SER Noord-Nederland in 2011 een position paper opgesteld over de bijdrage die Noord-Nederland kan leveren aan de EU doelen in 2014 – 2020. *Houtskoolschets Europese Programma's* In 2012 heeft het SNN een houtskoolschets opgesteld waarin op hoofdlijnen is beschreven hoe Noord-Nederland de Europese programma's in wil zetten. Meerdere partijen uit de regio hebben hiervoor inbreng geleverd.

Analyse en SWOT van Noord-Nederland Ter voorbereiding op de Research and Innovation Strategy (RIS3) en (verschillende) Europese programma's is een analyse gemaakt van de kansen en uitdagingen voor Noord-Nederland. *Research and Innovation Strategy (RIS3)* Begin 2012 is Noord-Nederland gestart met het opstellen van haar Research and Innovation Strategy opgesteld. Eerst is een advies gevraagd aan de SER Noord-Nederland. Dit advies 'Met Kennis Beter' heeft als basis gediend voor de verdere uitwerking van de RIS3 onder regie van het SNN. Door zowel de SER als het SNN zijn meer dan 60 partners uit kennisinstellingen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden betrokken. De RIS3 fungeert als leidraad voor keuzes in het OP. *Operationeel Programma EFRO* Met de RIS3 als leidraad is gewerkt aan het OP. Daartoe zijn op basis van discussies in diverse bijeenkomsten eerst de thematische doelstellingen geformuleerd. Vervolgens is de keuze gemaakt voor de investeringsprioriteiten. Hiervoor heeft onder meer een bijeenkomst met de Ex ante evaluator (Technopolis)

plaatsgevonden om de systematiek van de interventielogica te bespreken. De inhoud van het OP is uitgewerkt met nadrukkelijke aandacht voor de interventielogica.

Betrokkenheid van de partners

RIS3

Een groot aantal partijen is betrokken bij de totstandkoming van de RIS3. Aangezien de RIS3 de basis vormt voor de keuzes in het OP, is het consultatieproces voor de RIS3 ook van betekenis voor het OP.

De SER Noord-Nederland, met vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties, heeft in 2012 een advies uitgebracht over de RIS3. De SER heeft via een webconsultatie iedereen in de gelegenheid gesteld om bij te dragen aan het advies.

Door het SNN is in 2012 en 2013 de RIS3 opgesteld. Een brede consultatie is opgezet met overheden, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties om ideeën en informatie te verzamelen. Aan de hand van het netwerk van SNN is een lijst van relevante partijen opgesteld, met steun van andere organisaties in de regio zoals de kennisinstellingen. Daarbij is expliciet aandacht geweest voor het consulteren van het (MKB) bedrijfsleven. Naast consultatie van vertegenwoordigers van het bedrijfsleven is in de consultatielijst te zien dat ook individuele MKB bedrijven zijn geconsulteerd.

Aan de hand van deze input is een conceptversie geschreven. Deze is verzonden naar betrokken partners en besproken in diverse bijeenkomsten, onder meer met bedrijfsleven, kennisinstellingen, clusterorganisaties en maatschappelijke organisaties. Mondelinge en schriftelijke reacties zijn meegenomen in de eindversie. Daarnaast zijn concepten van de RIS3 beoordeeld door een expert van de EC en het Ministerie van EZ (inclusief de Topteams).

OP EFRO

Aansluitend op de consultatie voor de RIS3 zijn regionale partners betrokken bij de uitwerking van het OP. Provincies en gemeenten zijn direct vertegenwoordigd in de Werkgroep OP EFRO. Andere organisaties zijn betrokken via presentaties en andere vormen van consultatie met mogelijkheden voor reflectie:

- onder meer presentaties voor arbeidsmarktspecialisten (samen met ESF);
- Programmaraad;
- Taskforce RIS3.

Mede aan de hand van deze input is een conceptversie geschreven. Deze is verzonden naar de clusterorganisaties, VNO-NCW, RUG en HBO-instellingen en gepresenteerd aan leden van de drie Provinciale Staten en aan de Programmaraad.

Tegelijkertijd is een webconsultatie gestart om alle stakeholders in de gelegenheid te stellen om een bijdrage te leveren. Om de conceptversie extra onder de aandacht te brengen zijn meer dan honderd geconsulteerden uit het RIS3-traject geattendeerd op de webconsultatie. Daarnaast zijn er drie diepteconsultaties georganiseerd: bijeenkomsten

met werknemersorganisaties, met ondernemers en ondernemersorganisaties en met onderwijs- en kennisinstellingen.

De mondelinge en schriftelijke reacties uit de web- en diepteconsultaties zijn meegenomen in deze versie. Daarnaast is het concept van het OP beoordeeld door vertegenwoordigers van de EC, de Ex ante evaluator, het Ministerie van EZ en vertegenwoordigers van de Topsectoren.

De enthousiaste inbreng in de vorm van concrete ideeën is door de werkgroep beoordeeld op aansluiting bij de inhoudelijk focus. Waar inpasbaar is dergelijke inbreng geabstraheerd tot de geformuleerde specifieke doelstellingen en hebben deze suggesties een plek gekregen bij de voorbeelden van mogelijke acties.

Rol van de partners in de uitvoering, monitoring en evaluatie van het programma

Ook bij de uitvoering van het programma is een belangrijke rol voorzien voor de regionale triple helix partners. De triple helix samenwerking krijgt, in NIA-verband, een prominente rol in de uitvoering van het programma. De managementautoriteit heeft de verantwoordelijkheid om de governance van het OP in te richten. Daarbij spelen de volgende gremia of organisaties een rol.

Comité van Toezicht

Het Comité van Toezicht houdt toezicht op de uitvoering van het OP en geeft sturing aan de algemene strategie. In de Algemene Verordening voor de inzet van de structuur- en investeringsfondsen zijn de taken van het Comité specifiek vastgelegd.

Het Comité van Toezicht van het OP Noord-Nederland wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van de belangrijkste partnerorganisaties, in het bijzonder vertegenwoordigers van bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden. Het Comité van Toezicht draagt onder meer de verantwoordelijkheid om de procedure van beoordeling en selectie van projecten vorm te geven. Die procedure zal mede gebaseerd worden op de aanbevelingen uit de mid term evaluatie van het OP EFRO 2007-2013.

Het Comité van Toezicht wordt samengesteld in overeenstemming met artikelen 5 en 48 van Verordening (EG) 1303/2013.

DB SNN

De vaststelling van de calls en tenders wordt gedaan door het DB SNN als managementautoriteit. Als managementautoriteit is zij daarnaast verantwoordelijk voor monitoring van de doelstellingen van het OP en keurt zij de aanvragen formeel goed.

Deskundigencommissie

Er wordt een commissie ingericht, met externe deskundigen, die verantwoordelijk is voor de scoretoekenning aan projecten en een zwaarwegend advies geeft aan het DB SNN dat EFRO-aanvragen formeel goedkeurt.

Programmasecretariaat

De dagelijkse aansturing van het OP ligt in handen van het SNN. Het SNN is verantwoordelijk voor het secretariaat van het OP. Het programmasecretariaat ondersteunt op de eerste plaats het SNN in haar functie van managementautoriteit, alsmede het Comité van Toezicht, en de expertcommissie. Het SNN bereidt de calls en tenders voor. Daarbij is nadrukkelijk samenwerking met de triple helix partners voorzien, in NIA-verband.

Het SNN heeft ruime ervaring met de uitvoering van operationele programma's en beschikt over de human resources benodigd voor een effectieve uitvoering.

Meerwaarde van het partnerschap

De kwaliteit en opzet van het OP heeft sterk geprofiteerd van het partnerschap met betrokken partijen. Ten eerste waren in de werkgroep OP EFRO alle drie de provincies en de vier grote steden in het Noorden betrokken. Daardoor was er directe input en uitwisseling met provinciaal en stedelijk beleid. Voor de inzet van revolverende instrumenten is daarnaast een subwerkgroep aan de slag gegaan die input heeft geleverd aan de werkgroep in de vorm van een afwegingskader en reeds beschikbaar instrumentarium. Op die manier kon een goede afweging worden gemaakt.

Consultaties met de kennisinstellingen en bedrijven hebben de afweging beïnvloed om te kiezen voor separate specifieke doelstellingen gericht op samenwerking enerzijds en gericht op innovatie en valorisatie anderzijds. Ook het gebruik van de TRL fasering om de fases in het innovatieproces te duiden is ingebracht vanuit bedrijven en kennisinstellingen aangezien zij daar vaker mee werken en het dus aansluit op hun werkwijzen.

De consultaties met het maatschappelijk middenveld hebben gezorgd voor een goede afbakening van activiteiten die het OP bijvoorbeeld in de specifieke doelstelling A kan doen en welke activiteiten er door andere organisaties worden uitgevoerd. Ook het belang van living labs en proeftuinen is door maatschappelijke organisaties benadrukt. Juist die experimenteeruimte samen met burgers zorgt er voor dat innovaties in de praktijk kunnen slagen.

7.2.2. Globale subsidies (voor de ESF, indien van toepassing)

7.2.3 Toewijzing van een bedrag voor capaciteitsopbouw (voor de ESF, indien van toepassing)

8. COÖRDINATIE TUSSEN DE FONDSSEN, HET ELFPO, HET EFMZV EN ANDERE FINANCIERINGSINSTRUMENTEN VAN DE UNIE EN DE LIDSTATEN, EN MET DE EIB

De mechanismen die zorgen voor coördinatie tussen de fondsen, het Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling (Elfpo), het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij (EFMZV) en andere financieringsinstrumenten van de Unie en de lidstaten, alsook met de Europese Investeringsbank (EIB), rekening houdend met de in het gemeenschappelijk strategisch kader neergelegde ter zake relevante bepalingen.

Noord-Nederland streeft naar synergie tussen de verschillende Europese fondsen. Noord-Nederland beoogt synergie te bereiken volgens een integrale benadering, waarbij fondsen op gelijke doelen versterkend ten opzichte van elkaar worden ingezet. De basis hiervoor ligt in de RIS3.

De coördinatie en synergie tussen de fondsen in Noord-Nederland is in lijn met de landelijke inzet. Voor de landelijke beschrijving over coördinatie en synergie tussen de fondsen, verwijzen wij naar de Partnerschapsovereenkomst (onderdeel 2.1. Synergie, samenwerking en coördinatie). Hieronder wordt ingegaan op de synergie tussen EFRO en de overige ESI fondsen en de synergie tussen EFRO en Horizon2020. Uiteraard vindt ook afstemming plaats met andere fondsen op Europees, nationaal en regionaal niveau.

EFRO-ELFPO Noord-Nederland

De noordelijke maatschappelijke uitdagingen energie, water, voeding en gezondheid bieden inhoudelijke mogelijkheden voor synergie. Thema's zijn bijvoorbeeld biobased economy, concurrentiekracht in de landbouw en agribusiness, gezonde voeding en teelregistratiebeheer.

Innovatiemaatregelen krijgen een belangrijke positie in het ELFPO. Het uitgangspunt is de realisatie van innovaties in de keten. Het EFRO richt zich op de agribusiness, terwijl het ELFPO focust op de primaire sector. Het nieuwe GLB heeft grote gevolgen voor Noord-Nederland. Investerings in innovatie (met zowel EFRO als ELFPO) moet toekomstige werkgelegenheid creëren. De door Noord-Nederland opgestelde Agro-agenda 2020 geeft eveneens richting aan de ambities van Noord-Nederland. Om de inhoudelijke synergie tussen beide programma's te realiseren, is coördinatie in de uitvoering noodzakelijk. Noord-Nederland wil de te ontwikkelen uitvoeringsmodellen van beide programma's dan ook nauwgezet op elkaar laten aansluiten.

De verantwoordelijke projectverwerfers voor EFRO en ELFPO binnen de provincies werken nauw samen. Daardoor vindt regelmatige informele en formele afstemming plaats. In formele zin overlapt de vertegenwoordiging op ambtelijk en bestuurlijk niveau voor de programma's deels wat zorgt voor overleg en aansluiting tussen de programma's.

EFRO-ESF Noord-Nederland

Het EFRO-programma biedt ruimte voor maatregelen op de arbeidsmarkt, die niet passen binnen het ESF-programma. Specifiek gaat het daarbij om mogelijkheden voor investeringen in de onderwijs- en arbeidsmarktinfrastructuur.

Het Techniekpact biedt goede aanknopingspunten om de regionale acties uit beide programma's te financieren.

EFRO-INTERREG Noord-Nederland

Tussen het EFRO en het INTERREG wordt synergie gezocht op de inzet van op inhoudelijke thema's innovatie en koolstofarme economie. Beide programma's zetten in op dezelfde regionale thema's, door middel van de versterking van de innovatiekracht in het MKB en de verbetering van de aansluiting tussen leren en werken. Het INTERREG-programma voegt hier eveneens een haar grensoverschrijdende componenten aan toe. Binnen de provincies zal afstemming worden verzorgd met de relevante INTERREG-programma's. De verantwoordelijken voor de verschillende programma's werken op dezelfde afdelingen binnen de provincie en stemmen regelmatig onderling af. Daarnaast vormt coördinatie en afstemming met de INTERREG-programma's onderdeel van de uitvoering van het programma. Dat gebeurt onder meer door actief te toetsen op mogelijkheden voor synergie en het voorkomen van dubbele financiering en zorgen voor financiering met de juiste middelen. Dit gebeurt in het projectselectieproces. Via overeenkomsten in vertegenwoordiging (bijvoorbeeld binnen GS-portefeuilles en in Comité van Toezicht) hebben de managementautoriteiten eveneens veel contact.

Het gemeenschappelijk secretariaat Interreg Deutschland-Nederland neemt tevens deel aan de onderlinge overleggen tussen de (Nederlandse) EFRO-programma's.

Voor Interreg B en C vervult RVO de rol als nationaal contactpunt. RVO onderhoudt actieve contacten met de provincies, onder andere door diverse overlegorganen waarin provinciale vertegenwoordigers zijn betrokken.

EFRO-Horizon 2020 Noord-Nederland

De inzet van Noord-Nederland op het thema innovatie, sluit aan bij de eerste twee doelstellingen van Horizon2020: een concurrerende industrie en een betere samenleving. Het doen van fundamenteel onderzoek, de derde doelstelling van Horizon2020, past niet binnen het EFRO maar is daar juist complementair aan.

Noord-Nederland wil met het EFRO het MKB ondersteunen om aansluiting te vinden bij Horizon2020. Hiertoe kunnen bijvoorbeeld samenwerkingsverbanden worden ondersteund.

Het nationaal contactpunt voor Horizon2020 binnen Nederland is de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), een uitvoeringsdienst van de nationale overheid. Coördinatie met Horizon2020 vindt plaats door de betrokkenheid van de nationale overheid in het Comité van Toezicht en door actieve informatiedeling door RVO.

De managementautoriteit zal informatie over Horizon2020 verspreiden aan deelnemende (MKB-) bedrijven wanneer relevant.

Deze paragraaf is aanvullend op de beschrijving van synergie, samenwerking en coördinatie tussen EFRO en Horizon2020 zoals opgenomen in de partnerschapsovereenkomst.

Afstemming EFRO – overig

Binnen de provincies is ambtelijke capaciteit beschikbaar om kansen en mogelijkheden van Europese programma's te benutten. De samenhang van het OP met de diverse fondsen, zoals naast de hiervoor reeds genoemde programma's bijvoorbeeld ook COSME, ESI en LIFE, krijgt daarbij afdoende aandacht.

Afstemming met nationale instrumenten

Het OP is opgesteld in nauwe samenspraak met c.q. op basis van analyses van andere beschikbare (nationale) instrumenten. Bijvoorbeeld het Topsectorenbeleid (MIT-instrumentarium) en het Energieakkoord. Coördinatie in de uitvoering vindt plaats door vertegenwoordiging van de partners en de nationale overheid in het Comité van Toezicht en door actieve informatiedeling tussen de relevante instanties.

Deelname regio aan European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing (EIP-AHA).

Noord-Nederland is door de Europese Commissie uitgeroepen tot voorbeeldregio op het gebied van Active & Healthy Ageing. Volgens de Europese Commissie vormt Noord-Nederland, met Schotland en Andalusië de top op dit gebied in Europa. De twee voorbeeldprojecten, GALM en EurSafety Health-net, hebben de maximale waardering van drie sterren mogen ontvangen. De status houdt onder meer in dat noordelijke experts mee werken aan de Europese onderzoeksagenda voor komende jaren, waarvan minimaal 20% ten goede moet komen aan het MKB. De voorbeeldfunctie benadrukt ook de sterke Noord-Nederlandse positie op de maatschappelijke uitdaging rondom gezondheid, demografie en welzijn. Noord-Nederland heeft een goede uitgangspositie om binnen deze maatschappelijke uitdaging te komen tot innovaties en oplossingen voor deze maatschappelijke uitdaging.

9. EX-ANTEVOORWAARDEN

9.1 Ex-antevoorwaarden

Informatie over de beoordeling van de toepasbaarheid en de eerbiediging van de ex-antevoorwaarden (facultatief).

Tabel 24: Toepasselijke voorafgaande voorwaarden en beoordeling of eraan wordt voldaan

Voorafgaande voorwaarden	Prioritaire assen waarop de voorwaarde van toepassing is	Aan ex-antevoorwaarde voldaan (ja/nee/deels)
T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.	1 - Human capital, kennis en innovatie	Ja
G.1 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de anti-discriminatiewetgeving van de Unie en beleid op het gebied van ESI-fondsen.	1 - Human capital, kennis en innovatie 2 - Koolstofarme economie 3 - Technische bijstand	Ja
G.2 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de wetgeving inzake gendergelijkheid van de Unie en beleid op het gebied van ESI-fondsen.	1 - Human capital, kennis en innovatie 2 - Koolstofarme economie 3 - Technische bijstand	Ja
G.3 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) op het gebied van ESI-fondsen in overeenstemming met Besluit van de Raad 2010/48/EG.	1 - Human capital, kennis en innovatie 2 - Koolstofarme economie 3 - Technische bijstand	Ja
G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	1 - Human capital, kennis en innovatie 2 - Koolstofarme economie 3 - Technische bijstand	Ja
G.5 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de regels van de Unie voor	1 - Human capital, kennis en innovatie 2 - Koolstofarme economie	Ja

Voorafgaande voorwaarden	Prioritaire assen waarop de voorwaarde van toepassing is	Aan ex-antevoorwaarde voldaan (ja/nee/deels)
overheidssteun op het gebied van ESI-fondsen.	3 - Technische bijstand	
G.6 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-milieuwetgeving met betrekking tot MEB en SMB.	1 - Human capital, kennis en innovatie 2 - Koolstofarme economie 3 - Technische bijstand	Ja
G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	1 - Human capital, kennis en innovatie 2 - Koolstofarme economie 3 - Technische bijstand	Ten dele

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
<p>T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.</p>	<p>1 - Er bestaat een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie die:</p>	<p>Ja</p>	<p>Zie bijlage voor de RIS3 Noord-Nederland.</p>	
<p>T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.</p>	<p>2 - is gebaseerd op een SWOT-analyse of soortgelijke analyse om de middelen te concentreren op een beperkt aantal prioriteiten voor onderzoek en innovatie;</p>	<p>Ja</p>	<p>Zie bijlage voor de RIS3 Noord-Nederland.</p>	
<p>T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.</p>	<p>3 - maatregelen schetst om particuliere OTO-investeringen te stimuleren;</p>	<p>Ja</p>	<p>Zie bijlage voor de RIS3 Noord-Nederland.</p>	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
<p>T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.</p>	<p>4 - een bewakingssysteem bevat.</p>	<p>Ja</p>	<p>Zie bijlage voor de RIS3 Noord-Nederland en het addendum op de RIS3 Noord-Nederland.</p>	<p>Het Centraal Bureau voor de Statistiek zal in Nederland de monitoring van de RIS-3 strategieën verzorgen. De basis van de indicatoren die het CBS voor het OP zal meten, vormt de landelijke monitor Topsectoren 2010. Deze monitor is in 2012 door het CBS gepubliceerd. De regionale meeting vindt tweejaarlijks plaats. De verslagjaren zijn 2014, 2016, 2018, 2020 en 2022.</p>
<p>T.01.1 - Onderzoek en innovatie: Het bestaan van een nationale of regionale slimme specialisatiestrategie, in lijn met het Nationaal Hervormingsprogramma, om krediet te leveren aan particuliere onderzoeks- en innovatiekosten, die voldoen aan de kenmerken van goed presterende nationale of regionale O&I-systemen.</p>	<p>5 - Er is een kader goedgekeurd waarin beschikbare budgettaire middelen voor onderzoek en innovatie wordt geschetst.</p>	<p>Ja</p>	<p>Zie bijlage voor de RIS3 Noord-Nederland en het addendum op de RIS3 Noord-Nederland.</p>	<p>Bij het opstellen van de Noordelijke Innovatieagenda (NIA), heeft een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers uit het georganiseerde bedrijfsleven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden, het financieel instrumentarium voor onderzoek en innovatie in de programmaperiode 2014-2020 in beeld gebracht. De uitkomsten zijn als addendum bij de RIS3 gevoegd.</p>
<p>G.1 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de anti-discriminatiewetgeving van de Unie en beleid op het gebied van ESI-fondsen.</p>	<p>1 - Regelingen in overeenstemming met het institutionele en juridische kader van de lidstaten voor de betrokkenheid van de instanties die verantwoordelijk zijn voor de bevordering van gelijke behandeling van alle personen bij de voorbereiding en uitvoering van programma's, waaronder het</p>	<p>Ja</p>	<p>De algemene ex ante voorwaarde bestrijding van discriminatie acht Nederland van toepassing op alle ESI-fondsen. De directe invloed van deze Uniewetgeving op de beoogde resultaten voor technische</p>	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
	verstrekken van advies over de gelijkheid in ESI-fondsgerelateerde activiteiten.		<p>bijstand wordt klein geacht, vanwege het hiervoor beschikbare budget. Nederland voldoet aan de criteria die voor deze ex ante voorwaarde gelden.</p> <p>Vanzelfsprekend zal het programma volledig in lijn met deze wettelijke vereisten worden uitgevoerd. Zie de Partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.</p>	
G.1 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de anti-discriminatiewetgeving van de Unie en beleid op het gebied van ESI-fondsen.	2 - Regelingen voor de opleiding van het personeel van de instanties die betrokken zijn bij het beheer en de controle van de ESI-fondsen, op het gebied van antidiscriminatiewetgeving en -beleid in de Unie.	Ja	<p>Regelingen voor opleidingen van personeel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er worden periodiek in Nederland ESI-fonds brede technische sessies georganiseerd over uitvoeringsrelevante issues. Ook ‘horizontale beginselen’ komen hier aan bod. • Bij deze technische sessies zijn de betreffende medewerkers 	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
			van de managementautoriteit in Noord-Nederland aanwezig.	
G.2 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de wetgeving inzake gendergelijkheid van de Unie en beleid op het gebied van ESI-fondsen.	1 - Regelingen in overeenstemming met het institutionele en juridische kader van de lidstaten voor de betrokkenheid van de instanties die verantwoordelijk zijn voor gendergelijkheid bij de voorbereiding en uitvoering van programma's, waaronder het verstrekken van advies over de gelijkheid in ESI-fondsgelateerde activiteiten.	Ja	De algemene ex ante voorwaarde geslacht acht Nederland van toepassing op alle ESI-fondsen. De directe invloed van deze Uniewetgeving op de beoogde resultaten voor technische bijstand wordt klein geacht. Nederland voldoet aan de criteria die voor deze ex ante voorwaarde gelden. Vanzelfsprekend zal het programma volledig in lijn met deze wettelijke vereisten worden uitgevoerd. Zie de Partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
G.2 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van de wetgeving inzake gendergelijkheid van de Unie en beleid op het gebied van ESI-fondsen.	2 - Regelingen voor de opleiding van het personeel van de instanties die betrokken zijn bij het beheer en de controle van de ESI-fondsen, op het gebied van wetgeving en beleid van de Unie voor gendergelijkheid en gendermainstreaming.	Ja	<p>Regelingen voor opleidingen van personeel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er worden periodiek in Nederland ESI-fonds brede technische sessies georganiseerd over uitvoeringsrelevante issues. Ook ‘horizontale beginselen’ zullen hier aan bod komen. • Bij deze technische sessies zijn de betreffende medewerkers van de managementautoriteit in Noord-Nederland aanwezig 	
G.3 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) op het gebied van ESI-fondsen in overeenstemming met Besluit van de Raad 2010/48/EG.	1 - Regelingen in overeenstemming met het institutionele en juridische kader van de lidstaten voor de raadpleging en betrokkenheid van de instanties die belast zijn met de bescherming van de rechten van personen met een handicap of representatieve organisaties van personen met een handicap en andere belanghebbenden, bij de voorbereiding	Ja	De algemene ex ante voorwaarde personen met een handicap acht Nederland van toepassing op alle ESI-fondsen. De directe invloed van deze Uniewetgeving op de beoogde resultaten voor technische bijstand wordt klein geacht.	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
	en uitvoering van programma's.		<p>Nederland voldoet aan de criteria die voor deze ex ante voorwaarde gelden.</p> <p>Vanzelfsprekend zal het programma volledig in lijn met deze wettelijke vereisten worden uitgevoerd. Zie de Partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.</p>	
<p>G.3 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) op het gebied van ESI-fondsen in overeenstemming met Besluit van de Raad 2010/48/EG.</p>	<p>2 - Regelingen voor de opleiding van het personeel van de autoriteiten die betrokken zijn bij het beheer en de controle van de ESI-fondsen op het gebied van het toepasselijke nationale en EU-recht en -beleid voor arbeidsongeschiktheid, met inbegrip van de toegankelijkheid en de praktische toepassing van de UNCRPD, zoals weerspiegeld in de Unie en de nationale wetgeving, in voorkomend geval.</p>	Ja	<p>Regelingen voor opleidingen van personeel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er worden periodiek in Nederland ESI-fonds brede technische sessies georganiseerd over uitvoeringsrelevante issues. Ook ‘horizontale beginselen’ zullen hier aan bod komen. • Bij deze technische sessies zijn de betreffende medewerkers van de managementautoriteit in 	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
			Noord-Nederland aanwezig	
<p>G.3 - Het bestaan van de administratieve capaciteit voor de uitvoering en toepassing van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) op het gebied van ESI-fondsen in overeenstemming met Besluit van de Raad 2010/48/EG.</p>	<p>3 - Regelingen ter waarborging van toezicht op de uitvoering van artikel 9 van de UNCRPD in verband met de ESI-fondsen, bij de voorbereiding en uitvoering van de programma's.</p>	<p>Ja</p>	<p>Regelingen voor het toezicht op de uitvoering van art. 9 UNCRPD:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ministerie van SZW neemt dit mee in het kader van het traject dat zij hebben ingericht rond gelijke behandeling. • Er worden periodiek in Nederland ESI-fonds brede technische sessies georganiseerd over uitvoeringsrelevante issues. Ook ‘horizontale beginselen’ komen hier aan bod. • Op de websites van de MA's wordt dit onder de aandacht gebracht. • Bij deze technische sessies zijn de betreffende medewerkers van MA Noord- 	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
			Nederland aanwezig	
G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	1 - Regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-regels voor overheidsopdrachten via de geëigende mechanismen.	Ja	De algemene ex ante voorwaarde overheidsopdrachten acht Noord-Nederland van toepassing op het OP EFRO. Voor de wijze waarop de aanbestedingsregels zijn opgenomen in nationale wetgeving wordt verwezen naar de partnerschapsovereenkomst.	
G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	2 - Regelingen die voor transparante aanbestedingsprocedures zorgen.	Ja	De algemene ex ante conditionaliteit aanbesteden is in Nederland geborgd in regelgeving buiten de Operationele Programma's, met name in de Europese richtlijnen en de Nederlandse Aanbestedingswet. Bij de uitvoering van de OP's wordt deze Unie- en nationale regelgeving nageleefd. Zie de partnerschapsovereenkomst voor	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
			nadere informatie.	
G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	3 - Regelingen voor opleiding en informatieverbreiding ten behoeve van personeel dat bij de tenuitvoerlegging van de ESI-fondsen betrokken is.	Ja	<p>Er wordt voorlichting met betrekking tot aanbesteding gegeven door de Rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aanbesteden), PIANOo Expertisecentrum Aanbesteden (www.pianoo.nl) en Europa Decentraal (www.europadecentraal.nl).</p> <p>Specifiek voor EFRO dragen de management autoriteiten zorg voor voldoende capaciteit en adequaat kennisniveau binnen hun organisatie over de regelgeving omtrent overheidsopdrachten.</p>	
G.4 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-wetgeving inzake overheidsopdrachten op het gebied van ESI-fondsen.	4 - Regelingen om de administratieve capaciteit voor de tenuitvoerlegging en toepassing van de regels van de Unie inzake overheidsopdrachten te waarborgen.	Ja	De management autoriteiten van EFRO dragen zorg voor voldoende capaciteit en kennisniveau binnen hun organisaties voor de uitvoering	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
			<p>en toepassing van Unie wetgeving inzake overheidsopdrachten. De auditautoriteit beoordeelt jaarlijks de management & control systemen mede hierop.</p> <p>Ook maken overheidsopdrachten deel uit van de kennisdeling met andere management autoriteiten.</p>	
<p>G.5 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de regels van de Unie voor overheidssteun op het gebied van ESI-fondsen.</p>	<p>1 - Regelingen voor de doelmatige toepassing van de staatssteunregels van de Unie.</p>	<p>Ja</p>	<p>De management autoriteiten dragen zorg voor voldoende capaciteit en kennisniveau voor de uitvoering en toepassing van de Unie-wetgeving inzake staatssteun. Er is binnen het Ministerie van Economische Zaken het Centraal Overleg Staatssteun ingericht. Toezicht door de auditautoriteit. Zie de partnerschapovereenkomst voor nadere informatie.</p>	<p>De staatssteunverplichtingen zijn nader geborgd in nationale subsidiereggeving, door de toekenning van bevoegdheden aan het bevoegd gezag met betrekking tot wijziging en intrekking van een subsidiebesluit bij strijd met de staatssteunregels. Een voorbeeld hiervan vormt artikel 7 van de Kaderwet EZ-subsidies (Staatsblad 1996, 180, raadpleegbaar via: wetten.overheid.nl/ BWBR0007919). In de Nationale Wet houdende regels omtrent de uitvoering van Europese verordeningen inzake financiële bijdragen uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (ook wel: Uitvoeringswet EFRO, Kamerstukken</p>

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
				II 2013-14, 33 735, nummer 2, Raadpleegbaar via: officielebekendmakingen.nl/kst-33735-2.html) is opgenomen dat de voor subsidieverlening bevoegde autoriteit bij strijdigheid met (onder meer) de staatssteunregels een subsidieverlening kan weigeren, een subsidie lager vaststellen en een subsidieverlening of –vaststelling intrekken of ten nadele van de ontvanger wijzigen (artikel 10).
G.5 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de regels van de Unie voor overheidssteun op het gebied van ESI-fondsen.	2 - Regelingen voor opleiding en informatieverbreiding ten behoeve van personeel dat bij de tenuitvoerlegging van de ESI-fondsen betrokken is.	Ja	De management autoriteiten dragen zorg voor voldoende capaciteit en kennisniveau voor de uitvoering en toepassing van de Unie-wetgeving inzake staatssteun. Er is binnen het Ministerie van Economische Zaken het Centraal Overleg Staatssteun ingericht. Toezicht door de auditautoriteit. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	De management autoriteit geeft – in aanvulling op de hiernaast genoemde waarborg – uitvoering aan de haar toekomstige afspraken uit de partnerschapsovereenkomst. Zo neemt zij deel aan de vermelde overleggen en sessies, verzorgt zij (deelname aan) opleidingen training. Met het oog op de nauwe landelijke samenwerking voorziet de management autoriteit geen aanvullende acties of maatregelen in aanvulling op de partnerschapsovereenkomst.
G.5 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de regels van de Unie voor overheidssteun op het gebied van ESI-fondsen.	3 - Regelingen om de administratieve capaciteit voor de tenuitvoerlegging en toepassing van de regels van de Unie inzake staatssteun te waarborgen.	Ja	De management autoriteiten dragen zorg voor voldoende capaciteit en kennisniveau voor de uitvoering en toepassing van	De management autoriteit geeft – in aanvulling op de hiernaast genoemde waarborg – uitvoering aan de haar toekomstige afspraken uit de

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
			de Unie-wetgeving inzake staatssteun. Er is binnen het Ministerie van Economische Zaken het Centraal Overleg Staatssteun ingericht. Toezicht door de auditautoriteit. Zie de partnerschapsovereenkomst voor nadere informatie.	partnerschapsovereenkomst. Zo neemt zij deel aan de vermelde overleggen en sessies, verzorgt zij (deelname aan) opleidingen training. Met het oog op de nauwe landelijke samenwerking voorziet de management autoriteit geen aanvullende acties of maatregelen in aanvulling op de partnerschapsovereenkomst.
G.6 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-milieuwetgeving met betrekking tot MEB en SMB.	1 - Regelingen voor de doelmatige toepassing van Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad (MEB) en van Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad (SMEB).	Ja	Richtlijnen 2011/92/EU en 2011/42/EU zijn in Nederland geïmplementeerd in de Wet milieubeheer (hoofdstuk 7, raadpleegbaar via http://wetten.overheid.nl/BWBR0003245) en het Besluit milieueffectrapportage (raadpleegbaar via http://wetten.overheid.nl/BWBR0006788).	
G.6 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-milieuwetgeving met betrekking tot MEB en SMB.	2 - Regelingen voor opleiding en informatieverbreiding ten behoeve van personeel dat bij de tenuitvoerlegging van de MEB- en SMEB-richtlijnen	Ja	Zie partnerschapsovereenkomst. De management autoriteit geeft uitvoering aan de haar toekomstige afspraken uit de	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
	betrokken is.		partnerschapsovereenkomst. Zo neemt zij deel aan de vermelde overleggen en sessies. Met het oog op de nauwe landelijke samenwerking voorziet de management autoriteit geen aanvullende acties of maatregelen in aanvulling op de partnerschapsovereenkomst.	
G.6 - Het bestaan van regelingen voor de doelmatige toepassing van de EU-milieuwetgeving met betrekking tot MEB en SMB.	3 - Regelingen om een toereikende administratieve capaciteit te waarborgen.	Ja	Zie partnerschapsovereenkomst. De management autoriteit geeft uitvoering aan de haar toekomende afspraken uit de partnerschapsovereenkomst. Zo neemt zij deel aan de vermelde overleggen en sessies. Met het oog op de nauwe landelijke samenwerking voorziet de management autoriteit geen aanvullende acties of maatregelen in aanvulling op de partnerschapsovereenkomst.	

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
<p>G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.</p>	<p>1 - Regelingen voor de tijdige verzameling en aggregatie van de statistische gegevens met de volgende elementen: de identificatie van bronnen en mechanismen voor statistische validering.</p>	<p>Ja</p>	<p>Zie sectie 2.A van het OP en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3, in het als bijlage bij dit OP gevoegde document 'Prestatiekader OP EFRO 2014-2020 N-NL' en het document 'Fiches indicatoren Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland'.</p>	<p>De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier MA's en de ex-ante-evaluator. De bronnen voor de dataverzameling zijn bij iedere indicator benoemd. Voor de resultaatindicatoren worden deze bronnen gevormd door bestaande indicatoren van statistisch valide en constante metingen door gerenommeerde instanties. Waar bestaande bronnen momenteel nog enkel op landelijk niveau beschikbaar zijn, zal CBS deze regionaliseren (voor SD B en C)</p> <p>Naast gebruik van het CBS verzamelt het SNN zelf gegevens, voor de resultaatindicator voor SD A en D en voor outputindicatoren. Bij de zelf te verzamelen gegevens wordt zorggedragen voor statistische validatie van de informatie. De inhoud van de data, de databron en wijze waarop data wordt verzameld en gebruikt is per indicator vastgelegd in het document 'Fiches indicatoren Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland' dat beschikbaar is bij de MA.</p>

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
<p>G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.</p>	<p>2 - Regelingen voor de tijdige verzameling en aggregatie van de statistische gegevens met de volgende elementen: regelingen voor publicatie en openbare toegankelijkheid van de geaggregeerde gegevens.</p>	<p>Ja</p>	<p>Zie sectie 2.A van het OP en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3, in het als bijlage bij dit OP gevoegde document 'Prestatiekader OP EFRO 2014-2020 N-NL' en het document 'Fiches indicatoren Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland'.</p>	<p>Publieke beschikbaarheid van data is gewaarborgd door voor de resultaatindicatoren van SD B en C aansluiting te kiezen bij data van publieke statistische instanties. De broninformatie is derhalve reeds openbaar beschikbaar.</p> <p>Het SNN verzamelt zelf gegevens voor resultaatindicatoren SD A en D.</p> <p>Publicatie van de voortgang, op basis van analyse van de geaggregeerde data, vindt plaats door middel van het jaarlijks verslag over de uitvoering van het programma dat wordt gepubliceerd op de website van het programma. Ook evaluaties (voorzien in landelijke samenwerking) zullen worden gepubliceerd via de website.</p>
<p>G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.</p>	<p>3 - Een doeltreffend systeem van resultaatindicatoren, waaronder de selectie van resultaatindicatoren voor elk programma, met informatie over de verantwoording voor de keuze van beleidsinitiatieven die door het programma worden gefinancierd.</p>	<p>Ja</p>	<p>Zie sectie 2.A van het OP en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3, in het als bijlage bij dit OP gevoegde document 'Prestatiekader OP EFRO 2014-2020 N-NL' en het document 'Fiches indicatoren Operationeel Programma EFRO 2014-2020</p>	<p>De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatsindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier Nederlandse EFRO-programma's en de ex-ante-evaluator. De interventielogica is uiteen gezet in sectie 2.A van dit OP en ligt aan de basis van de selectie van resultaats- en outputindicatoren. Door middel van de principes voor selectie van concrete acties, vermeld in dit OP,</p>

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
			Noord-Nederland'.	waarborgt de management autoriteit dat uitsluitend projecten worden gesteund die bijdragen aan de beoogde resultaten van het OP.
G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	4 - Een doeltreffend systeem van resultaatindicatoren, waaronder de vaststelling van doelstellingen voor deze indicatoren.	Nee	Zie sectie 2.A van het OP en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3, in het als bijlage bij dit OP gevoegde document 'Prestatiekader OP EFRO 2014-2020 N-NL' en het document 'Fiches indicatoren Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland'.	De basis voor de meting van effectiviteit en impact aan de hand van resultaatindicatoren, is opgesteld door nauwe samenwerking tussen de vier Nederlandse EFRO-programma's en de ex-ante-evaluator. Voor de resultaatindicatoren voor SD B en C zijn doelwaarden gesteld. Voor het meten en vaststellen van de basiswaarde voor resultaatindicatoren SD A en D zijn in tabel 25 acties benoemd en actieplannen opgesteld waarin een tijdspad en mijlpalen zijn benoemd om te komen tot basis- en streefwaarden binnen zes maanden na goedkeuring van het OP.
G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van	5 - Een doeltreffend systeem van resultaatindicatoren, waaronder de consistentie van elke indicator aan de volgende vereisten: robuustheid en statistische validering, een duidelijke	Ja	Zie sectie 2.A van het OP en de separate beschrijving conform Verordening (EU) 215/2014, artikel 4, lid 3, in het als bijlage	Voor elke resultaatindicator is in het OP en de uitgebreidere indicatorfiches een analyse gemaakt van de robuustheid en aangegeven waar mogelijke externe invloeden worden

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
<p>resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.</p>	<p>normatieve interpretatie, responsiviteit ten opzichte van beleid, tijdige verzameling van gegevens.</p>		<p>bij dit OP gevoegde document 'Prestatiekader OP EFRO 2014-2020 N-NL' en het document 'Fiches indicatoren Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland'.</p>	<p>voorzien.</p> <p>Voor de resultaatindicatoren voor SD B en C wordt statische validatie gewaarborgd door de meting door het CBS. Voor A en D zal in de zelf uit te voeren metingen rekening worden gehouden met de noodzaak tot statistische validatie.</p> <p>Alle resultaatindicatoren zijn helder en duidelijk te interpreteren, zonder ruimte voor misinterpretatie. De responsiviteit van de indicatoren is zo hoog mogelijk. Vanuit proportionaliteit is er wel voor gekozen om waar mogelijk gebruik te maken van bestaande indicatoren, ook al leidt dit tot een lagere responsiviteit.</p> <p>Alle data is beschikbaar op de momenten dat er gerapporteerd moet worden.</p>
<p>G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de</p>	<p>6 - Procedures worden vastgesteld om te waarborgen dat voor alle uit het programma gefinancierde concrete acties een doeltreffend systeem van indicatoren wordt vastgesteld.</p>	<p>Ja</p>	<p>Bij de selectie van projecten zal de management autoriteit indicatoren op projectniveau in ogenschouw nemen. De management autoriteit biedt op dit onderwerp informatie en begeleiding aan aanvragers / begunstigden om het effectieve</p>	<p>Voor de resultaatindicatoren B en C zijn afspraken gemaakt met het CBS over tijdige verzameling en beschikbaarheid. Voor de resultaatindicatoren A en D is het SNN zelf verantwoordelijk voor de dataverzameling. Daarbij zal zorg worden gedragen voor het tijdig verzamelen en beschikbaar zijn van de</p>

Voorafgaande voorwaarden	Criteria	Aan criteria voldaan (Ja/Nee)	Referentie	Toelichting
resultaten te bewaken en de impact te evalueren.			systeem van de indicatoren, die limitatief zijn opgenomen in sectie 2.A, te waarborgen.	data. Voor de outputindicatoren geldt dit evenzeer. Daarbij wordt, zoals beschreven onder G.7.3, gebruik gemaakt van formats en voorlichting voor projectindieners zodat deze tijdig en eenduidig rapporteren over de realisatie van outputs.

9.2 Beschrijving van de maatregelen om aan ex-antevoorwaarden te voldoen, verantwoordelijke instanties en tijdschema

Tabel 25: Acties om te voldoen aan de toepasselijke algemene voorafgaande voorwaarden

Algemene voorafgaande voorwaarde	Criteria die niet worden nageleefd	Te nemen maatregelen	Deadline (datum)	Verantwoordelijke instanties
G.7 - Het bestaan van een statistische basis voor evaluaties om de doeltreffendheid en het effect van de programma's te beoordelen. Het bestaan van een systeem van resultaatindicatoren, die nodig zijn om de maatregelen die het meest effectief bijdragen aan de gewenste resultaten te selecteren, de vooruitgang naar de resultaten te bewaken en de impact te evalueren.	4 - Een doeltreffend systeem van resultaatindicatoren, waaronder de vaststelling van doelstellingen voor deze indicatoren.	Voor de resultaatindiatoren voor specifieke doelstellingen A en D moet nog een meting plaatsvinden, waarmee een basis- en streefwaarde kan worden vastgesteld. Voor de te nemen stappen en planning zie de Action Plans in de bijlage bij het OP.	31-mei-2015	Samenwerkingsverband Noord-Nederland als managementautoriteit voor het OP EFRO 2014-2020 Noord-Nederland

Tabel 26: Acties om te voldoen aan de toepasselijke thematische voorafgaande voorwaarden

Thematische ex-antevoorwaarde	Criteria die niet worden nageleefd	Te nemen maatregelen	Deadline (datum)	Verantwoordelijke instanties
--------------------------------------	---	-----------------------------	-------------------------	-------------------------------------

10. VERMINDERING VAN DE ADMINISTRATIEVE LASTEN VOOR BEGUNSTIGDEN

Samenvatting van de beoordeling van de administratieve lasten voor de begunstigden en waar nodig van de geplande acties, vergezeld van een indicatief tijdschema om de administratieve lasten te verminderen.

De administratieve lasten bij de uitvoering van EFRO-gefinancierde projecten is door begunstigden in de programmaperiode 2007-2013 als zwaar beoordeeld. De managementautoriteiten in Nederland willen gezamenlijk zorgdragen voor lastenverlichting van begunstigden in de programmaperiode 2014-2020. Aanvullende regelgeving op de relevante wettelijke vereisten en Europese verplichten moet worden vermeden.

Lastenverlichting voor begunstigden kan voornamelijk worden behaald in een vereenvoudiging van de verantwoording van kosten. De berekening en onderbouwing van uurtarieven is een aandachtspunt voor de managementautoriteiten in de voorbereiding van de nieuwe programmaperiode. Hierbij is aansluiting gevonden bij mogelijkheden die de verordening biedt, bijvoorbeeld het gebruik van zogenaamde 'flatrate-tarieven' en 'standard unit costs'. Concreet heeft de voorbereiding geleid tot:

Een vast percentage van de directe loonkosten als opslag voor sociale lasten. Dit betekent dat begunstigden het percentage opslag sociale lasten niet meer afzonderlijk hoeven te onderbouwen.

Een vast percentage van de subsidiabele directe loonkosten (inclusief opslag voor sociale lasten) voor overheadkosten. Dit betekent dat een aparte onderbouwing van de overheadkosten niet meer noodzakelijk is.

De mogelijkheid om in geval van een van rijkswege erkend IKS-tarief (goedgekeurd door AgentschapNL), dit ook in EFRO projecten toe te passen. Deze tarieven worden veelvuldig toegepast in andere onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten, gefinancierd door AgentschapNL, en voorkomen dat begunstigden specifiek voor een EFRO-project een separate onderbouwing van het uurtarief dienen te bepalen.

Het in geval van participatie van rijksoverheidsdiensten in een project kunnen toepassen van de tarieven gebaseerd op de Handleiding Overheidstarieven.

De vier Nederlandse managementautoriteiten EFRO hebben een convenant gesloten en werken samen aan uniformering van voorwaarden en procedures. Dit betekent onder andere één AO beschrijving, één ICT-systeem en één landelijk vastgestelde set van beoordelingscriteria. Ook door de verdere invoering van e-cohesie zullen de lasten voor begunstigden afnemen.

De aanpassingen in procedures en systemen zullen gereed zijn ten tijde van de openstelling van het programma.

Voor een uitgebreide omschrijving van maatregelen ter verlichting van de administratieve lasten van begunstigden, verwijzen wij naar de partnerschapsovereenkomst, onderdeel 2.6

11. HORIZONTALE BEGINSELEN

11.1 Duurzame ontwikkeling

Beschrijving van specifieke maatregelen om bij de selectie van concrete acties rekening te houden met milieubeschermingseisen, efficiënt gebruik van hulpbronnen, matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, rampenbestendigheid en risicopreventie en risicobeheer.

Duurzame ontwikkeling is een belangrijke pijler in het OP van Noord-Nederland, het komt dan ook terug binnen alle prioritaire assen van het OP. Zoals in sectie 2 en 3 is beschreven worden de EFRO middelen ingezet op de thema's innovatie en de overgang naar een koolstofarme economie.

Thema 1: Innovatie

Innovatie vormt de sleutel tot slimme en duurzame groei. In het OP Noord-Nederland vormt innovatiebevordering een rode draad. Voortbouwend op de RIS3 wordt innovatie beschouwd als een middel om te komen tot oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Duurzame ontwikkeling is onlosmakelijk verbonden aan deze maatschappelijke uitdagingen op het gebied van voeding, gezondheid, water en energie. Innovaties die komen tot oplossingen voor de maatschappelijke uitdagingen dragen dan ook direct bij aan duurzame ontwikkeling.

□

Thema 4: Koolstofarme economie

Nederland (en ook Noord-Nederland) blijft achter op het gebied van zowel duurzame energieproductie als energie-efficiëntie. De introductie van vernieuwende technieken en processen, evenals het in de praktijk brengen van state-of-the-art bestaande technieken (slimme uitrol) is een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van de gestelde energiedoelen.

Binnen een landelijke werkgroep wordt gewerkt aan een beoordelingskader voor EFRO projecten. Duurzame ontwikkeling maakt onderdeel uit van dit te ontwikkelen beoordelingskader. Daarnaast wordt door de noordelijke provincies gewerkt met een duurzaamheidsladder die ingezet kan worden voor de beoordeling van projecten en kan social return bijvoorbeeld een rol spelen bij het aanbesteden van producten en diensten.

11.2 Gelijke kansen en non-discriminatie

Beschrijving van specifieke maatregelen om bij de voorbereiding, het ontwerp en de uitvoering van het operationele programma, en met name wat de toegang tot financiering betreft, gelijke kansen te bevorderen en discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid te voorkomen, rekening houdend met de behoeften van de verschillende doelgroepen die risico lopen op dergelijke discriminatie, met name de eis om de toegankelijkheid voor personen met een handicap te waarborgen.

In algemene zin wordt bij de voorbereiding, ontwikkeling en uitvoering van de operationele programma's gelijke kansen en non-discriminatie gewaarborgd door artikel 1 van de Grondwet en de uitwerking ervan in de Algemene Wet Gelijke Behandeling. De laatste voorziet er in dat er gelijke behandeling is en bescherming tegen discriminatie op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht nationaliteit, hetero- of homoseksuele geaardheid of burgerlijke staat. Voorts verbiedt de Wet gelijke behandeling het maken van direct en indirect onderscheid tussen mensen op grond van handicap of chronische ziekte en het maken van onderscheid op grond van leeftijd.. De managementautoriteit zal zich er van verzekeren dat dit onderscheid niet gemaakt wordt bij de toegang tot financiering,

Klachten over ongelijke behandeling of discriminatie kunnen worden ingediend bij het College voor de rechten van de mens dat een onderzoek start en een niet- bindend oordeel geeft. Dit is een kosteloze procedure. Er kan ook een procedure wegens discriminatie worden gestart bij de rechter. Het oordeel van de rechter is wel bindend. Sommige vormen van discriminatie zijn ook strafrechtelijk strafbaar gesteld.

Het OP voor Noord-Nederland zal bij de uitvoering en beoordeling van projecten handelen conform deze wetgeving. Projecten die strijdig zijn met de principes van gelijke behandeling en non-discriminatie komen niet voor medefinanciering in aanmerking.

11.3 Gelijkheid van mannen en vrouwen

Beschrijving van de bijdrage van het operationele programma aan de bevordering van de gelijkheid van mannen en vrouwen en, indien van toepassing, de regelingen om de integratie van het genderperspectief in het operationele programma en in concrete acties te waarborgen.

Voor de waarborging van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen wordt verwezen naar dezelfde wetgeving en instituten als die voor de waarborging van gelijke kansen en non-discriminatie. Bij de uitvoering en beoordeling van projecten zal het OP Noord-Nederland dan ook op eenzelfde wijze handelen als beschreven onder sectie 11.2.

12. AFZONDERLIJKE ELEMENTEN

12.1 Grote projecten die tijdens de programmeringsperiode uitgevoerd moeten worden

Tabel 27: Lijst van grote projecten

Project	Geplande datum van aanmelding/indiening (jaar, kwartaal)	Geplande start van de uitvoering (jaar, kwartaal)	Geplande datum van voltooiing (jaar, kwartaal)	Prioritaire assen/investeringsprioriteiten

12.2 Prestatiekader van het operationele programma

Tabel 28: Prestatiekader per fonds en regiocategorie (overzichtstabel)

Prioritaire as	Fonds	Regiocategorie	Indicator of belangrijke uitvoeringsstap	Meeteenheid, waar van toepassing	Mijlpaal voor 2018			Uiteindelijke doelstelling (2023)		
					M	W	T	M	W	T
1 - Human capital, kennis en innovatie	EFRO	Meer ontwikkeld	Productive investment: Number of enterprises receiving support	Ondernemingen			22			434,00
1 - Human capital, kennis en innovatie	EFRO	Meer ontwikkeld	Bedrag aan gecertificeerde uitgaven van begunstigden, zoals opgenomen in betaalaanvragen aan de Europese Commissie	EUR			53.094.168,00			207.885.000,00
1 - Human capital, kennis en innovatie	EFRO	Meer ontwikkeld	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt in gestarte projecten	Enterprises			239			434,00

Prioritaire as	Fonds	Regiocategorie	Indicator of belangrijke uitvoeringsstap	Meeteenheid, waar van toepassing	Mijlpaal voor 2018			Uiteindelijke doelstelling (2023)		
					M	W	T	M	W	T
2 - Koolstofarme economie	EFRO	Meer ontwikkeld	Productive investment: Number of enterprises receiving support	Ondernemingen			7			140,00
2 - Koolstofarme economie	EFRO	Meer ontwikkeld	Bedrag aan gecertificeerde uitgaven van begunstigden, zoals opgenomen in betaalaanvragen aan de Europese Commissie	EUR			15.555.747,00			60.907.000,00
2 - Koolstofarme economie	EFRO	Meer ontwikkeld	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt in gestarte projecten	Enterprises			76			140,00

12.3 Bij de voorbereiding van het programma betrokken partners

De volgende personen en organisaties zijn betrokken geweest bij de voorbereiding van het OP EFRO:

Organisatie

Persoon

Accare: J. Hinrichs

Aedes: S. Garnier

Alfa College: G. Krikken

API Institute: J. Jager

Astron: A-J. Boonstra

Astron: M. de Vos

AVEBE: W. de Zeeuw

BioMCN: R. Voncken

Centre of Expertise Water Technology: G. Adema

CMO Groningen: S. Mulder

CMO's Noord-Nederland: S. IJdema

CODIN: E. Pastoor

CODIN: P. Bootsma

DACOM: J. Hadders

Drenthe College: I. Donkervoort

DSM: M. Wubbolts

DySI: E. de Geus

ECOmunity Park & Style: A. Zwart

Energy Academy: N. van Hulst

Energy Valley: G. van Werven

Energy Valley: K. Lok

Energy Valley: K. Noorman

European Tourism Futures Institute: J. Oskam

Fokker Aerostructures: R. Goossens

Friese Poort: E. Bruinsma

Friesland College: B. Bijvoets

FrieslandCampina: E. Meijer

Gemeente Assen: H. Cock

Gemeente Assen: H. Matthijsse

Gemeente Emmen: B. Arends

Gemeente Emmen: E. van den Akker

Gemeente Emmen: R. Folkersma

Gemeente Groningen: B. Greven

Gemeente Groningen: T. Schroor

Gemeente Leeuwarden: H. Deinum

HANNN: K. Henneman

Hanzehogeschool Groningen: H. Hofstra

Hanzehogeschool Groningen: H. Pijlman

Hanzehogeschool Groningen: J. Hekman

ISW Instituut: A. Dotinga

Kamer van Koophandel Noord: E. Wind

Kamer van Koophandel Noord: M. Bouma

Kamer van Koophandel Noord: F. Alting

Landustrie: M. van der Schoot

Lefier: J. Duut

Lode: J. Wolters

LTO Noord: B. Spliethoff

LTO Noord: D. Binnema

MEE Friesland: M. Baron

Molecaten: C. Slager

NAM: B. Botter

NOM: E. Bekkering

NOM: E. Luitjens

NOM: S. Jansen

Noordelijke Hogeschool Leeuwarden: E. Elferink

Noordelijke Hogeschool Leeuwarden: W. Smink

Noorderpoort: S. Boerma

Noordervisie: D. de Vries

Nordwin College: T. Stierhout

Paques: R. Heim

Partoer: J. Kruit

Partoer: Y. van de Vegte

Philips: A. de Vet

Provinciale Staten Groningen: J. Batting

Provincie Drenthe: J. Tichelaar

Provincie Drenthe: A. van der Tuuk

Provincie Drenthe: E. Meijerink

Provincie Drenthe: J. Dijksterhuis

Provincie Drenthe: J. Hartsuiker

Provincie Drenthe: P. Raaijmakers

Provincie Drenthe: W. de Roo

Provincie Fryslân: J.A. Jorritsma

Provincie Fryslân: H. Konst

Provincie Fryslân: C. de Pee

Provincie Fryslân: M. Tuin

Provincie Fryslân: W. Reek

Provincie Groningen: M.J. van den Berg

Provincie Groningen (toenmalig): W. Mansveld

Provincie Groningen: Y. van Mastright

Provincie Groningen: F. Mennega

Provincie Groningen: G. Swaving

Provincie Groningen: R. Postma

Provincie Groningen: R. Vlonk

Provincie Groningen: J. Otten

RECRON: D. Dijkstra

RECRON: P. Ellens

Rijksuniversiteit Groningen: A. Beaulieu

Rijksuniversiteit Groningen: A. Galema

Rijksuniversiteit Groningen: G. Arends

Rijksuniversiteit Groningen: J. Jellema

Rijksuniversiteit Groningen: P. van Kampen

Rijksuniversiteit Groningen: S. Smit

Rijksuniversiteit Groningen: T. Schoot-Uiterkamp

Ruma Rubber: S. Resink

Sensor Universe: L. van Buiten

Sensor Universe: M. Tax

SER Noord-Nederland: A. Hoogsteen

SER Noord-Nederland: I. von Pickartz

STAMM CMO Drenthe: Y. Turenhout

Stenden Hogeschool: J. Walstra

Stenden Hogeschool: L. Klaassen

Syntens: J. Horváth

TechnologieCentrum Noord-Nederland: W. Rijke

UCF: S. Akkerman

UMCG: D. Bultje

Universitair Medisch Centrum Groningen: J. Jaspers

University Campus Fryslân: J. van 't Klooster

University Campus Fryslân: S. Akkerman

Van Hall Larenstein: B. Schulte

Van Hall Larenstein Hogeschool: B. Bult

Van Hall Larenstein Hogeschool: B. Schult

Van Hall Larenstein Hogeschool: L. Oudhuis

Van Hall Larenstein Hogeschool: W. Zuidema-Haans

Variass: H. Smid

Vitens: R. Thijssen

VNO/NCW-Noord: A. Groenewoud

Wageningen Universiteit: R. Rabbinghe

Wateralliance: H. Molenkamp

Wateralliance: J. Bargboer

Wetsus: J. Boonstra

Wetsus: P. de Jong

Zorg Innovatie Forum Noord: K. Kalverboer

Taskforce RIS3:

- Yvonne van Mastrigt (voorzitter), namens de provincies Drenthe, Friesland en Groningen
- Henk Smid, Variass en namens VNO/NCW
- Albert Bruins Slot, Alescon en namens VNO/NCW
- Durk van Tuinen, Frisia Zout en namens VNO/NCW
- Jan de Jeu, namens Rijksuniversiteit Groningen en UMCG
- Willem Smink, namens NHL, Hanzehogeschool, Stenden en Van Hall Larenstein
- Ineke Donkervoort, namens MBO-instellingen
- Maurice Hoogeveen, namens de gemeenten Assen, Emmen, Groningen en Leeuwarden

Kernteam Taskforce RIS3

- Ben Koopman, Lysias Advies
- Dominique Meijnders, Lysias Advies
- Johan Geveke, Provincie Drenthe
- Willem Reek, SNN
- Danny Kerstholt, SNN

Projectteam Taskforce RIS3

- Eise van der Sluis, SNN
- Dominique Meijnders, kernteam
- Danny Kerstholt, kernteam
- Annemieke Galema, Rijksuniversiteit Groningen
- Joyce Walstra, Stenden Hogeschool
- Peter Elsmamp, KvK
- Akke Groenewoud, VNO-NCW Noord
- Hester Joustra, VNO-NCW Noord
- Ed Meijerink, Provincie Drenthe

- Tjeerd Hazenberg, Provincie Fryslân
- Jenny Otten, Provincie Groningen
- Frank Mennega, Provincie Groningen
- Arjen Nieveen, Gemeente Assen

Ambtelijk opdrachtgeversoverleg / hoofden EZ

- Berend Tirion, Provincie Fryslân
- Hans Hermse, Provincie Groningen
- Johan Geveke, Provincie Drenthe
- Henk Besselse, Gemeente Leeuwarden
- Diderik Koolman, Gemeente Groningen
- Pieter Faber, Gemeente Assen
- Wouter Couprie, Gemeente Emmen
- Ben Koopman, Kernteam Taskforce RIS

Werkgroep Governance

- Yvonne van Mastrigt, Provincie Groningen
- Willem Smink, NHL
- Annemieke Galema, RUG
- Lambert Zwiers, VNO-NCW
- Berend Tirion, Provincie Fryslân
- Eise van der Sluis, SNN
- Ben Koopman, Kernteam
- George Postma, Lysias Advies

Werkgroep Instrumentarium

- Herman Cock, Provincie Drenthe

- Melvin Könings, Lysias Advies
- Akke Groenewoud, VNO-NCW
- Peter Elskamp, KvK
- Geert-Jan Arends, RUG
- Joyce Walstra, Stenden
- Henk Emmens, SNN
- Sander Oosterhof, NOM
- Ronald Vlonk, Provincie Groningen
- Steven van Stralen, Provincie Fryslân
- Rene Donkerbroek, Provincie Drenthe
- Arjen Nieveen, Gemeente Assen
- Allard van Dijk, Ministerie EZ

Werkgroep Internationalisering

- Eise van der Sluis, SNN
- Willem Reek, SNN
- Albert Haan, SNN
- Govert Buijs, RUG
- Gijs Meijer, Provincie Drenthe
- Jeroen Oskam, EFTI
- Jolanda Hekman, Hanzehogeschool
- Kor Vissscher, Philips
- Magriet Bouma, KvK
- Nico Pals, TNO
- Rianne Overeem, Ministerie EZ
- Sjoerd IJdema, Partoer
- Tytsy Willemsma, SNN, HNP
- Veronika Reek, NHL
- Yellie Alkema, SYARK

Werkgroep Human Capital

- Henk Smid
- Ineke Donkervoort
- Maurice Hoogeveen
- Bas Fokkens, Provincie Groningen
- Tanja Sextro, Provincie Drenthe
- Pim Raaijmakers, BMC
- Meine van Dam, Provincie Fryslân
- Sjoerd Wind, VNO-NCW Noord
- Arjen Nieveen, Gemeente Assen
- Dominique Meijnders, Lysias Advies

Werkgroep Digitalisering

- Willem Reek, SNN
- Tjeerd Willem Hobma, RUG
- Sjoerd de Vries, NHL

Werkgroep Monitoring

- Roelof Jansma, SNN
- Luc Hulsman, SNN
- Ed Meijerink, Provincie Drenthe
- Folkert Kuipers, Provincie Fryslân
- Ronald Vlonk, Provincie Groningen
- Jasper Grotenhuis, Gemeente Groningen

Deelnemers Powersessies Taskforce RIS:

- Gerard Adema, Center of Expertise Water Technology
- Geert Jan Arends, RUG
- Anne Beaulieu, RUG
- Birgitte Beelen, Lentis
- Errit Bekkering, NOM
- Patrick Bemelmans, Stenden
- Dirk Jan Beuling, Akkerbouwer
- Doede Binnema, Hanzehogeschool
- Johannes Boonstra, Wetsus
- Hessel Bouma, LIMIS
- Wim Brenkman, Waterschap Noorderzijlvest
- Alexander Brink, IBM
- Margot Brouns, Sociaal Planbureau Groningen
- Alle Bruggink, DSM, lid WTC BBE van min EZ.
- Peter Bruinenberg, Avebe
- Albert Bruins Slot, Alescon / VNO-NCW Noord
- Daan Bultje, HANNN
- Joost de Boer, Eneco
- Wout de Groot, Gasunie
- Jan de Jeu, RUG
- Klaas de Jong, A-Ware Food Group
- Pieter de Jong, WaterCampus
- Wilco de Jong, Melkveehouder
- Arno de Vet, Philips
- Joost Degenaar, Hanzehogeschool
- Lubbert Dijkhuizen, RUG
- Erwin Dirkse, Dirkse Milieutechniek
- Frans Donders, CUBE050
- Ineke Donkervoort, Drenthe College

- Hans Drijfhout, NHL
- Geke Enting
- Gert Jan Euverink, RUG / BioBrug
- Fleur Gräper, SER Noord-Nederland
- Jan Hadders, DACOM
- Hans Haerkens, Sensor Universe
- René Hartman, Strukton WorkSphere
- Martijn Hassink, IBM
- Tjeerd Hazenberg, Provincie Fryslân
- Andre Heeres, Syncom
- Erik Heeres, RuG
- Henk Heidema, Ceres Interim Solutions
- Jolanda Heistek, Triple E
- Maurice Henssen, Bioclear
- Rien Herber, RUG
- Reinder Hoekstra, Natuur en milieu federatie
- Philippe Hondelink, Metaalunie
- Kees Hummelen, RuG
- Jan Jager, Stenden
- Jeroen Jansen, iNRG
- Tjerk Jansma, NHL - hotspot duurzame energie
- Caterinus Jepma, RuG
- Karin Kalverboer, Zorg Innovatie Forum
- Cor Kamminga, KNN Groep
- Diane Keizer, Van Hall Larenstein
- Danny Kerstholt, SNN
- Sytze Keuning, BioClear
- Frans Keurentjes, Melkveehouder / Lid RvC Friesland Campina
- Wicher Kist, Neroa
- Edwin Klok, Zorgbelang Groningen
- Melvin Könings, Lysias advies

- Diderik Koolman, Gemeente Groningen
- Ben Koopman, Lysias Advies
- Hidde Kriele, Mous Waterbeheer
- Folkert Kuipers, UMCG
- Marco Kwak, Attero
- Flip Kwant, Desah
- Eisse Luitjens, NOM
- Henk Matthijse, Gemeente Assen
- Hille Meetsma, VitalinQ
- Ed Meijerink, Provincie Drenthe
- Dominique Meijnders, Lysias advies
- Frank Mennega, Provincie Groningen
- Hein Molenkamp, WaterAlliance
- Sjikke Mulder, CMO
- Edith Nobel, Friesland
- Pier Oosterkamp, Ecostyle
- Harrie Oosterman, Ooststellingwerf
- Jenny Otten, Provincie Groningen
- Janny Peltjes, HLB research and consultancy in agriculture
- Jan Post, Philips
- Hilde Prummel, WLN
- Wim Quax, RUG
- Willem Reek, SNN
- Sjoerd Resink, Ruma Rubber
- René Rozendal, Paques
- Gerard Schouten, Biotrack
- Hans Schrikkema, Provincie Groningen
- Rik Siebers, REDstack
- Jan Sikkema, CVO
- Hilbrand Sinnema, LTO Noord
- Tammo Slagter, Deop

- Henk Smid, Variass / VNO-NCW Noord
- Willem Smink, NHL
- Martin Smit, HANNN
- Rixt Smit, Wetterskip Fryslân
- Sharon Smit, RUG
- Willem Smits, Gronings Agrarisch Jongeren Kontakt
- Dirk Strijker, RUG
- Maurice Tax, Bright Spark
- Marloes Telgenhof, Fokker
- Esmeralda Top, SNN
- Arnold van Ardenne, ASTRON
- Britta van Boven, Gasunie
- Jan van de Meer, BAM
- Evert van de Werfhorst, Capilix
- Evert van den Akker, TNO
- Albert van den Noort, DNV GL
- Henk van der Linden, SRON
- Marc van der Maarel, RUG
- Marten van der Schoot, Landustrie
- Eise van der Sluis, SNN
- Allard van Dijk, Ministerie van EZ
- Jan Maarten van Dijl, UMCG
- Gerda van Eck, Agro&Groen kennistransfer Noord Nederland
- Paul van Eijk, Hanzehogeschool
- Giske van Es, Drents Agrarisch Jongeren Kontakt
- Wim van Gemert, Hanzehogeschool
- Rob van Haren
- Hans van Heijningen, NAM
- Dirk van Loo, INCAS3
- Yvonne van Maastricht, Provincie Groningen
- Durk van Tuinen, Frisia Zout / VNO-NCW Noord

- Annette van Velde, LTO Noord
- Gerrit van Werven, Energy Valley
- Tjeerd Veenhoven
- John Vernooi, Omrin
- Paul Visschedijk, Innexus
- Bart Volkers, Kiwa Technology
- Ton Vries, Syncom
- Bert Wiekema, Agrarische Natuurvereniging Drenthe
- Bert Wiersema, Energy Academy
- Gerrit Wigger, W1con
- Jos Winkelman, RUG
- Johannes Wolters, Lode
- Charon Zondervan, Wageningen Universiteit
- Jelle Zuidersma, Metaalunie
- Lambert Zwiers, VNO-NCW Noord

Documenten

Documenttitel	Documenttype	Datum van het document	Lokale verwijzing	Verwijzing van de Commissie	Controlewaarde	Bestanden	Verzenddatum	Verzonden door
Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation (RIS3) Noord-Nederland	Documentatie over de beoordeling van de toepasbaarheid en het voldoen aan de voorafgaande voorwaarden	30-okt-2014			2180074131	RIS 3 Noord-Nederland RIS 3 Noord-Nederland Addendum		
Ex-ante Evaluatie Operationele Programma's EFRO 2014-2020 - Eindrapport	Ontwerpverslag van de voorafgaande evaluatie	30-okt-2014			3239463980	Ex-ante Evaluatie Operationele Programma's EFRO 2014-2020		
Prestatiekader Operationeel Programma EFRO 2014-2020 Noord-Nederland	Programmabijlagen	30-okt-2014			2751145709	Prestatiekader OP EFRO 2014-2020 N-NL		
Action Plans Resultaatindicatoren SD A en SD D	Documentatie over de beoordeling van de toepasbaarheid en het voldoen aan de voorafgaande voorwaarden	30-okt-2014			2746409022	Action Plans Resultaatindicatoren SD A en SD D		
Beoordeling planMERplicht OP EFRO 2014-2020 Noord-Nederland	Documentatie over de beoordeling van de toepasbaarheid en het voldoen aan de voorafgaande voorwaarden	30-okt-2014			36525160	Beoordeling planMERplicht		
Panteia - Innovatie in het MKB in Noord-Nederland	Programmabijlagen	30-okt-2014			1530055442	Panteia - Innovatie in het MKB in Noord-Nederland		

Controlesom betreffende alle gestructureerde gegevens: 1921587799